

G M I N A
DRAWSKO POMORSKIE
WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE

GMINNY PROGRAM OPIEKI
NAD ZABYTKAMI

na lata 2010 - 2014

SZCZECIN 2010

Waldemar Grzegorz W I T E K
Pracownia Dokumentacji Konserwatorskiej
70-376 Szczecin, ul. 5 Lipca 19/3
tel. (0-91) 48-42-437, kom. 502-304-462
e-mail: witek.verbum@wp.pl
NIP 852-107-33-07 REGON 812057603

G M I N A

DRAWSKO POMORSKIE

WOJ. ZACHODNIOPOMORSKIE

GMINNY PROGRAM OPIEKI

NAD ZABYTKAMI

na lata 2010 - 2014

Autor opracowania:
VERBUM Szczecin
mgr Maria Witek,
mgr Waldemar Witek

SZCZECIN 2010

Opracowanie na prawach rękopisu. Prawa autorskie zastrzeżone.

SPIS TREŚCI

Wstęp	s. 4
1. Podstawa prawna i cele opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami	s. 5
2. Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce	s. 6
3. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy Drawsko Pomorskie.....	s. 11
4. Charakterystyka krajobrazu i dziedzictwa kulturowego Gminy Drawsko Pomorskie	s. 26
5. Ochrona krajobrazu i dziedzictwa kulturowego Gminy Drawsko Pomorskie	s. 40
6. Polityka w zakresie opieki i ochrony nad zabytkami w świetle działań Gminy Drawsko Pomorskie	s. 42
7. Ocena stanu zachowania i funkcjonowania dziedzictwa kulturowego Gminy Drawsko Pomorskie	s. 51
8. Cele i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Drawsko Pomorskie	s. 55
9. Instrumentarium realizacji Programu Opieki nad Zabytkami	s. 66
10. Kryteria oceny realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 67
11. Źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	s. 68
Załącznik 1. Obiekty wpisane do rejestru zabytków (nieruchome)	s. 72

WSTĘP

Podstawowym zadaniem gminnych programów opieki nad zabytkami jest określenie kierunków działań i zadań służących poprawie kondycji dziedzictwa kulturowego - zarówno stanu zachowania zabytków, jak i udziału zabytków w kształtowaniu rozwoju i wizerunku gminy.

Programy opieki nad zabytkami służyć mogą rozwojowi gminy poprzez określenie zasadniczych kierunków działań i zadań na rzecz poprawy stanu zachowania zabytków, eksponowania walorów krajobrazu kulturowego, wykorzystanie zabytków dla potrzeb społecznych, gospodarczych i edukacyjnych.

Głównym celem sformułowania dokumentu jest dążenie do znaczącej poprawy stanu zasobów lokalnego dziedzictwa kulturowego oraz zachowania krajobrazu kulturowego gminy Drawsko Pomorskie poprzez określenie podstawowych uwarunkowań oraz rozwiązań, które temu służą.

Bogactwo i różnorodność dziedzictwa kulturowego może w istotny sposób przyczynić się do rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, a tym samym do poprawy jakości życia jej mieszkańców.

Dokument pn. **Program Opieki nad Zabytkami gminy Drawsko Pomorskie na lata 2010 – 2014** opracowano w oparciu o odpowiednie przepisy, akty prawa miejscowego przyjęte przez Radę Miejską w Drawsku Pomorskim, krajowe, wojewódzkie i powiatowe dokumenty typu strategicznego, materiały i dokumentacje z zasobu Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie oraz wiedzę i doświadczenie autorów.

Na wstępie opracowania przedstawiono obszerną informację nt. aktów prawa polskiego oraz europejskiego ustanawiających i regulujących zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków. Odrębną część poświęcono charakterystyce krajobrazu i dziedzictwa kulturowego gminy, które są przedmiotem Programu Opieki.

Gminna polityka w zakresie opieki nad zabytkami powinna być spójna ze strategiami rozwoju województwa i powiatu. Z tego względu omówiono (w zarysie) strategiczne dokumenty wojewódzkie, powiatowe i gminne, zwracając uwagę na założenia programowe dotyczące ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym oraz jego rewitalizacji i rewaloryzacji, służące procesom rozwojowym. Szczególnie istotnym dokumentem w tym zakresie jest Program Opieki nad zabytkami Województwa Zachodniopomorskiego na lata 2008-2012.

W przygotowaniu niniejszego programu korzystano z „Poradnika metodycznego – gminny program opieki nad zabytkami” opracowanego przez Zespół powołany przez Dyrektora Krajowego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie w 2008 roku.

1. PODSTAWA PRAWNA I CELE OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Przygotowanie i realizacja programu opieki nad zabytkami, będącego istotnym instrumentem opieki nad zabytkami i ochrony zabytków, należy do ustawowych obowiązków samorządu gminnego, nałożonych ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o opiece nad zabytkami i ochronie zabytków (art. 84 - 87, Dz. U. z 2003 r. Nr 162 poz. 1568 z późn. zm.), w której określono tryb sporządzenia oraz cele gminnego programu opieki nad zabytkami.

- ✚ Gminny program sporządza Wójt / Burmistrz Gminy.
- ✚ Gminny program opieki nad zabytkami sporządza się na okres 4 lat.
- ✚ Programy gminne przyjmowane są uchwałą Rady Gminy.
- ✚ Przed uchwaleniem Program przedstawia się Wojewódzkiemu Konserwatorowi Zabytków do zaopiniowania.
- ✚ Burmistrz Gminy obowiązany jest do sporządzania, co 2 lata sprawozdania z realizacji Programu.
- ✚ Uchwalony program podlega publikacji w Dzienniku Urzędowym Województwa Zachodniopomorskiego.

Cele gminnego programu opieki nad zabytkami zdefiniowano w art. 87 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w której stwierdza się, że programy opieki mają na celu w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych (wojewódzkich, powiatowych, gminnych) wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych;
- wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

Podsumowując - podstawowym celem sporządzania i realizacji gminnych programów opieki nad zabytkami jest utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego i zabytków na terenie władania samorządu, poprzez różnorodne działania służące utrzymaniu i poprawie stanu materialnej substancji zabytków, ich zagospodarowaniu w sposób odpowiadający wartościom zabytkowym, oraz działania zmierzające do podniesienia wiedzy o zabytkach i świadomości potrzeby utrzymania dziedzictwa kulturowego.

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek Państwa i każdego obywatela (*art. 5, art. 6 ust. 1 i art. 86 Konstytucji RP*).

Podstawowym aktem prawa regulującym ochronę i opiekę nad zabytkami jest **ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (Dz.U. 2003 r. Nr 162, poz. 1568 z późn. zm.) wraz z aktami wykonawczymi¹, w której określono przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi.

Przedmiotem ochrony i opieki jest zabytek, którego definicja według art. 3 ustawy brzmi:

- nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związana z jego działalnością i stanowiąca świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, którego zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;
- zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, posiadających cechy j.w.
- zabytek ruchomy – rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, posiadających cechy j.w.
- zabytek archeologiczny - zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;
- historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny - przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy

1

1. [Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 czerwca 2005 r. w sprawie udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków](#) (Dz. u. z 2005 r. Nr 112 poz. 940)
2. [Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 28 stycznia 2005 r. w sprawie szczegółowych warunków uzyskiwania dofinansowania realizacji zadań z zakresu kultury, trybu składania wniosków oraz przekazywania środków z Funduszu Promocji Kultury](#) (Dz.U. z 2005 r. Nr 24 poz. 200)
3. [Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych](#) (Dz.U. z 2004 r. Nr 212 poz. 2153)
4. [Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 czerwca 2004 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich i architektonicznych, a także innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych i poszukiwań ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych.](#) (Dz.U. z 2004 r. Nr 150 poz. 1579)
5. [Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 14 maja 2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem](#) (Dz.U. z 2004 r. Nr 124 poz. 1305)
6. [Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 10 maja 2004 r. w sprawie rzeczoznawców Ministra Kultury w zakresie opieki nad zabytkami](#) (Dz.U. z 2004 r. Nr 124 poz. 1302)
7. [Rozporządzenie ministra Kultury z dnia 19 kwietnia 2004 r. w sprawie wywozu zabytków i przedmiotów o cechach zabytków za granicę](#) (Dz.U. z 2004 r. Nr 84 poz. 798)
8. [Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 kwietnia 2004 r. w sprawie organizacji wojewódzkich urzędów ochrony zabytków](#) (Dz.U. z 2004 r. Nr 75 poz. 706)
9. [Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 1 kwietnia 2004 r. w sprawie nagród za odkrycie lub znalezienie zabytków archeologicznych](#) (Dz.U. z 2004 r. Nr 71 poz. 650)
10. [Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków](#) (Dz.U. z 2004 r. Nr 30 poz. 259)

- zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- historyczny zespół budowlany – powiązana przestrzennie grupa budynków wyodrębniona ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
 - krajobraz kulturowy - przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze;
 - otoczenie zabytku - teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

Przedmiot ochrony doprecyzowany został w art. 6 ust.1 ustawy, który wskazuje że opiece i ochronie podlegają bez względu na stan zachowania:

- zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - krajobrazami kulturowymi,
 - układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - dziełami architektury i budownictwa,
 - dziełami budownictwa obronnego,
 - obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
 - cmentarzami, parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
 - miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;
- zabytki ruchome będące, w szczególności: dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje, numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- zabytki archeologiczne będące, w szczególności: pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyskami, kurhanami, relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także zabytki niematerialne - nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

Formami ochrony zabytków są (art. 7 ustawy)²:

1. wpis do rejestru zabytków³;
2. uznanie za pomnik historii⁴;

² ustawa z dn. 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków. Niniejszą ustawą zmienia się następujące ustawy: ustawę z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – prawo budowlane, ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

³ Rejestr zabytków prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.

⁴ art. 15 uooz - na mocy rozporządzenia Prezydenta RP.

⁵ art. 17 uooz - Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania

3. utworzenie parku kulturowego⁵;
4. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego⁶

Wpis do rejestru zabytków należy do kompetencji wojewódzkich konserwatorów zabytków (decyzje o wpisie podejmowana są z urzędu lub na wniosek posiadacza zabytku).

W kompetencjach samorządu gminy jest stanowienie prawnej ochrony poprzez utworzenie parku kulturowego oraz sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania z odpowiednimi zapisami dotyczącym ochrony dziedzictwa kulturowego (obowiązek wynikający też z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z późniejszymi zmianami).

Zgodnie z nowelizacją (z 18 marca 2010 r.) ustawy o opiece nad zabytkami art. 3 mówi: "W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków".

Zasady ochrony zabytku określa art. 4 ustawy

Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków poprzez odpowiednie zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę⁷,
- uwzględnianie działań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza wg art. 5

polega, w szczególności na zapewnieniu warunków:

- naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;

wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej.

⁶ Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (...)

⁷ zgodnie z nowelizacją Ustawy... z 18 marca 2010 r.: nie skreśla się z rejestru zabytku wywiezionego zgodnie z przepisami Ustawy...

- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii kultury.

Według art. 18 ust. 1 (po nowelizacji ustawy o opiece nad zabytkami... z dnia 18 marca 2010 r.) ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się:

- przy sporządzaniu i aktualizacji koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw,
- planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej,
- analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego
- albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy,
- decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

W dokumentach strategicznych i planistycznych, województwa, powiatu, gminy:

- uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- ustala przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami,
- określa rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków,
- zapewnia ochronę zabytków przy realizacji inwestycji,
- ustala rozwiązania mające na celu przywracanie zabytków do jak najlepszego stanu.

Art. 19 ust. 1 W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w m.p.z.p. uwzględnia się w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia;
- innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- parków kulturowych;
- ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami;
- strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy, nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Po ust. 1 dodano ustęp 1a (nowelizacja ustawy o ochronie z 18 marca 2010 r.)

W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy (...) uwzględnia się w szczególności ochronę:

- zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia
- **innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków**

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym

Ochrona zabytków i opieka nad zabytkami należy do zadań własnych gminy. Art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy określa zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy”. W szczególności zadania własne obejmują zagadnienia:

- ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej,
- gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego,
- wodociągów i zaopatrzenia w wodę, kanalizacji, usuwania i oczyszczania ścieków komunalnych, utrzymania czystości i porządku oraz urządzeń sanitarnych, wysypisk i unieszkodliwiania odpadów komunalnych, zaopatrzenia w energię elektryczną i ciepłą oraz gaz,
- gminnego budownictwa mieszkaniowego,
- **kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,**
- kultury fizycznej i turystyki, w tym terenów rekreacyjnych i urządzeń sportowych,
- targowisk i hal targowych,
- **zieleni gminnej i zadrzewień,**
- **cmentarzy gminnych,**
- utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
- **promocji gminy.**

Nie bez powodu wymieniono wyżej wszystkie zadania gminy. Kolejne z nich mogą, bowiem być związane bezpośrednio lub pośrednio z dziedzictwem kulturowym. W gminnych planach bowiem nie sposób pominąć zabytków w sprawach dot. budownictwa mieszkaniowego (np. zabytkowe kamienice w Drawsku Pomorskim), przy rozwiązywaniu problemów dotyczących utrzymania dróg i mostów oraz organizacji ruchu czy też zieleni gminnej i zadrzewień (obsadzenia traktów, zieleni cmentarzy) lub promocji gminy.

Uregulowanie prawne dotyczące zabytków znajdują się także w:

- ✓ ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. Nr 80, poz. 717 z późn. zm.) z aktami wykonawczymi,
- ✓ ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118 z późn. zm.),
- ✓ ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tekst jednolity Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150) z aktami wykonawczymi, z której wynika obowiązek wykonania opracowania ekofizjograficznego do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (art. 72 ust. 4 i 5) z uwzględnieniem walorów zabytkowych,
- ✓ ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92, poz. 880), uwzględnia się w niej ochronę krajobrazów (zachowanie cech charakterystycznych danego krajobrazu), a wśród walorów chronionych wymienia wartości kulturowe. Jedną z form ochrony wg tejże ustawy są parki krajobrazowe - obszary chronione ze względu na wartości przyrodnicze, ale także walory historyczne i kulturowe,

- ✓ ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity Dz. U. z 2004 r. Nr 261, poz. 2603 z późn. zm.),
- ✓ ustawie z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2001 Nr 13, poz. 123),
- ✓ ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2003 r. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.),
- ✓ ustawie z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, na mocy, której ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.

3. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY DRAWSKO POMORSKIE

3.1. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W USTALENIACH MIĘDZYNARODOWYCH

Najistotniejsze dla dziedzictwa kulturowego ustalenia międzynarodowe, przyjęte przez Polskę to:

- **Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego z 16 listopada 1972 r. przyjęta na sesji w Paryżu** (Dz.U. z 1976 r. nr 32, poz. 190, załącznik) - zobowiązuje do: ustanowienia „skutecznego systemu ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowym znaczeniu dla całej ludzkości, zorganizowanego w sposób stały i zgodny z metodami współczesnej nauki”; uprawiania polityki zmierzającej do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączenia ochrony tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego; podejmowania środków prawnych, naukowych, technicznych, administracyjnych i finansowych w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, waloryzacji i reanimacji tego dziedzictwa.
- **Europejska konwencja o ochronie dziedzictwa archeologicznego (poprawiona) – 16 stycznia 1992 r. - La Valetta** (Dz.U. z 1996 r., Nr 120, poz. 564) dotycząca dziedzictwa archeologicznego, które stanowi źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”. Zobowiązuje do wprowadzenia systemu prawnej ochrony dziedzictwa archeologicznego, zapewniającego prowadzenie ewidencji archeologicznego dziedzictwa, łączenia potrzeb archeologii z wymaganiami planów zagospodarowania, zapewnienia finansowego wsparcia dla badań archeologicznych od władz państwowych, regionalnych i gminnych.
- **Europejska konwencja krajobrazowa – 22 października 2000 r. – Florencja** (Dz.U. z 2006 r., Nr 14, poz. 98) zobowiązuje do: ustanowienia i wdrożenia polityki w zakresie krajobrazu (który przyczynia się do tworzenia kultur lokalnych i jest podstawowym komponentem europejskiego dziedzictwa przyrodniczego

i kulturowego) ukierunkowanej na ochronę, gospodarkę i planowanie krajobrazu. W konwencji tej zwrócono uwagę na współpracę transgraniczną (na szczeblu regionalnym i lokalnym) służącą przygotowaniu i wdrażaniu wspólnych programów dotyczących krajobrazu (krajobrazy transgraniczne). Ustanowiono Nagrodę Krajobrazową Rady Europy - wyróżnienie przyznawane organom lokalnym i regionalnym, które wykażą się skutecznymi i znaczącymi osiągnięciami w dziedzinie ochrony, gospodarki lub planowania krajobrazu.

- **Konwencja UNESCO w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, sporządzona w Paryżu dnia 20 października 2005 r.** (Dz.U. z 2007 r., Nr 215, poz. 1585). Celami konwencji są m.in.: ochrona i promowanie różnorodności form wyrazu kulturowego; tworzenie takich warunków dla kultur, by mogły się w pełni rozwijać i swobodnie na siebie oddziaływać w sposób przynoszący im wzajemne korzyści; promowanie poszanowania różnorodności form wyrazu kulturowego i uświadamianie jej wartości na płaszczyźnie lokalnej, krajowej i międzynarodowej; potwierdzenie znaczenia związku między kulturą i rozwojem dla wszystkich krajów. Za zasady uznano: komplementarność ekonomicznych i kulturowych aspektów rozwoju - z uwagi na fakt, że kultura jest jedną z głównych sił napędowych rozwoju, kulturowe aspekty rozwoju są równie istotne jak jego aspekty ekonomiczne. Ochrona, promowanie i zachowanie różnorodności kulturowej są podstawowym warunkiem trwałego i zrównoważonego rozwoju dla dobra obecnych i przyszłych pokoleń.

3.2. STRATEGICZNE CELE POLITYKI PAŃSTWA W ZAKRESIE OCHRONY ZABYTKÓW I OPIEKI NAD ZABYTKAMI

- **Strategia Rozwoju Kraju 2007-2015** (uchwała RM z 29.XI.2006 r.)
W dokumencie tym, pomimo zrozumiałego znacznego stopnia uogólnienia, środowisko kulturowe (jego ochrona i właściwe użytkowanie) znajduje miejsce zarówno w uwarunkowaniach i przesłankach rozwoju kraju, jak i przy określaniu priorytetów. Podkreślono, że „walory środowiska naturalnego w połączeniu ze znacznym potencjałem kulturowym oraz korzystnym położeniem w centrum kontynentu, na skrzyżowaniu ważnych dróg europejskich, czynią z naszego kraju atrakcyjne miejsce do zwiedzania i wypoczynku. Dla wielu słabiej uprzemysłowionych, atrakcyjnych środowiskowo regionów Polski, turystyka stanowi podstawową szansę rozwoju.”

W priorytecie 1.

Wzrost konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, zakłada się podejmowanie działań na rzecz znaczącego ograniczenia przestrzeni trwale zagospodarowanej, zwłaszcza w obszarach cennych przyrodniczo i kulturowo.

W priorytecie 2.

Poprawa stanu infrastruktury technicznej i społecznej – „równoległe z budową nowych obiektów kultury będą rozwijane działania nakierowane na zachowanie, ochronę i rewitalizację materialnego dziedzictwa kulturowego, poprzez renowację, konserwację,

adaptację obiektów zabytkowych dla celów kulturowych i turystycznych, a także wdrożenie systemu monitoringu i zabezpieczenia tych obiektów”.

Także w zadaniach służących realizacji innych priorytetów wskazuje się na zabytki, jako potencjał i jednocześnie dobro wymagające nakładów na właściwe jego utrzymanie.

➤ **Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 z Uzupełnieniem Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020** (przyjęta przez RM w 2005 r.)

Ochrona i rewaloryzacja zabytków została uznana za jeden z podstawowych celów strategicznych, a za cele częściowe uznano m.in.:

- kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na funkcje kulturalne, turystyczne, edukacyjne, rekreacyjne i inne cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych produktów turystycznych,
- podnoszenie świadomości społecznej w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego.

W uzupełnieniu Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020 wprowadzono programy wdrożeniowe jako system realizacyjny NSRK, powiązane z finansowaniem działalności kulturalnej ze środkami znajdującymi się w dyspozycji Ministra Kultury. Dla działań związanych z opieką nad zabytkami powołano program wdrożeniowy: **Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2013”** z priorytetami :

1. rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych,
2. rozwój instytucji muzealnych,
3. ochrona dziedzictwa narodowego poza granicami kraju,
4. ochrona zabytków archeologicznych,
5. tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego,
6. ochrona zabytkowych cmentarzy.

Celem programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych, gdzie celami częściowymi są:

- a) poprawa stanu zachowania zabytków;
- b) zwiększenie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym dziedzictwa archeologicznego);
- c) kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne;
- d) zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- e) poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- f) zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowej i konfliktu zbrojnego.

3.3. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH SAMORZĄDU WOJEWÓDZTWA ZACHODNIOPOMORSKIEGO

- **Strategia Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego do roku 2020** (przyjęta przez Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego uchwałą nr XXVI/303/05 z dnia 19 grudnia 2005 r.)

W SRWZ, w diagnozie stanu województwa przedstawiono charakterystykę krajobrazu kulturowego ze wskazaniem najcenniejszych zespołów zabytków oraz identyfikację kluczowych problemów, do których zaliczono:

- zły stan zabytków,
- zbyt małe nakłady na rewitalizację i renowację zasobów środowiska kulturowego,
- słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem zasobów środowiska kulturowego,
- problemy rozwojowe na obszarach założeń staromiejskich,
- brak środków i mechanizmów wsparcia rewitalizacji starej zabudowy mieszkaniowej, zabudowy przemysłowej i powojkowej.

Charakteryzując w SRWZ stan i możliwości rozwoju turystyki stwierdzono duże potencjalne możliwości turystyki, której sprzyjają m.in. zabytki architektury i obiekty świadczące o bogatym dziedzictwie kulturowym regionu. Jednak w analizie SWOT zwrócono uwagę na niski poziom mechanizmów wsparcia rozwoju kultury i dziedzictwa kulturowego, małe wydatki jednostek samorządu terytorialnego na ochronę dziedzictwa kulturowego, słabo rozwinięte produkty turystyczne związane z wykorzystaniem zasobów środowiska naturalnego i kulturowego.

Wśród sześciu zdefiniowanych w SRWZ celów strategicznych problematyka ochrony zabytków i opieki nad zabytkami została wskazana w:

- celu nr 1: Wzrost innowacyjności i efektywności gospodarowania (w zadaniu – rozwój i promocja produktów turystycznych),
- celu nr 3: Zwiększenie przestrzennej konkurencyjności regionu (w zadaniu - Rozwój małych miast, rewitalizacja i rozwój obszarów wiejskich),
- celu nr 4: Zachowanie i ochrona wartości przyrodniczych, racjonalna gospodarka rolna (w zadaniu nr 4 - Rewitalizacja obszarów zurbanizowanych)
- celu nr 6: Wzrost tożsamości i spójności społecznej regionu (w działaniu - Wzmacnianie tożsamości społeczności lokalnej i Wspieranie działań aktywizujących rynek pracy).

W dokumencie uzupełniającym SRWZ p.t. „**Priorytety Rozwoju Województwa Zachodniopomorskiego**” wysoko oceniono rozwój kulturalny i znaczenie sztuki w kondycji społeczności lokalnej oraz znaczenie dziedzictwa historycznego w budowie tożsamości społecznej. Także w priorytecie dotyczącym kształtowania i utrzymania ładu przestrzennego wspomniano o zachowaniu wartości środowiska kulturowego i przyrodniczego. Problematyka została rozwinięta w celach operacyjnych:

- Przeciwdziałanie degradacji przestrzeni przez nieskoordynowaną działalność inwestycyjną – priorytet 3:

- Ochrona krajobrazu naturalnego i kulturowego oraz priorytet nr 5:
- Dbałość o utrzymanie historycznego kształtu wartościowych zespołów urbanistycznych i architektonicznych.

Podobnie w celu operacyjnym „Racjonalizacja wykorzystania przestrzeni zagospodarowanej i przekształconej” jako pierwszy znalazł się priorytet: Rewaloryzacja i rewitalizacja centrów miejskich. W celu operacyjnym „Integracja społeczności regionu” jako priorytet nr 2 zapisano Badanie i dokumentowanie historii oraz teraźniejszości regionu.

- **Plan zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego** (uchwała Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego Nr XXXII/334/02 z dnia 26 czerwca 2002 r.)

Jednym z ważniejszych elementów planu jest część dotycząca dziedzictwa kulturowego, opracowana na podstawie Studium Ochrony dóbr kultury i zabytkowego krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego, sporządzonego jako materiał analityczny i kierunkowy. Część ta zawiera analizę zagrożeń dla zabytków i zabytkowego krajobrazu, stanu ochrony środowiska kulturowego oraz ustalenia kierunkowe. Wskazano na potrzebę ochrony w planach zagospodarowania przestrzennego dziedzictwa tworzącego walor lokalnych krajobrazów. Ustalono zalecenia do stosowania w planowaniu miejscowym, dotyczące zabytkowych elementów zagospodarowania. Ustalono system ochrony obszarowej środowiska kulturowych, mający na celu utrzymanie fizjonomii krajobrazu województwa. Wskazano na narzędzia planowania miejscowego w postaci stref ochrony konserwatorskiej i stref ingerencji konserwatorskiej. Dla większej liczby wartościowych struktur przestrzennych zaproponowano utworzenie zespołów stref ochrony konserwatorskiej (ZSOK).

W celu ochrony krajobrazu zalecono wyłączenie z potencjalnej lokalizacji inwestycji o dużym wpływie na krajobraz, jak siłownie wiatrowe, obszary chronione ze względów kulturowych i przyrodniczych, panoramy i osie widokowe, dominanty przestrzenne oraz sylwetki historycznych układów osadniczych.

Zwrócono uwagę, na atrakcyjność turystyczną województwa podnoszą interesujące zabytki architektury i obiekty świadczące o bogatym dziedzictwie kulturowym regionu. Nie są one jednak należycie eksponowane, eksploatowane i promowane. Na terenach wiejskich duże znaczenie powinna mieć agroturystyka, traktowana nie tylko jako możliwość aktywizacji gospodarczej wsi, ale również jako jedna z popularnych form turystyki.

Niestety w Planie... z 2002 r. nie wskazano szczególnie cennych elementów krajobrazu kulturowego (w tym archeologicznych) w obrębie Gminy Drawsko Pomorskie.

Obecnie przystąpiono do aktualizacji Planu zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (planowane zakończenie prac to druga połowa 2010 r.)⁸. Prace obejmują także aktualizację „Studium ochrony dóbr kultury i zabytkowego krajobrazu kulturowego województwa zachodniopomorskiego” z 2002 r.

Do ochrony obszarowej na terenie Gminy Drawsko Pomorskie – w ramach aktualizacji studium z 2002 r. - zaproponowano:

⁸ wykonanie aktualizacji Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego powierzył samorządowej wojewódzkiej instytucji kultury: Biuru Dokumentacji Zabytków w Szczecinie – wojewódzkiej samorządowej instytucji kultury

OBSZAR Kulturowo-Krajobrazowy (OKK 23) „Śladami Gropiusa”

Obszar w środkowej części woj. zachodniopomorskiego, w obrębie gmin: Drawsko Pomorskie i Mirosławiec, w obrębie Pojezierza Drawskiego. Obszar z silnie zaakcentowanym szlakiem kulturowym na trasie: Drawsko Pomorskie – Jankowo – Żołędowo - Mirosławiec – Gudowo – Drawsko Pom.

Walory kulturowe

Obszar tematyczny (park tematyczny), związany z wczesnymi projektami architektonicznymi Waltera Gropiusa, wybitnego architekta, współtwórcy Bauhausu. Obiekty powstałe w latach 1906 – 1914 charakteryzują się połączeniem funkcjonalizmu z oszczędną formą architektoniczną oraz odejściem od historyzmu w kierunku nowoczesności.

Jankowo Pom. - murowano/ryglowy spichlerz folwarczny z wieżą ciśnień, o rozczłonkowanej bryle (1906 r.); dom dla robotników folwarcznych, o kubicznej bryle (1906 r.).

Drawsko Pom. - willa Metznera (1906 r.), łącząca cechy historyczne i współczesne; bank - Dramburger Kreis Sparkasse (1912-1914), w stylu wczesnego Bauhausu.

Żołędowo – czterorodzinny dom folwarczny (1907 r.), w dawnym majątku von Brockhausenów.

Gudowo – krochmalnia Starkefabrik Kleffel (1911 r), o kubicznej bryle i charakteryzująca się funkcjonalizmem.

Mirosławiec – spichlerz (1913/14 r.), nawiązujący stylistyką do dzieł Petera Behrensa.

Inne wartości kulturowe (zabytki) na tym obszarze to m.in.:

Drawsko Pomorskie: kościół p.w. Zmartwychwstania Pańskiego, gotyk ceglany z XIV-XV w; plebania, murowana z ok. 1800; średniowieczny układ urbanistyczny Starego Miasta; fragmenty murów obronnych (XIV-XV w.); dawny ratusz, murowany z końca XVIII wieku; dawny magazyn solny, ryglowy, o XVIII-wiecznej metryce, zabudowa mieszczańska z XIX i 1 połowy XX w.

Mirosławiec: kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP, 1721 r., z neogotycką wieżą; cmentarz rodowy na Górze Piaskowej (XIX); kirkut (cmentarz żydowski) z XVIII w.; majdan zamkowy z relikami zamku (XIV w.), XIX-wieczne domy ryglowe.

Gudowo: owalnicowy układ przestrzenny wsi; kościół p.w. św. Barbary z 2 połowy XVII w. (barok), przebudowany w latach 1715-16 z historycznym wyposażeniem; zabudowa zagrodowa, ryglowa (XIX w.)

Mielenko Drawskie: kościół p.w. MB Królowej Polski, ryglowy z 1662 r. (wg projektu M. Daniela); zespół pałacowo-parkowy (XIX w.).

Karwice: pałac murowany, neogotycki z początku XIX wieku, park krajobraz., pocz. XIX w. – obecnie własność wojska.

Prawnej ochronie obszarowej podlegają na tym terenie układy staromiejskie w Drawsku Pomorskim i Mirosławcu. Obszar ten (OKK 23) częściowo pokrywa się z OKK 15 „Kalisz Pomorski i okolice”.

Walory krajobrazowo-przyrodnicze

Obszar o urozmaiconym krajobrazie, w obrębie Pojezierza Drawskiego i Równiny Drawskiej, wytyczony w osi jez. Lubie i doliny rz. Drawy, o znacznym zalesieniu (ob. w ramach

kompleksu Poligonu Drawskiego). Ochronie w ramach Natura 2000 podlegają: Jezioro Lubie i Dolina Drawy (PLH 320023).

Elementy charakterystyczne

Miejsca związane z projektami architektonicznymi Waltera Gropiusa:

Drawsko – willa, bank, Jankowo – spichlerz, czworak, Żołędowo – czworak, Gudowo – krochmalnia, Mirosławiec - spichlerz. Całość znajduje się wokół jez. Lubie, na trasie między Drawskiem a Mirosławcem.

Zalecenia do ochrony i kształtowania krajobrazu obszaru OKK 23 „Śladami Gropiusa”:

Ochrona krajobrazu

- zachowanie specyficznych wartości kompozycyjnych zespołów krajobrazu otwartego (z zespołami urbanistycznymi i ruralistycznymi) ukazujących harmonijne współistnienie działalności człowieka i środowiska naturalnego;
- zachowanie i wyeksponowanie zasadniczych elementów krajobrazu kulturowego obrazujących historię procesów osadniczych (ze szczególnym układów staromiejskich Drawska i Mirosławca oraz wsi Mielenko, Gudowo);
- utrzymanie zabudowy w granicach historycznych układów przestrzennych, z kontynuacją zasad lokalizacji zabudowy i zagospodarowania terenu, dopuszczalna rozbudowa na zasadzie kontynuacji historycznej kompozycji;
- utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci dróg wraz z obsadzeniami (uzupełniane nasadzeń z utrzymaniem składu gatunkowego) z zaleceniem urządzania historycznych tras krajobrazowo-widokowych;
- zahamowanie niekorzystnych procesów degradujących krajobraz, powstałych w wyniku przekształceń terenów rolnych, wycinanie zadrzewień przydrożnych,

Ochrona układów przestrzennych

- ochrona i rewaloryzacja kompozycji architektoniczno-przestrzennej historycznych układów miejskich i ruralistycznych poprzez regulacje w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego zasad: utrzymania i uczytelnienia historycznego układu komunikacyjnego, ulic i placów, ich przekrojów, historycznych linii rozgraniczających i linii zabudowy, utrzymanie historycznych podziałów parcelacyjnych, zasad lokalizacji zabudowy w obrębie parceli, skali i architektury zabudowy;
- zachowanie zasadniczych proporcji wysokościowych kształtujących sylwetę układu (z dominantami - kościołami), zachowanie osi kompozycyjnych i powiązań widokowych;
- ograniczenie zabudowy mieszkalnej poza zwartymi układami przestrzennymi;
- kształtowanie współczesnych form zabudowy i zagospodarowania terenu z poszanowaniem tradycji i wykorzystaniem wzorców regionalnych;
- formę architektoniczną nowych budynków i zagospodarowanie ich otoczenia należy dostosować do historycznej kompozycji przestrzennej oraz architektonicznych form zabudowy występującej w obrębie miejscowości poprzez ustalenie w planie oczekiwanych rozwiązań, np. ustalenie lokalnego wzoru architektury, stosowanych tradycyjnych materiałów budowlanych i form wykończenia budynku;

- zachowanie historycznych granic zabytkowych założeń dworsko-parkowych i folwarków, zakaz parcelacji parków i lokalizacji na ich terenie zabudowy w ahistorycznej lokalizacji;

Ochrona zabytkowych obiektów

- zachowanie, konserwacja i zagospodarowanie wszystkich zabytków związanych z działalnością Gropiusa;
- utrzymanie w dobrym stanie innej zabudowy o zabytkowych walorach lokalnych i ponadlokalnych (zasób powinien być określony w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i gminnej ewidencji zabytków);
- utrzymanie kompozycji architektonicznej, kolorystyki i tradycyjnych materiałów budowlanych zabytkowej zabudowy mieszkalnej, gospodarczej i in.;
- przy budowie nowych budynków lub remontach zabudowy istniejącej wskazane jest stosowanie tradycyjnych materiałów budowlanych i form wykończenia budynku, np. konstrukcja szkieletowa, cegła licowa, tynki z detalem sztukatorskim oraz ceramiczne pokrycia dachów;
- porządkowanie i utrzymywanie historycznych nekropolii (kościelnych i wiejskich) z elementami sepulkralnymi i zielenią komponowaną;
- ochrona relikwów osadnictwa pradziejowego z dopuszczeniem inwestycji na określonych warunkach,
- zachowanie układu topograficznego zabytków archeologicznych posiadających formę przestrzenną (grodzisk, cmentarzyisk) i ich otoczenia, zapewnienie ich ekspozycji,

Potencjał turystyczny (istniejące trasy turystyczne, polecane trasy i punkty do turystycznego zagospodarowania)

Obszar o wysokich walorach turystycznych, eksplorowany w oparciu o walory krajobrazowo-przyrodnicze. W obrębie tego obszaru wytyczone są: dwa szlaki piesze (walory krajobrazowe jez. Lubie). trzy szlaki rowerowe (walory krajobrazowe wzgórz morenowych i rzeki Drawy), szlak kajakowy Ks. Kardynała Karola Wojtyły, ścieżka przyrodnicza Dzikowo – Karwice (pałac i park).

Nazwa tego obszaru („Śladami Gropiusa”), z zachowaną spuścizną architektoniczną, wyznacza kierunek działań o charakterze turystyczno-promocyjnych obu gmin.

Proponowany przez zespół ekspercki Obszar Kulturowo-Krajobrazowy stanowi charakterystyczny wyróżnik regionalny i może stanowić niewątpliwy impuls do tworzenia markowego produktu turystycznego i regionalnego

- **Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami na lata 2008 – 2012** (przyjęty uchwałą Nr XX/197/08 Sejmiku Województwa Zachodniopomorskiego z dnia 17 czerwca 2008 r.)

Na podstawie szczegółowej charakterystyki dziedzictwa kulturowego regionu zachodniopomorskiego oraz diagnozy stanu zachowania tegoż dziedzictwa określono cele i zadania, których realizacja powinna służyć zachowaniu, eksponowaniu i zahamować procesów degradacji środowiska kulturowego.

Za najistotniejsze cele perspektywiczne uznano:

- utrzymanie zabytków budujących krajobraz regionu,
- funkcjonowanie zabytków w procesie aktywizacji ekonomicznej i społecznej województwa,
- kształtowanie świadomości regionalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i potrzebę jego zachowania dla przyszłych pokoleń.

Służące w/w cele perspektywiczne to m.in.:

- integracja opieki nad zabytkami z ochroną przyrody,
- poprawa materialnego stanu zasobów dziedzictwa kulturowego,
- stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym regionu,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości,
- edukacja regionalna,
- promocja walorów kulturowych regionu.

Cele i zadania do realizacji w ramach Programu opieki nad zabytkami gminy Drawsko Pomorskie wynikające z Wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami:

Cele ochrony

Celami ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego na terenie gminy są:

1. Ochrona dziedzictwa kulturowego i historycznego, utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego, w tym:
 - układu i relikwów osadnictwa prahistorycznego i średniowiecznego (stanowisk archeologicznych),
 - średniowiecznej i nowożytnej struktury osadniczej,
 - historycznych nawarstwień i przekształceń cywilizacyjno-kulturowych,
 - niematerialnych wartości historycznych i społecznych.
2. Zachowanie i kształtowanie wartościowego środowiska antropogenicznego i zapewnienie jego trwałego użytkowania poprzez:
 - ochronę prawno-konserwatorską zabytków archeologicznych,
 - ochronę prawno-konserwatorską osadniczych układów przestrzennych,
 - ochronę prawno-konserwatorską zabytków budownictwa, techniki i zieleni zabytkowej,
 - ochronę prawno-administracyjną lokalnych form zagospodarowania terenu,
 - kształtowanie współczesnych form zabudowy i zagospodarowania terenu z poszanowaniem tradycji i wykorzystaniem wzorców regionalnych,
 - utrzymanie podstawowej funkcji terenu, determinujących fizjonomię krajobrazu poszczególnych miejscowości,
 - zachowanie w formie naturalnej cieków, stawów i terenów bagiennych w granicach miejscowości,
 - zachowanie krawędzi leśnych zamykających obszary otwarte jako otoczenia miejscowości,
 - zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym dominant kulturowych i krajobrazowych, utrzymanie ich roli w krajobrazie,

- zahamowanie niekorzystnych procesów degradujących krajobraz, powstałych poprzez ugorowanie terenów rolnych, wycinanie zadrzewień przydrożnych i śródpolnych, intensywne pozyskiwanie kruszyw, obudowy brzegów jezior obiektami turystycznymi, prowadzenie zrębów zupełnych w dolinach rzecznych, na zboczach dolin, zboczach mis jeziornych, atrakcyjnych przyrodniczo ścian lasów i w innych istotnych form fizjonomii krajobrazu,
- utrzymanie zabudowy w granicach historycznych układów przestrzennych wsi, z kontynuacją zasad lokalizacji zabudowy i zagospodarowania terenu,
- zachowanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym zabytków oraz innych elementów zagospodarowania i wyposażenia miejscowości,
- wypełnienie ubytków tradycyjnej niwy siedliskowej,
- przeciwdziałanie chaotycznej parcelacji terenu,
- utrzymanie ekspozycji układów przestrzennych,
- utrzymanie i nie ograniczanie ekspozycji układów komponowanej zieleni parków, cmentarzy i obsadzeń przydrożnych i śródpolnych,
- utrzymanie historycznie ukształtowanej sieci dróg,
- utrzymanie charakterystycznych przekrojów, nawierzchni i rodzaju obsadzeń istniejącego układu dróg,
- zapobieganie powstawaniu ubytków w zabudowie i tworzenie warunków do ich ponownej zabudowy, • utrzymanie i eksponowanie zabudowy historycznej, jej proporcji, formy, dachów, wielkości i układu otworów, rodzaju stolarki i jej zdobnictwa, materiału budowlanego,
- kształtowanie walorów estetycznych nowej zabudowy mieszkalnej, rekreacyjno-turystycznej i produkcyjnej poprzez nawiązywanie do tradycji i wartości regionalnych, w zakresie określania formy architektonicznej i materiałów budowlanych,
- przeciwdziałanie „zaśmiecaniu” krajobrazu kulturowego nowymi lokalizacjami budowli substandardowych (tymczasowych pawilonów usługowych, baraków, budek kempingowych, agresywnych form reklamy) i rozwiązaniami technicznymi (naziemne sieci inżynieryjne, wieże anten telekomunikacyjnych),
- dopuszczanie lokalizacji farm wiatraków energetycznych jedynie na obszarach krajobrazu cywilizacyjnego (w sąsiedztwie napowietrznych sieci wysokiego napięcia oraz podobnych) z wyłączeniem terenów o walorach kulturowych i krajobrazowych określonych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa zachodniopomorskiego (aktualizacji),
- ochronę przed dewastacją zabytków archeologicznych – ustalanie ochrony w planach miejscowych,
- utrzymanie i eksponowanie grodzisk posiadających charakterystyczną formę krajobrazową,
- opracowanie materiałów pomocniczych do nauczania i propagowania historii i tradycji regionu,
- umieszczanie na zabytkach znaków informacyjnych.

Formy ochrony wartości kulturowych

Ochrona winna być realizowana poprzez:

- sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustalających, po weryfikacji, wskazane w studium granice stref ochrony konserwatorskiej i zawierające odpowiednie ustalenia dla działań w tych strefach,
- sporządzanie programów opieki nad zabytkami,
- podejmowanie uchwał określających zobowiązania właścicieli obiektów zabytkowych do opieki nad zabytkami zgodnie z gminnym programem opieki nad zabytkami,
- współpracę ze specjalistami z zakresu kształtowania krajobrazu i zabytkoznawcami przy sporządzaniu strategii i programów rozwoju gminy oraz przy realizacji polityki przestrzennej określonej w studium,
- utrzymywanie w dobrym stanie technicznym i estetycznym budynków i budowli zabytkowych stanowiących własność gminy,
- utrzymywanie i uzupełnianie obsadzeń alejowych dróg publicznych, porządkowanie i utrzymywanie historycznych nekropolii (w tym również nieczynnych),
- oznaczenie i ochronę grodzisk stanowiących zabytki archeologiczne,
- udzielanie pomocy prawnej i materialnej w utrzymaniu i remontach zabytkowych obiektów publicznych i prywatnych.

➤ **Strategia Rozwoju Turystyki w województwie zachodniopomorskim do roku 2015** (przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa nr XVI/147/2000 z 23.10.2000 r.)

W Strategii Rozwoju Turystyki przyjęto, że dziedzictwo kulturowe jest jednym z głównych generatorów rozwoju turystyki. W SRT określono cele i działania, których realizacja może być także uwzględniona w Programie opieki nad zabytkami gminy Drawsko Pomorskie.

Takim wspólnymi celami mogą być:

- budowa i rozwój kompleksowych markowych produktów turystycznych wokół typów turystyki” i działanie z nim związane: „Budowa i rozwój produktów markowych turystyki miejskiej i kulturowej”. W tym wypadku na szczególną uwagę zasługuje przedstawiony wyżej **OKK „Śladami Gropiusa”**
- rozwój infrastruktury szlaków historycznych i tematycznych, w tym oznakowanie tras przebiegu oraz atrakcji znajdujących się na szlakach, budowa parkingów i toalet dla odwiedzających, poprawa dojazdu do atrakcji znajdujących się na szlaku;
- budowa i modernizacja centrów informacji turystycznej;
- renowacja obiektów zabytkowych;
- renowacja i turystyczne zagospodarowanie zabytkowych rynków oraz zachowanych elementów zabytkowej zabudowy w małych miasteczkach;
- renowacja zabytkowych parków i kompleksów pałacowo – dworskich;
- restauracja zieleni miejskiej;
- „Rozwój edukacyjnej i integracyjnej funkcji turystyki w Regionie” w ramach działania - Edukacja dzieci i młodzieży wokół walorów turystycznych Regionu;
- kooperacja w zakresie wspólnego marketingu Regionu w ramach działania: Opracowanie zintegrowanego systemu promocji markowych produktów Województwa;

- usprawnienie systemu informacji turystycznej w ramach działania: Budowa zintegrowanego analogowego i cyfrowego systemu informacji turystycznej;
- kształtowanie środowiska w kontekście rozwoju przestrzeni turystycznej, w ramach działań: - innowacje na rzecz ekorozwoju w turystyce (m.in. wdrażanie inwestycji nawiązujących w technice budowania do tradycji regionalnej - budowa w konstrukcji ryglowej (szachulcowej); - rozwój sieci lądowych szlaków turystycznych - tworzenie projektów liniowych przekraczających obszary administracyjne gmin, powiatów i województwa.
W ramach działania dopracowana zostanie infrastruktura istniejących szlaków takich jak: Szlak Hanzeatyckich Kupców, Szlak Cysterski, Szlak Joannitów, Szlak Templariuszy, Europejski Szlak Gotyku Ceglanego, Szlak Solny, Szlak Latarni Morskich, Szlak Pomników Przyrody i in.,
- wykorzystanie turystyczne terenów i obiektów powojkowych i przemysłowych (do celów turystycznych można wykorzystać dawne fabryki, zakłady przemysłowe, magazyny, spichlerze).

3.4. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W DOKUMENTACH POWIATU DRAWSKO POMORSKIE

- **Strategia Rozwoju Powiatu** – do prac przystąpiono w 1999 r. (uchwała Rady Powiatu z 9 lipca 1999 r.).

Powstał „dokument opisujący teraźniejszość i określający cele na przyszłość, dla naszego powiatu niezbędny”, zawierający wizję rozwoju do 2015 roku. W rozdziale „Kultura i dziedzictwo kulturowe” podkreślono, że działania w zakresie rozwoju kultury na terenie Powiatu Drawskiego przekazane zostały gminom, w imieniu których program realizują miejskie i wiejskie ośrodki kultury. Odpowiadają one za organizację imprez kulturalnych, sportowych i promocyjnych. Prowadzą całoroczną działalność w sekcjach, kołach zainteresowań i pracowniach. Dodatkowo skupiają wokół siebie twórców ludowych i artystów zamieszkujących poszczególne gminy.

Niezależnie od tego w organizacji życia kulturalnego biorą udział stowarzyszenia i organizacje pozarządowe.

Ośrodek Kultury w Drawsku Pomorskim prowadzi 20 różnych sekcji. Wśród nich są m.in.: zespoły tańca towarzyskiego, współczesnego, ludowego, dawnego, grupy teatralne, zespoły rockowe, kapela ludowa, zespoły piosenki. Na terenie miasta i gminy działa 14 pracowni artystycznych (malarstwo, wiklina, rzeźba).

Wśród organizowanych imprez autorzy Strategii... wymieniają m.in.: wystawy malarstwa, korzenioplastyki, akwarel. Do cyklicznych imprez zaliczyć można Mały Turniej Tańca Towarzyskiego o puchar Burmistrza Miasta i Gminy, Majowe Dni Kultury, Turniej Sołectw, Mały Interfolk, Prezentacje Folklorystyczne Wsi Pomorza Środkowego oraz Dożynki Gminne. Biblioteka Publiczna prowadzi 4 filie (w okolicznych miejscowościach).

Strategia podkreśla walory turystyczne powiatu drawskiego wynikające zarówno z zasobów przyrodniczo-krajobrazowych (rezerваты, Drawski Park Krajobrazowy) jak i cennego zasobu kulturowego

Do najbardziej znanych tras kajakowych w Polsce należy *szlak ks. Kardynała Karola Wojtyły*. Długość 186 km, na terenie powiatu drawskiego 80 km; przepływa przez cztery gminy: Czaplinek, Drawsko Pomorskie, Kalisz Pomorski i Złocieniec i biegnie przez malownicze tereny Drawskiego Parku Krajobrazowego.

Do mniej znanych tras należy spływ Kokną o długości 14 km. Trasa spływu rozpoczyna się nad jez. Dołgie, a kończy przy ujściu do Drawy, między miejscowościami Rzęśnica i Dalewo. Rzeka Kokna na większości biegu stanowi granicę Gmin: Złocieniec i Drawsko.

Teren Powiatu posiada dobrze rozwiniętą sieć szlaków pieszych i rowerowych. Trasy piesze należą do ponadlokalnych - łączą atrakcyjne miejsca na obszarze Pojezierza Drawskiego. Przez obszar Powiatu przebiega 6 tras pieszych.

Łączna długość to prawie 500 km tras i szlaków rowerowych. Wszystkie rozpoczynają i kończą się w centrum miast powiatu.

Szczególną atrakcyjnością turystyczną odznacza się gmina Drawsko Pomorskie; łącząca walory przyrodniczo-krajobrazowe z bogatym dziedzictwem kulturowym:

Szlaki turystyczne gminy Drawsko Pomorskie

- szlak motorowy „Droga Tysiąca Jezior” biegnący wzdłuż drogi Stargard Szczeciński – Drawsko Pomorskie – Złocieniec- Czaplinek – Szczecinek,
- szlak rowerowy – (czerwony), 50 km. Szlak zaczyna się i kończy w Drawsku Pomorskim. Prowadzi w pewnym oddaleniu od linii brzegowej wokół jeziora Lubie, trzykrotnie przecina nurt rzeki Drawy. W większości szlak przebiega drogami leśnymi i polnymi, na wielu odcinkach wspólnie ze *szlakiem niebieskim* (szlak I Warszawskiej Dywizji Kawalerii) i *zielonym* (szlak Jezior Drawskich) oraz *ścieżką przyrodniczą* Dzikowo - Karwice. Od wsi Lubieszewo zaczyna się *szlak czarny* DPK (Lubieszewo - Złocieniec - Połczyn Zdrój). W połowie drogi do Gudowa dochodzi pieszy szlak *zielony*. W Gudowie znajduje się XVII-wieczny, zabytkowy kościół p.w. św. Barbary.
- szlak rowerowy niebieski im. I Warszawskiej Dywizji Kawalerii o długości 57 km. Szlak okrężny z Drawska Pomorskiego, wiedzie poprzez wspaniale ukształtowane przez lodowiec tereny moreny czołowej i moreny dennej.
- szlak rowerowy zielony „Parki Krajobrazowe” o długości 27 km z Drawska Pomorskiego do Ińska łącząc Iński Park Krajobrazowy z Drawskim Parkiem Krajobrazowym.
- szlak rowerowy czarny „Rzeka Brzeźnicka Węgorza - Wodospady” o długości 39,2 km. Bardzo malowniczy okrężny szlak wiodący z Drawska Pomorskiego z boczami pięknej i głębokiej doliny, której dnem płynie rzeka Brzeźnicka Węgorza, mająca tutaj charakter górskiej rzeki.
- szlak pieszy – zielony, 78,2 km. Gudowo - Kosobudy - Borne - Rydzewo - Zajezerze - Woliczno – Gudowo. Szlak przebiega wokół miasta, zachodnią częścią Pojezierza Drawskiego przez wzgórza morenowe, doliny rzeczne wzdłuż całego ciągu jezior, z których największym jest jezioro Lubie. Dalej szlak dochodzi do Gronowa, mija z lewej kościół z przełomu XVII/XVIII w. Za kościołem prowadzi przez most na rzece Rakoń przy fundamentach dawnej elektrowni wodnej i polną drogą dochodzi do jeziora Dołgie. Podąża dalej polami, przez zagajniki i nieużytki, dochodzi do wsi Przytoń obok neoklasycystycznego dworu z 1897 r., następnie północnym skrajem jeziora Wielkie Dąbie polną drogą dociera do wsi Przytonko. Idąc dalej po 7 km

wchodzi do wsi Rydzewo, z kamiennie-ceglanym XVII-wiecznym kościołem i ryglową XVIII-wieczną wieżą. We wsi Mielenko Drawskie szlak wiedzie obok zabytkowego ryglowo-murowanego kościoła z 1662 r. mija wybudowany w 1920 r. Za pałacem park krajobrazowy z ciekawymi okazami drzew.

- ścieżka przyrodnicza, pieszo-rowerowa. Prowadzi wzdłuż południowego brzegu jeziora Lubie z osady Dzikowo do miejscowości Karwice. Długość 5 km.
- szlak pieszy – niebieski, Drawsko Pomorskie - Wierzchowo - Iłowiec (52 km).Tędy wiodła droga bitewna w walce o przełamanie Wału Pomorskiego I Warszawskiej Dywizji Kawalerii wchodzącej w skład I Armii WP. Trasa szlaku przebiega południowym skrajem Pojezierza Drawskiego wzdłuż jeziora Lubie, następnie za Wierzchowcem, przez lesiste tereny Równiny Wałeckiej. Szlak zaczyna się przy dworcu PKP w Drawsku Pomorskim.
- szlak konny – pomarańczowy. Wiedzie z Łobza poprzez Bonin, Cianowo do Zagozdu, długość szlaku 16,5 km.
- szlak kajakowy – żółty. Drawa należy do najpiękniejszych szlaków kajakowych Polski. Szlak kajakowy rzeką Drawą rozpoczyna się w Czaplunku, tutaj mieści się siedziba "Stowarzyszenia Gmin Pojezierza Drawskiego". Za Złocieńcem na odcinku 22 km rzeka silnie meandruje wśród pól, łąk i lasów aż do samego Drawska, tutaj Drawa przepływa przez środek miasta. Szlak wiedzie teraz przez poligon wojskowy.

Wdrażanie Strategii Rozwoju Powiatu Drawskiego

Dokument Strategii Rozwoju Powiatu Drawskiego pokazuje i opisuje strategiczne cele rozwoju oraz przypisane im cele pośrednie. Cele pośrednie rozpisane są na poszczególne programy operacyjne, które wprowadzają pewne priorytety w harmonogramie projektów realizowanych do 2015 r. Listę do realizacji ustala się poprzez systematyzację zadań i ustalenie hierarchii ich ważności. Zatwierdzając te zadania, przyjmuje się na siebie również ich realizację wraz z finansowaniem projektów.

Zatwierdzany przez Radę Powiatu Drawskiego dokument staje się programem przeznaczonym do realizacji i staje się podstawą do ubiegania o środki finansowe z pieniędzy Unii Europejskiej oraz innych funduszy ze środków pozabudżetowych. Warunkiem uzyskania funduszy jest to, aby zgłaszane projekty były zgodne z dokumentem Strategii Rozwoju Powiatu Drawskiego.

Współpraca partnerska Powiatu i Gmin Powiatu Drawskiego

Miasta i Gminy Powiatu Drawskiego związane są współpracą partnerską z Niemcami; głównie z miejscami zamieszkania osób, które pochodzą z tego terenu. Ze strony niemieckiej są to gminy pochodzące z landu Schleswig – Holstein; szczególnie związane z miejscowościami Powiatu Segeberg.

Władze Powiatu Drawskiego podpisały umowę partnerską z Powiatem Segeberg w kwietniu 2000 r. Współpraca polega na wymianie doświadczeń, wymianie kulturalnej, gospodarczej i młodzieżowej wybranych organizacji i instytucji z obszaru gmin Powiatu Drawskiego. Jednym z priorytetów współpracy jest m.in.: kultura, sport i turystyka oraz integracja europejska.

Miasto i Gmina Drawsko Pomorskie od 1990 r. współpracuje z gminą Bad Bramstedt (Schleswig - Holstein) - umowa partnerska z 27.11.1999 r.

➤ **Plan Rozwoju Lokalnego Powiatu Drawskiego na lata 2004-2006 i 2007-2013**

Plan Rozwoju Lokalnego służy realizacji polityki programowania rozwoju lokalnego, regionalnego. Obejmuje on analizę i diagnozę sytuacji obecnej, wyznacza wizję rozwoju samorządu, zawiera opis planowanych zadań inwestycyjnych na lata 2004-2006, plan finansowy na lata 2004-2006 obligatoryjnie, a w latach 2007 - 2013 fakultatywnie.

Zakłada się także cykliczny monitoring planu rozwoju lokalnego i ocenę realizowanych zadań inwestycyjnych przynajmniej raz w roku.

Gmina Drawsko Pomorskie

Drawsko Pomorskie jest jednym z najstarszych miast na Pomorzu Zachodnim. Historia Drawska sięga wczesnego średniowiecza, kiedy to w VII w. powstał słowiański gród i osada. W XIII w. powstał tu, w zakolu Drawy, niewielki grodek strażniczy chroniący jednej z odnóg szlaku solnego. Prawa miejskie otrzymało w 1297 r. z rąk margrabiów brandenburskich Ottona IV i Konrada I.

W XIX w. Drawsko zostało powiatem, co spowodowało znaczny rozwój społeczno-gospodarczy miasta. W czasie II wojny światowej miasto dużo nie ucierpiało. Na terenie gminy tworzył swoje pierwsze prace Walter Gropius – architekt, współtwórca Bauhausu.

Najciekawsze obiekty na terenie gminy Drawsko Pomorskie:

- Mielenko Drawskie – kościół p.w. Królowej Korony Polskiej, z II połowy XVII wieku;
- Mielenko Drawskie – grodzisko z okresu wczesnośredniowiecznego;
- Nętno – kościół p.w. Matki Boskiej Anielskiej;
- Nętno – grodzisko nizinne na wyspie jez. Gęgnowskiego, wczesnośredniowieczne;
- Suliszewo – kościół p.w. Chrystusa Króla z XIX wieku;
- Suliszewo – grodzisko wczesnośredniowieczne, podkowiaste;
- Drawsko Pom. kościół p.w. Zmartwychwstania Pańskiego – późnogotycki z początku XV wieku;
- Drawsko Pom. kościół p.w. Św. Pawła Apostoła – wzniesiony w 1928 roku;
- Drawsko Pom. magazyn solny – wybudowany w XVII wieku jako skład soli. W latach 30-tych XX w. mieściło się tam muzeum;
- Drawsko Pomorskie – grodzisko nizinne z okresu wczesnośredniowiecznego;
- Dalewo – kościół p.w. St. Kostki, XVIII-XX wiek;
- Gudowo – murowany kościół p.w. Św. Barbary z XVII wieku;
- Gudowo – grodzisko wyżynne oraz osada otwarta, wczesnośredniowieczne;
- Łabędzie – kościół p.w. Michała Archanioła, późny gotyk, XVII wiek;
- Rydzewo – kościół p.w. M.B. Dobrej Rady, gotyk, XVI wiek;
- Żółte – kościół p.w. NMP Niepokalanej z XIX wieku;
- Żółte – grodzisko wyżynne, wczesnośredniowieczne;
- Karwice – pałac neogotycki z XIX wieku wraz z zabytkowym parkiem;
- Linowno – dwór późnoklasycystyczny z II połowy XIX wieku;
- Jankowo – spichlerz z początku XX wieku, wg projektu W.Gropiusa;
- Oleszno – grodzisko nizinne, okres halsztacki, wczesnośredniowieczne;
- Żółędowo – cyplowe, trójczłonowe grodzisko z okresu wczesnośredniowiecznego;

Należy podkreślić, że powyższa lista zawiera jedynie obiekty wpisane do rejestru zabytków województwa zachodniopomorskiego.

W analizie SWOT wśród „mocnych stron” wymieniono m.in.: „ bogate tło historyczne Regionu i dobre warunki sprzyjające rozwojowi turystyki oraz wielokulturowość regionu” „Słabe Strony” podsumowuje stwierdzenie: brak wspólnej promocji Regionu jako obszaru atrakcyjnego”. Dziedzictwo kulturowe potraktowano niestety jako pewien niezbyt istotny margines (ewentualnie „wypełniacz”).

➤ **Powiatowy Program Ochrony Środowiska i Powiatowy Plan Gospodarki Odpadami dla powiatu drawskiego na lata 2004-2007 z perspektywą na lata 2008-2011**

Dane zawarte w tab. II.3.1 Prorozwojowe i ograniczające rozwój zasoby i walory przyrodnicze, wśród walorów kulturowych wymienia się „liczne zabytki”; ale już jako przyczynę pogorszonych możliwości rozwojowych autorzy opracowania podają: „ograniczenie rozwoju gospodarczego i rozwoju komunikacji spowodowane dbałością o zachowanie dóbr kultury w dobrym stanie”.

Autorzy niniejszego Programu opieki nad zabytkami dla miasta i gminy Drawsko Pomorskie przyznają „że nie spotkali się dotychczas z równie kontrowersyjnym twierdzeniem; tym bardziej, że prawodawstwo RP nakłada na samorzady szczególne obowiązki w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, którego potencjał doprawdy trudno przecenić.⁹

Za czynnik prorozwojowy uznaje się jednocześnie: ”rozwój turystyki i popularyzację regionu”

➤ **Wieloletni Plan Inwestycyjny (Uchwała XXXVII/192/2009) na lata 2009-2013**

W Planie brak zadań związanych jednoznacznie z ochroną dziedzictwa kulturowego powiatu drawskiego. Pośrednio za takie zadania możemy uznać np.: ujednoczanie systemu znakowania szlaków turystycznych powiatu w latach 2009-2013

4. CHARAKTERYSTYKA KRAJOBRAZU I DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY DRAWSKO POMORSKIE

Drawsko Pomorskie jest gminą miejsko-wiejską, leżącą w południowo-wschodniej części województwa zachodniopomorskim; w zachodniej części powiatu drawskiego. Do końca 1998 r. w granicach województwa koszalińskiego. Sąsiednie gminy to: od wschodu Złocieniec, od północy Ostrowice, Brzeżno, od północnego-zachodu Łobez; od zachodu Węgorzyno, Ińsko; od południa Kalisz Pomorski. Obecnie południową część gminy zajmuje poligon wojskowy z lotniskiem, jeden z największych w Europie.

W Drawsku Pomorskim krzyżują się drogi wojewódzkie do sąsiednich miast gminnych oraz wytyczona lokalna linia kolejowa (Węgorzyno – Złocieniec).

Przez teren gminy i miasto Drawsko Pomorskie przebiega droga krajowa nr 20 łącząca Stargard Szczeciński i Szczecinek zapewniająca dogodną komunikację w ramach województwa oraz ze wschodnią częścią kraju. Pozostałe drogi wojewódzkie to nr 148 –

⁹ podstawy prawne patrz rozdział 2 niniejszego Programu opieki...

Drawsko Pomorskie – Łobez, nr 162 – Zarańsko – Świdwin, nr 173 – Drawsko Pomorskie – Połczyn - Zdrój, nr 175 – Drawsko Pomorskie – Kalisz Pomorski.

Komunikację kolejową obsługuje linia nr 385 Runowo Pomorskie – Szczecinek. Komunikacja autobusowa (w tym PKS) na trasach w kierunku m.in.: Szczecinek, Wałcz, Połczyn-Zdrój.

4.1. POŁÓŻENIE GEOGRAFICZNE

W sensie geograficznym obszar gminy znajduje się na terenie mezoregionu Pojezierze Drawskie. Część północna to makroregion Pojezierze Zachodniopomorskie, a część południowa leży na obszarze mezoregionu Równina Drawska (makroregion Pojezierze Południowopomorskie). Głównym elementem krajobrazu naturalnego są liczne jeziora (rynnowe – wąskie i głębokie oraz moreny dennej – rozlewiskowe); największe to: jez. Lubie (1.439 ha), Zarańskie, Bucierz, Gęgnowskie. Przez gminę przepływa – ze wschodu na południe (przez jez. Lubie) – rzeka Drawa, która tworzy szeroką dolinę z licznymi zakolami. Rzeźba terenu wyraźnie pofałdowana, polodowcowa, z licznymi pagórkami, wałami, kotlinami i dolinkami.

Północna część gminy o charakterze rolniczym, otwarta, z niewielkimi kępami lasu oraz alejami przydrożnymi; południowa (na wysokości jez. Lubie) zdominowana przez zwarte kompleksy lasów iglastych i mieszanych, które wchodzą w skład poligonu. Na terenie gminy wyróżnia się:

- krajobraz moreny pagórkowatej (część północna) o bardzo wysokich walorach krajobrazowych;
- krajobraz rynien jeziornych;
- krajobraz niecki zastoiskowej;
- krajobraz niecki sandrowej;¹⁰

4.2. RYS HISTORYCZNY

4.2.1. Dzieje regionu

Badania archeologiczne potwierdzają istnienie osad ludzkich w okolicach dzisiejszego Drawska ok. 11 tysiąclecia p.n.e., mimo niesprzyjających warunków w Mielenku Drawskim i Gudowie, reprezentują tzw. kulturę Lyngby; nieliczne wówczas grupy koczowników trudniły się głównie łowiectwem i rybactwem. Wzdłuż brzegów Drawy i nad jeziorem Lubie odkryto liczne ślady osadnictwa mezolitycznego, w tym obozowisko datowane na VII tysiąclecie p.n.e. reprezentujące kulturę Svaerdborg. W tym okresie dominowało łowiectwo oraz zbieractwo roślin i runa leśnego. Ok. 3200 lat p.n.e. rozpoczyna się młodsza epoka kamienia – neolit. Kultura pucharów lejkowatych to już społeczność rolnicza. Kolejna wyraźna cezura w procesach osadniczych wiązała się z kulturą łużycką (od ok. 1250 r. p.n.e.); następnie epoka wpływów rzymskich i wędrówek ludów w V-VI w. n.e. z ich zmianami ludnościowymi, społeczno-ekonomicznymi i etnicznymi. Zjawiska te doprowadziły do powstania systemu feudalnego właściwego dla średniowiecza. Następuje wyraźna aktywność ludów słowiańskich na tych ziemiach (VI w. osady Słowian zachodnich). W VII-VIII wieku pojawiają

¹⁰ powyższe walory krajobrazowe opisano szczegółowo w „studium uwarunkowań miasta i gminy (...) z 2003 r.

się warowne grody – ośrodki władzy feudalnej; w tym gród w Drawsku, w zakolu rzeki Drawy zachowało się wczesnośredniowieczne grodzisko nizinne ze słabo już dziś czytelnym wałem. W Mirostawcu – we wschodniej części miasta znajdują się pozostałości siedziby rodu von Blankenburg – czworokątne wyniesienie oblane fosą, które może być miejscem wcześniejszego średniowiecznego zamku i wczesnośredniowiecznego grodziska. Od IX wieku rozwijają się podgrodzia stanowiące pierwociny miast.

Za czasów Mieszka I całe Pomorze weszło w skład państwa Polan lecz już w 1025 r. zachodnia jego część (z Pojezierzem Drawskim) odpadła od królestwa. Ponownie obszar ten znalazł się w granicach państwa polskiego po podbojach Bolesława Krzywoustego lecz po jego śmierci Pomorzem podzielili się lokalni książęta, przy czym ziemia drawska pozostała przy władcach z Wołogoszczy.

Pierwsza (pisana) wzmianka o tym terytorium pochodzi z 1254 r., kiedy to książę pomorski Warcisław III nadał cystersom z Białoboków 600 łanów nad Drawą, tj. obszar określony jako „*desertum Sarcthicze*”. Od tego okresu zaczęli napływać nowi mieszkańcy, zakładający osady warowne (np. Oleszno, Mielenko, Gudowo) oraz wsie nieobronne (np. Zarańsko), zaś ludność trudniła się rybołówstwem, myślistwem i uprawą roli.

Po 1280 r. margrabiowie brandenburcy weszli w posiadanie ziemi świdwińskiej oraz okolic Drawska i Złocieńca, przy czym pod koniec XIII wieku (1295-97) tzw. „*terra Welsenborch*” (krajna oleszeńska) powróciła na krótko pod panowanie książąt pomorskich. Równocześnie z podbojem politycznym, następowała intensywne akcja kolonizacyjna; w 1297 r. założono Drawsko. Trzon osadnictwa stanowiło głównie rycerstwo niemieckie lub ziemczone, które w zamian za otrzymane lenno zobowiązane było do obrony tych ziem. Po względem kościelnym ziemi na wschód od Drawy, przejęte przez Brandenburczyków, nadal należały do diecezji poznańskiej.

Po śmierci margrabiego Waldemara (1319 r.) władzę objął – w imieniu małoletniego Henryka – książę pomorski Warcisław IV, który w 1320 r. nadał klasztorowi w Pырzycach patronat nad kościołem w Drawsku, jez. Lubie oraz okoliczne wsie – w tym Gudowo. Mielenko, Konotop, Oleszno, Karwice. Zmiana dynastii panującej w Brandenburgii zbiegła się z okresem zjednoczenia państwa polskiego, co wiązało się z próbami odzyskania tych ziem dla korony, licznymi potyczkami na pograniczu, które prowadziły do niszczenia wsi i miast oraz zahamowania procesów osadniczych.

Za panowania króla Kazimierza Wielkiego ziemie między Drawą i Gwdą przeszły – w drodze wykupów, układów i drobnych szantaży – na rzecz państwa polskiego; po śmierci króla ziemie te wróciły pod panowanie margrabiów. W 1373 r. Marchia Brandenburska została włączona do rozległego władztwa Luksemburczyków, którzy dążyli do zintensyfikowania źródeł dochodów z tych ziem. W 1386 r. Nowa Marchia przypadła Janowi Luksemburczykowi, następnie pozostawała w posiadaniu Zygmunta, który dążył do sprzedaży tego terytorium.

W 1400 r. zakon krzyżacki kupił ziemię drawską i złocieniecką, przez co stał się władcą całej Marchii. Od pocz. XV wieku państwo polskie dążyło do przejęcia Nowej Marchii, w czym wspierane było przez niektóre, najpotężniejsze rody rycerskie – Güntersberg, Wedel, Bork, Wolde. Powyższe uwarunkowania doprowadziły do znacznego wzrostu napięcia na pograniczu, z licznymi potyczkami, wyprawami wojennymi.

Z chwilą wybuchu wojny trzynastoletniej (1454 r.), w obliczu trudnej sytuacji politycznej i finansowej, Krzyżacy zostali zmuszeni do oddania Nowej Marchii panom

Brandenburgii - tj. Hohenzollernom. Ukształtował się wtedy podział regionu na trzy części, z czego ziemia drawska nazywana była brandenburską i podlegała wójtowi w Świdwinie, który – m.in. – nadawał lenna rycerzom.

Za czasów księcia Bogusław X doszło do zjednoczenia Pomorza Zachodniego, (1478 r.) przy czym w myśl układu z 1493 r. Hohenzollernowie otrzymali przyrzeczenie, że po wygaśnięciu rodu książęcego odziedziczą jego ziemie.

W latach 1535-71 Nowa Marchia była suwerennym państwem, rządzonym przez margrabiego Jana z Kostrzyna, który był protektorem reformacji, a także przyczynił się do wzmocnienia władzy, m.in. poprzez rygorystyczną politykę fiskalną.

W połowie XVI wieku większość ziemi na terenie późniejszego powiatu drawskiego należała do trzech starych rodów rycerskich: Borków, Güntersbergów i Wedłów. Okres ten charakteryzował rozwój gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej, co wiązało się z powiększaniem licznych majątków szlacheckich kosztem gospodarstw kmiecych. Pozbawionych ziemi i wolności chłopów osadzano jako biedotę na niewielkich działkach (chałupnicy i komornicy).

W okresie wojny 30-letniej (1618-48) tereny obecnej gminy – podobnie jak całe Pomorze - uległy znacznym zniszczeniom, spowodowanym przez liczne przemarsze wojsk, kontrybucje, plądrowania. Jeszcze w okresie wojen polsko-szwedzkich (1655-60) przez te ziemie przechodziły kolumny wojsk, które poczyniły znaczne szkody z racji przymusowej aprowizacji.

Od 1720 r. całe Pomorze i Nowa Marchia dostały się pod panowanie króla pruskiego (Fryderyka Wilhelma I), a w państwie powołano urzędy nadzorujące dochody skarbowe (w tym tzw. kamerę wojenną), powiaty zarządzane przez landratów. W owym czasie zorganizowano w powiecie prace melioracyjne, zmierzające do uzyskania nowych obszarów pod uprawę i wypas; m.in. w 1778 r., za sumę 4900 talarów, zmeliorowano tereny pod Ziemskim. Od 1764 r. rozpoczęto separację gruntów chłopskich od folwarcznych oraz dokonano uwłaszczenia chłopów w dobrach państwowych.

W 1807 r. zniesiono poddaństwo osobiste chłopów, potwierdzone edyktem z 1811 r., z prawem własności ziemi, które obwarowane jednak zostało przepisami dotyczącymi przekazania części ziemi. Powyższe uwarunkowania przyczyniły się do kształtowania wielkoobszarowej własności szlacheckiej; w owym czasie stosunek własności dworskiej do chłopskiej wynosił jak ok. 1 : 1.

W 1815 r. dokonano nowej reformy administracyjnej, wprowadzono podział na prowincje, rejencje i powiaty. Na mocy tej reformy powstał powiat drawski, który przetrwał aż do 1932 r.; północny region obecnej gminy Drawsko (ze wsiami Łabędzie, Nętno i Rydzewo) należał do powiatu świdwińskiego, a zachodni – do powiatu reskiego.

Administracja i samorząd opierały się na: autonomicznych gminach miejskich (Drawsko), wiejskich (Landgemeine), dobrach szlacheckich (Rittergut) i domenach państwowych; podział na gminy wiejskie i obszary dworskie przetrwał do 1928 r. Dopiero w 1877 r. zmienił się stanowy system wyborczy; odtąd władzami powiatu były sejmik powiatowy i wydział powiatowy.

Od połowy XIX w. datuje się etap industrializacji i intensyfikacji gospodarki rolnej, co było związane z ogólnymi przemianami ustrojowymi i gospodarczymi; m.in. w 1878 r. wybudowano linię kolejową (Berlin – Bytowo). Pod koniec XIX wieku rozpoczął się proces przechodzenia części ziemi z rąk wielkich posiadaczy do indywidualnych chłopów, co

związane było z tzw. kolonizacją wewnętrzną, inspirowaną przez państwo pruskie, a prowadzoną przez instytucje parcelacyjno-kredytowe.

Po I wojnie światowej powiat drawski stanowił część prowincji pomorskiej i należał do rejencji koszalińskiej; w 1938 r. władze Rzeszy zlikwidowały Prowincję Pogranicze Prusy Zachodnie Poznań i stworzyły z jej części rejencję pilską, włączoną do prowincji pomorskiej.

4.2.2. Miasto Drawsko Pomorskie - rozwój układu przestrzennego

Przed powstaniem miasta istniała tu osada łużycka związana z dawnym grodem położonym na wschód od miasta w zakolu rzeki, któremu też przypisuje się słowiańskie korzenie; w zakolu rzeki Drawy zachowało się wczesnośredniowieczne grodzisko nizinne ze słabo już dziś czytelnym wałem.

Mimo wojennych zniszczeń stosunkowo czytelny pozostał średniowieczny układ urbanistyczny Drawska, z siatką ulic i centralnie ulokowanym rynkiem, na którym w XIV wieku posadowiono ratusz; miasto uzyskało wówczas także obwarowania i częściowo fosy.

Już w połowie XIV wieku nastąpił rozwój terytorialny miasta – założono tzw. Nowe Miasto na lewym brzegu Drawy nawiązując do struktury miasta lokacyjnego – bez wyodrębnienia nowej dzielnicy. W tym czasie zarówno miasto lokacyjne jak i nowe miasto uzyskało pierścień murów obronnych z obwałowaniem i fosami, które w części południowej połączono kanałem z rzeką Drawą (tzw. kanał Sukienniczy).

Wiek XVI i połowa XVII to okres największego rozwoju miasta, co wiązało się z regulacją Drawy i splawem soli z Kołobrzegu oraz rozwojem miasta jako ośrodka sukienniczego

W XVII wieku do miasta wiodły bramy: Stargardzka zwana także Wysoką od zachodu i Niska od wschodu oraz Nowa od północy (trakt do Świdwina). Najbardziej znany widok miasta to panorama wg Meriana z 1652 roku, na której widoczne jest miasto otoczone murami z basztami i bramami; dominantę wysokościową stanowił kościół z wieżą zwieńczoną cebulastym hełmem. Na panoramie miasta wg Petzolda (1710-1715) oprócz murów otaczających stare miasto, zaznaczono ekspansję terytorialną w kierunku południowym i wschodnim. Mury obronne rozebrano w XVIII i na początku XIX wieku. Do czasów współczesnych zachowały się niewielkie ich fragmenty przy zbiegu ulic Grunwaldzkiej i Cmentarnej oraz na dziedzińcu szkoły przy ul. Obrońców Westerplatte.

Liczne pożary nawiedzające Drawsko Pomorskie strawiły w przeważającej mierze drewnianą i szachulcową zabudowę miejską. Obowiązujące od połowy XVIII wieku nowe przepisy budowlane zakazywały m.in. krycia domów strzechą i wprowadzały obowiązek budowy solidnych kominów. Do czasów współczesnych przetrwało niewiele szachulcowych budynków. Jednym z nielicznych jest tzw. magazyn solny, wzniesiony pod koniec XVII wieku (w Drawsku już w 1684 r. istniała warzelnia soli – sól splawiano drogą wodną aż do Berlina). Do XVIII-wiecznej zabudowy (lokowanej kalenicowo względem drogi) o cechach klasycystycznych należy budynek przy ul. Ratuszowej 5 - siedziba władz miasta od końca XVIII wieku (obecnie budynek mieszkalny) oraz budynek przy ul. Obrońców Westerplatte 35 – obecnie plebania parafii katolickiej. W tym czasie rozebrano gotycki ratusz zlokalizowany w centrum rynku, klasztor franciszkanów na Nowym Mieście oraz większość z ocalałych z pożogi domów.

W pierwszej połowie XIX wieku – na zachód od miasta - powstały przedmieścia o zwartej zabudowie (wzdłuż ul. Starogrodzkiej) i na południe (przy ul. Złocienieckiej i Dworcowej). Dla zabudowy miasta charakterystyczne były zespoły budynków mieszkalno-

gospodarczych z domami mieszkalnymi (z przejazdami bramnymi) na froncie siedliska, oficynami i budynkami gospodarczymi w głębi parceli. Wiele z nich powstało w konstrukcji szachulcowej. W latach 20 XX wieku następuje dalszy rozwój dzielnicy południowej – przeważa typ zabudowy willowej, wolnostojącej.

Zniszczenia wojenne 1945 r. dotknęły przede wszystkim centrum miasta, gdzie unicestwieniu uległy całe kwartały; zabudowano je w latach 60 XX wieku blokami mieszkalnymi.

Największą stratą jest jednak pozbawienie miasta historycznej przestrzeni rynku, który został zaadaptowany na skwer miejski. Budynek dawnego (XVIII-wiecznego ratusza) przebudowano i przeznaczono na cele mieszkalne. Jedynie nazwa ulicy Ratuszowa jest niematerialnym świadectwem pierwotnego przeznaczenia terenu.

Najcenniejszym zachowanym obiektem zabytkowym Drawska Pomorskiego jest gotycki (XIV/XV w.) kościół p.w. Zmartwychwstania Pańskiego, wzniesiony w miejscu wcześniejszej (zapewne drewnianej świątyni). Mimo burzliwych dziejów z pierwotnego wyposażenia kościoła przetrwały wspaniałe gotyckie portale zdobione plakietami ceramicznymi przedstawiającymi walkę dobra ze złem. W czasie wielkiego pożaru w 1664 r. kościół został poważnie zniszczony (runęły sklepienia); odbudowano go na początku XVIII wieku i wówczas zyskał jednorodne barokowe wyposażenie (zachowane częściowo do czasów współczesnych). Remontowany w latach 1854/55 (z tego czasu pochodzi neobarokowe wyposażenie: ambona, prospekt organowy z emporą, ławy kolatorskie w prezbiterium). Około 1914 r. przeszedł generalny remont z częściową rekonstrukcją. Czterospadowy dach wieży (widoczny na rycinie Petzolda) zastąpiono strzelistym dachem ostrosłupowym. W ramach regotyżacji wymieniono także dach nad nawami. Z tego czasu pochodzą neogotyckie witraże w prezbiterium i kruchcie pod wieżą, gdzie znajdowały się ołtarze boczne – NMP i Św. Józefa.

W centrum miasta przy Placu Konstytucji (dawny Rynek) oraz przy ul. J. Piłsudskiego zachowało się wiele XIX w. domów mieszkalnych (w tym kamienic) o cechach klasycyzujących i z secesyjnym detalem. Reprezentacyjne gmachy użyteczności publicznej powstałe na przełomie XIX i XX w. oraz w pierwszej połowie XX w. zachowały się przy ul. Złocienieckiej i Obrońców Westerplatte.

Do najcenniejszych należy willa Metznera (wg projektu Waltera Gropiusa), siedziba Starostwa Powiatowego przy. ul. E Orzeszkowej, Bank PKO pierwotnie siedziba Powiatowej Kasy Oszczędności. Duże znaczenie dla krajobrazu kulturowego miasta posiada niewątpliwie park miejski (obecnie im. F. Chopina) powstały na przełomie XIX i XX w., z cennym starodrzewem.

Kalendarium

- 1253-54 – pierwsza wzmianka źródłowa; mnisi z Belbuck otrzymali tereny wokół „Dramburga” na założenie klasztoru; (w 1269 – z powodu braku efektów mnisi zwrócili nadanie);
- 1285 r. - osada „Drawenborch” staje się własnością Brandenburgii (Nowa Marchia);
- 1297 r. lokacja miasta;
- ok. 1315 r. zakończenie budowy ratusza
- 1341 r. kościół farny podlega klasztorowi cystersów w Reczu; powstają obwarowania miejskie; dżuma („czarna śmierć”) dziesiątkuje ludność miasta;

- do 1380 r. powstaje klasztor franciszkanów;
- 1400 r. - zakon krzyżacki kupił ziemię drawską (wraz z Drawskiem) i złocieniecką;
- ok.1430 r. - ostatecznego kształtu nabierają poszerzone mury obronne wokół nowego miasta, następuje jego rozwój, powstają nowe kościoły, szpital;
- 1500 r. Drawsko liczy około tysiąca mieszkańców; 1534 r. wielki pożar niszczy część miasta;
- 1537 r. - wprowadzenie reformacji;
- 1620 r. wielki pożar niemal doszczętnie niszczy Drawsko (ocalało zaledwie kilka domów); - - 1625 r. – wybuch epidemii dżumy;
- 1627-1638 – miasto mocno ucierpiało w trakcie działań wojny trzydziestoletniej (1618-1648);
- 1655 -1660 – zniszczenia związane z przemarszem wojsk podczas wojny polsko-szwedzkiej („potop”);
- 30.04.1664 – kolejny pożar niszczy miasto;
- 1679 r. - miasto staje się siedziba garnizonu (w pewnym okresie: 180 żołnierzy);
- 1686 r. - Drawsko otrzymuje prawo składowania soli kołobrzesckiej;
- 08.10.1696 r. – stare miasto ulega zniszczeniu w pożarze;
- 1701 - 1720 – następuje stopniowy rozwój miasta: odbudowano m.in. kościół mariacki, ufundowano wyposażenie, otwarto szkołę; liczba mieszkańców wzrosła do 1300 osób;
- 1741 – zaczyna obowiązywać reforma fryderycjańska z nowym prawem budowlanym (zakaz krycia domów strzechą, konieczne systemy kominowe);
- 1757 - 1763 r. wojna siedmioletnia, miasto musi znosić liczne okupacje wojskowe (w 1757 r. ok. 60 tys. Rosjan stacjonuje w „Baumgartner Feld”);
- 1783 r. – stopniowa likwidacja średniowiecznym obwarowań; powstają pierwsze budynki mieszkalne „przed murem” na Grosse Marktstrasse.
- 1806 - 1808 – w Drawsku stacjonują wojska napoleońskie;
- W 1815 r. dokonano nowej reformy administracyjnej, wprowadzono podział na prowincje, rejencje i powiaty; powiat drawski przetrwał do 1932 r.
- 1844 r. - zakup i rozbudowa domu przy Nettelbeckstrasse 5 na ratusz; zburzenie klasztoru, początek budowy szkoły miejskiej. Ukazuje się pierwszy numer gazety „Dramburger Kreiszeitung”;
- ok.1850 r. przystąpiono do rozbudowy starego urzędu naczelnika powiatu;
- 1850 r. - powołanie sądu okręgowego;
- 1867r. - powstaje seminarium nauczycielskie i progimnazjum;
- 02.09.1875 r. - poświęcenie parku miejskiego, początek budowy gazowni;
- 01.11.187 r. - Drawsko otrzymuje połączenie z Pomorską Koleją Centralną. Otwarcie dworca kolejowego; 1878 zbudowano szpital miejski;
- 1906 r. - poświęcenie nowego budynku poczty; 1907 rozpoczęciu budowy siedziby naczelnika powiatu; 1910 r. elektryfikacja miasta. W Drawski mieszka 6260 osób;
- 1913/1914 - przebudowa kościoła NMP. Nowa, wysoka na 75m wieża staje się symbolem miasta;
- 1914-1918 - w I wojnie światowej ginie 500 mieszkańców miasta;

- 1924 r. - poświęcenie kaplicy baptystów. Początek budowy 41 domów mieszkalnych między dworcem a miastem i początek kolejnego etapu rozbudowy kościoła katolickiego „św. Pawła” na Bahnhofstrasse;
- 1925 – 1926 - otwarcie domu towarowego „Schlüter” i kąpieliska „Wuckersee”;
- 1929 r. - położenie asfaltu na rynku i ulicach głównych. / Początek budowy osiedla na obrzeżach miasta;
- 1935 r. - otwarcie muzeum na Salhausstrasse. Początek budowy urzędu finansowego. Drawsko staje się siedzibą garnizonu RAD. Zniszczenie synagogi (początek nazistowskiej polityki antysemitycznej);
- od 1936 r. - przystąpienie do prac nad autostradami w powiecie;
- 17.05.1939 r. - spis ludności. Miasto liczy 8088 osób;
- 04.03.1945 r. - miasto zostaje zdobyte przez wojska rosyjskie i polskie; zniszczenia zabudowy sięgają 60%.

4.3. ZASADNICZE CECHY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY DRAWSKO POMORSKIE

4.3.1. Układy przestrzenne

Zdecydowana większość miejscowości obecnej gminy Drawsko Pomorskie ma metrykę średniowieczną, zakładano je często w miejscu grodzisk, wzdłuż historycznych traktów lub na tzw. surowym korzeniu. W związku z tym dominują układy:

1. placowe – owalnice (np. Gudowo, Linowo, Konotop, Nętno) – 5 miejscowości;
2. ulicowo-placowe i ulicówki (np. Karwice, Żółte oraz Mielenko, Suliszewo) – 9 miejscowości;
3. wielodrożnice, w tym układy wykształcone z pierwotnych założeń owalnicowych (np. Rydzewo) oraz zlokalizowane przy skrzyżowaniu historycznych traktów (np. Łabędzie) – 3 miejscowości;

Niektóre z tych wsi zostały przekształcone w okresie kształtowania się gospodarki folwarcznej, inne w związku z lokacją nowych zespołów rezydencjonalno – gospodarczych (np. Jankowo, Zarańsko).

Pojedyncze miejscowości mają metrykę XVIII-wieczną i wiążą się z kolonizacją wewnętrzną (fryderycjańską); w tym z melioracją gruntów (Ziemsko) i zakładaniem nowych folwarków (Żółdowo).

Pozostałe wsie i osady zostały założone w XIX wieku i związane to było z:

- utworzeniem nowych folwarków, na gruntach starych majątków rycerskich (np. Cianowo, Gogólczyn, Kumki, Zagórki) i miejskich (np. Gajewo, Gajewko) – (powstało 16 osad);
- kolonizacją chłopską; te charakteryzowały się układami rozproszonymi (np. Zagozd) i liniowymi (np. Ustok) – 6 miejscowości.

Po 1945 r. z krajobrazu kulturowego uległy miejscowości ulokowane w bezpośrednim oddziaływaniu poligonu wojskowego (jak Bucierz) oraz niewielkie folwarki (np. Babinica, Brzeźno, Trzciniec).

- Dla miejscowości o czytelnych, historycznych układach przestrzennych, z licznymi elementami tradycyjnej zabudowy, wyznaczono strefy ochrony

konserwatorskiej, które mają zagwarantować ich zachowanie i rewaloryzację – Dalewo, Gudowo, Linowo, Łabędzie, Nętno, Rydzewo.¹¹

4.3.2. Zabudowa wiejska

Zabudowa chłopska - w obrębie średniowiecznych wsi placowych, a także XIX-wiecznych kolonii dominują zagrody średnio i pełnorolne, o układach w podkowę lub zamknięte, z chałupami lokowanymi na froncie parceli. Domy mieszkalne głównie murowane, parterowe, z prostymi elementami detalu architektonicznego, zbudowane w okresie 4 ćw. XIX – 1 ćw. XX w.; sporadycznie zachowały się chałupy ryglowe, z połowy XIX w. Budynek inwentarskie to murowane (ceglane lub kamienne) obiekty wielofunkcyjne wzniesione w okresie koniec XIX - 1 ćw. XX w. Stodoły murowane i szachulcowe, o zróżnicowanej skali (1 – 3 klepiskowe), z 3 ćw. XIX – 2 ćw. XX w.

Architektura sakralna to jeden z najcenniejszych historycznych elementów dziedzictwa kulturowego na terenie gm. Drawsko Pomorskie; część kościołów jest wpisana do rejestru zabytków (tym samym prawnie chroniona). Najstarsze obiekty mają metrykę XVI/XVII-wieczną, odznaczają się późnogotycką formą architektoniczną (np. Łabędzie, Rydzewo). Drugą cenną grupę stanowią świątynie szachulcowe, o zróżnicowanej metryce (XVII-XX wieczne) i formie architektonicznej; na uwagę zasługują najstarsze na tym obszarze kościoły w Mielenku (1662 r.) i Nętnie (1744 r.). Z okresu XIX - początek XX w. pochodzą murowane kościoły neostylowe (np. neogotycki kościół w Linowie).

Po 1945 r. część kościołów – głównie w obrębie działania poligonu – uległo wyburzeniu (np. Bucierz, Karwice, Konotop, Oleszno, Ziemsko, Żołdowo).

Pierwotne nekropolie przy kościołach są słabo czytelne, bez widocznych śladów sepulkralnych, ze sporadycznie zachowanymi, kamienno-ceglanymi ogrodzeniami (np. Gudowo, Łabędzie).

4.3.3. Architektura rezydencjonalna

Podobnie cennym elementem w krajobrazie gminy są dwory i pałace, wzniesione w okresie 1 poł. XIX – pocz. XX w., przy czym znaczna część obiektów rezydencjonalnych uległa wyburzeniu po 1945 r. (np. we wsiach przypoligonowych). Dominują obiekty neostylowe (np. neogotyckie – Karwice, neoklasycystyczne – Linowo, neobarokowe – Dalewo), wzniesione w 2 połowie XIX w. Niektóre rezydencje mają formy eklektyczne (np. Suliszewo) lub modernistyczne (Cianowo, Zarańsko – z pocz. XX w.). Po 1945 r. dawne dwory i pałace pełniły funkcje mieszkalne (w tym służyły jako domy rolników indywidualnych – Linowo, Olchowiec), część zaadaptowano na szkoły (Suliszewo), ośrodki wypoczynkowe (Karwice). Wiele uległo znacznym (dewaloryzującym) przebudowom, tracąc niejednokrotnie cechy stylowe i wartość zabytkową (np. Mielenko, Woliczno).

Na tym tle wyróżnia się neogotycki (wiktoriański) pałac w Karwicach, otoczony krajobrazowym parkiem.

Na terenie gminy odnotowano liczne, choć częściowo zachowane **zespoły folwarczne**, z wielkokubaturowymi budynkami inwentarskimi i stodołnymi, domami rządu, koloniami robotników folwarcznych. Najlepiej zachowane zespoły folwarczne odnotowano w

¹¹ patrz omawiane wyżej „Studium uwarunkowań (...)”, z 2003 r.

Kumkach i Suliszewie. Tworzą one jednorodne wnętrza architektoniczne, o wysokich walorach kulturowych.

Po 1945 r. z krajobrazu obecnej gminy Drawsko ubyło kilka folwarków – głównie na terenach przypoligonowych, a pozostałe zostały znacznie zdewaloryzowane przez liczne wyburzenia, remonty (modernizacje) i nowe nawarstwienia.

4.3.4. Architektura przemysłową reprezentują:

- zabytkowy spichlerz w Jankowie z pocz. XX w., wzniesiony wg. projektu Waltera Grophiusa;
- linia kolejowa Węgorzyno – Złocieniec, ze stacjami kolejowymi w Jankowie, Drawsku i Suliszewie – lata 20-te XX w.;
- młyn wodny w Łabędziu, ob. zaadaptowany na mieszkanie;
- mleczarnia z pocz. XX w. w Żółtem;
- murowane kuźnie wiejskie (np. Nętno, Suliszewo);
- murowane (wieżowe) trafostacje z I. 20-tych XX w.;

Zabudowa o charakterze **komunalnym** to:

- szkoły o oryginalnych formach architektonicznych, wzniesione w 2 ćw. XX w. (np. Jankowo, Woliczno, Zagozd, Żółte);
- sklepy z częścią mieszkalną (np. Gudowo);
- remizy strażackie (np. Nętno, Suliszewo)

4.3.5. Zieleń strukturalna

Najcenniejszymi elementami **zieleni komponowanej** są założenia parkowe przy w/w rezydencjach, o kompozycji krajobrazowej i naturalistycznej, które w niektórych przypadkach stanowią jedyny, zabytkowy element pierwotnego zespołu rezydencjonalno-parkowego (np. Jankowo, Olchowiec, Ziemsko).

Sześć założeń parkowych zostało wpisanych do rejestru zabytków w tym Suliszewo z piękną aleją grabową; park łącznie z lipową aleją dojazdową w Karwicach dochodzący aż do linii brzegowej jez. Lubno, park w Cianowie wpisany do rejestru zabytków łącznie z dziedzińcem folwarcznym do którego prowadzi aleja dojazdowa.

Historyczne nekropolie

Działki kościelne (pierwotnie z nekropoliami), obsadzone szpalerami drzew liściastych (w tym okazy o cechach pomnikowych) znajdują się m.in.: w miejscowości Łabędzie (datowany na XVII/XVII w.), Gudowo (z początku XVIII w.), Nętno z połowy XVIII w, Rydzewo (przypuszczalnie XVIII-wieczny), Woliczno (z pozostałościami nagrobków i okazałym starodrzewem) oraz najlepiej zachowany w Zagoździe. Od XIX w. cmentarze zakładano na obrzeżach wsi, o regularnych (czworobocznych) układach, ze szpalerowymi i alejowymi obsadzeniami; obecnie większość z nich jest nieużytkowana, zdewastowana, zakrzewiona. Na szczególną uwagę zasługuje założony w 1874 r. leśny cmentarz wojskowy nieopodal Dalewa. Żaden z cmentarzy gminy Drawsko Pomorskie nie został wpisany do rejestru zabytków.

Absolutną koniecznością jest w tym wypadku aktywne zaangażowanie się nie tylko władz samorządowych (oraz szkół), ale także społeczności lokalnych, rad parafialnych, sołectkich, stowarzyszeń w celu zabezpieczenia miejsc historycznych (ewangelickich) pochówków, chociażby w formie lapidariów. Daje to również asumpt

do właściwego formowania odpowiednich postaw społecznych i obywatelskich. Taka praktyczna lekcja historii przybliży skomplikowane dzieje regionu i swojskiej „prywatnej ojczyzny”.

Między wsiami (głównie dawnymi folwarkami) zachowały się trakty z alejowymi obsadzeniami (np. Gogółczyn, Kumki, Suliszewo, Żółte) stanowiące także swoisty wyróżnik gminy; dogi krajobrazowe (np. w kierunku na Połczyn-Zdrój).

4.3.6. Miasto Drawsko Pomorskie

Struktura miasta Drawska Pomorskiego opiera się na średniowiecznym układzie urbanistycznym skupionym wokół dawnego rynku (mimo poważnych zniszczeń wojennych). Czynnikiem niezwykle istotnym dla rozwoju układu przestrzennego miasta pozostaje rzeka Drawa. Główne osie przestrzenne układu urbanistycznego tworzy siatka ulic: J. Piłsudskiego, Sybiraków, Wł. Sikorskiego. Główne przestrzenie publiczne organizuje miejsce po dawnym rynku otoczone zwartymi kwartałami historycznej zabudowy. Centrum miasta objęte jest strefą ochrony konserwatorskiej (A i B). Biorąc pod uwagę znaczne zniszczenia historycznej zabudowy miasta, szczególnej troski wymagają zachowane elementy pierwotnego układu urbanistycznego (śródmieście), wpisane do rejestru zabytków.

Większość zabudowy z obszaru chronionego wzniesiono w XIX wieku i na początku XX wieku; część budynków zachowała istotne walory zabytkowe i kulturowe waloryzując w znacznym stopniu krajobraz kulturowy miasta. Tutaj także zlokalizowana jest większość urzędów i instytucji (w tym siedziba władz miasta, gminy, starostwo). Centrum pozostaje wolne od zabudowy przemysłowej. Zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna zlokalizowana jest w peryferyjnych częściach miasta.

Zasadnicze elementy waloryzujące przestrzeń miejską to:

- kościół p.w. Zmartwychwstania Pańskiego, ceglana, XV/XVI-wieczna świątynia, trójnawowa, z ośmioboczną absydą i wysoka wieżą. Ten cenny zabytek przetrwał burzliwe dzieje (w tym kilkakrotne pożary) w znaczny stopniu zachowując gotyckie formy (portale: północny i południowy z bestiariuszami, czy ceglane kształtki z motywami roślinnymi). Do czasów współczesnych zachowały się elementy historycznego wyposażenia kościoła: ołtarz, ambona, empory organowe, prospekt, ławy kolatorskie i częściowo witraże;
- zachowane fragmenty średniowiecznych murów obronnych (XIV-wiecznych). Z historycznej substancji (obwód murów wynosił 1720 m) zachowały się dwa niewielkie fragmenty: przy ul. Cmentarnej (10 metrów długości i 2 metry wysokości, kamienno-ceglany); drugi na dziedzińcu szkoły podstawowej, kamienny o długości 15 metrów);
- kościół parafialny p.w. NM Panny;
- budynek dawnego ratusza (obecnie pełni funkcje mieszkalno-biurowe), przy ul. Ratuszowej nr 5;
- magazyn solny, w bezpośrednim sąsiedztwie gotyckiego kościoła. Jest to obiekt o metryce XVII/XVIII wiecznej (powstał po ostatnim wielkim pożarze miasta), ryglowy, nakryty wysokim dachem naczółkowym, przebudowany w I. 30 XX wieku, kiedy to stał się siedzibą muzeum. Obecnie w Lokalnym Planie Rewitalizacji (...) także przewiduje się przywrócenie funkcji muzeum.

Krajobraz kulturowy Drawska Pomorskiego waloryzują także inne obszary i obiekty związane zarówno z *sacrum* jak choćby dwie macewy ocalałe na cmentarzu żydowskim (kirkut) przy ul. Łąkowej; od XVIII wieku istniała w mieście gmina żydowska; cmentarz wojenny (spoczywa na nim 3449 żołnierzy I Armii Wojska Polskiego), poległych podczas walk w lutym i marcu 1945 roku; cmentarz komunalny (założony w 1850 r.) z zachowanymi mogiłami jeńców francuskich z lat 1943-44; neoromański kościół p.w. św. Pawła Ap; wzniesiony w l. 1928-29, jak i z życiem bardziej doczesnym (*profanum*). Do tej drugiej kategorii możemy zaliczyć:

- obiekt użyteczności publicznej – Dawna Powiatowa Kasa Oszczędności (obecnie siedziba Banku PKO BP) przy ul. J. Piłsudskiego; starostwo Pl. E. Orzeszkowej 3.
- park miejski im. F. Chopina, założony w 1875 r. (przed 1945 r. nosił nazwę „Park Luizy”) na prawym brzegu Drawy, zachowany starodrzew w tym pomnikowy dąb szypułkowy.

Ten cenny historycznie i kulturowo obszar wymaga rewaloryzacji i modernizacji zabudowy, co znalazło odzwierciedlenie w **Lokalnym Plan Rewitalizacji Drawska Pomorskiego na lata 2007-2013**¹² (s. 25 niniejszego „programu...”).

Niestety do 2010 r. nie przeprowadzono działań w nim przewidzianych, a część z kamienic przewidzianych do rewitalizacji została wyburzona (po uzyskaniu zgodny służb konserwatorskich). Pozyskanie odpowiednich środków finansowych dla tego typu przedsięwzięć wymaga niejednokrotnie długofalowych działań (np. rewitalizacja Białogardu i problemy z tym związane) oraz ścisłej współpracy z WUOZ w zakresie zmian w planach, programów prac konserwatorskich, projektów etc.

Szczególnie cenną inicjatywą w omawianym LPR jest idea przywrócenia muzeum miejskiego w dawnym magazynie solnym (obiekt rejestrowy). Znaczenie takiej instytucji kultury i jednocześnie ośrodka kulturotwórczego winno stanowić jeden z głównych celów polityki ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym miasta i gminy.

4.3.7. Wartości niematerialne

Ziemia drawska jest niewątpliwie miejscem posiadającym swoisty klimat (*geniusz loci*), miejscem w którym odczuwa się powiew historii, a burzliwie dzieje odzwierciedlały losy terenów pogranicznych. Założone przez przedstawicieli rodu pomorskiego Goltzów Drawsko wywodzi swoją nazwę od rzeki Drawy i pojawia się w materiałach źródłowych od XIII wieku: *Drawenborch, Dravinburg, Drauenburg, Drawborch, Drawborgh*. W XVII wieku przekształcona została w *Dramburg*, a od 1945 r. funkcjonuje jako Drawsko Pomorskie, w odróżnieniu od położonego nieopodal Starego Drawska związanego z zamkiem w Drahimu. W nazwach ulic do 1945 r. przechowało się – w przeważającej mierze – nazewnictwo historyczne, co niestety zostało zatracone w polskim nazewnictwie. Np. Kloster Strasse (Klasztorna) to obecna ul. Obrońców Westerplatte (wcześniej Bohaterów Stalingradu); obecna ul. Jagiellońska to dawna Grosse i Kleine (Wileka i Mała). Takie przykłady można mnożyć. Dawne nazwy miasta i głównych ulic to niematerialne świadectwo przeszłości, podobnie jak herb miasta, w którym znajduje się czerwony brandenburski orzeł umieszczony w centralnej części tarczy, ukazany w arkadzie zwieńczonej murali, rozpięty

¹² opracowany przez „wyginternational IMC Polska” w 2006 r.

między dwiema miejskimi bramami. Do rzeki Drawy należy odnieść niebieski kolor umieszczony w dolnej części tarczy. Herb miasta potwierdza jego średniowieczny rodowód.

Rozwijające się na pograniczu Drawsko miało swoje okresy świetności, co należy eksponować, nawiązując do wyróżniających je form działalności i wybitnych osobistości, z którymi związana jest historia miasta. Niewątpliwie warto podkreślić:

- średniowieczny rodowód miasta w nawiązaniu do przywileju lokacyjnego z 1297 r. dla braci Goltz;
- wiązki Drawska z biskupstwem kamieńskim i zakonem joannitów;
- szlak solny;
- wybitny architekt Walter Gropius;
- walory krajobrazowo-przyrodnicze w połączeniu z dziedzictwem kulturowym;
- „park Luizy” w Drawsku;
- utrzymanie historycznego nazewnictwa miejscowości i obiektów topograficznych;
- popularyzacja historii gminy;
- wspomaganie edukacji historycznej poprzez przygotowanie stosownych materiałów pomocniczych.

Są to wartości tworzące klimat miasta i gminy, który należy eksponować (np. w nazwach miejsc, ulic) i popularyzować poprzez (wydawnictwa, programy edukacyjne, wystawy i inne). To zadanie stara się wypełniać drawski ośrodek kultury.

4.4. ZAGROŻENIA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

4.4.1. Obszar Gminy

Główne **zniszczenia (zagrożenia) krajobrazu kulturowego** na terenie gm. Drawsko Pomorskie to:

- po 1945 r. wyburzono kilka wsi i osad, w tym na terenie poligonu wojskowego (Bucierz, Babinica, Brzeżno, Kłosy, Piaszcze, Trzciniac, Ziemnica)
- bezpośrednie oddziaływanie poligonu wojskowego na strukturę zabudowy i po-działy własnościowe (po 1945 r. Konotop, Oleszno, Ziemsko, Żołędowo zatraciły pierwotny charakter związany z gospodarką chłopską lub folwarczną)
- znaczne ubytki zabudowy w obrębie pierwotnych założeń przestrzennych; niektóre osady o zamierającym krajobrazie, słabo czytelne w terenie (np. Lasocin, Olchowiec, Żółcin)
- dekompozycja i degradacja zespołów rezydencjonalno – parkowych:
 - **wyburzone dwory – Gudowo, Jankowo, Krzynno, Olchowiec, Oleszno, Rزتoki;**
 - **częściowo przebudowane rezydencje, z adaptacją do nowych funkcji (Gogólczyn, Mielenko, Woliczno);**
 - **częściowo zatarte granice parków, z nowymi elementami kubaturowymi - np. Gajewo, Gajewko, Gudowo, Krzynno, Oleszno, Zarańsko**
- dekompozycja i wyburzenia w obrębie zespołów folwarcznych:
 - całkowicie wyburzono kilka folwarków – patrz wyżej;
 - znaczne ubytki w zabudowie gospodarczej – np. Gudowo, Linow, Mielenko, Żółte;
 - zmiana funkcji niektórych obiektów folwarcznych, a znaczna część jest nieużytkowana;

- zróżnicowany stan zachowania kolonii mieszkalnych; pierwotnie typologicznie jednorodne budynki zostały zdemolowane przez liczne przemurówki w obrębie elewacji, wymianę stolarki i pokrycia dachowego;
- w obrębie wsi pojawiły się nowe kolonie (osiedla) bloków mieszkalnych, o dysharmonizujących formach, lokowane przy głównych traktach wiejskich (np. Jankowo) oraz na obrzeżach wsi (np. Zarańsko), które stanowią wtórne i szpetne dominanty;
- pojedyncze ubytki zagród w obrębie wsi chłopskich i kolonii;
- znaczne ubytki obiektów gospodarczych – głównie stodoł (w tym ryglowych) oraz kamienno-ceglanych ogrodzeń, które zastępowane są nowymi płotami, siatkami, czy prefabrykowanymi płotami
- tradycyjna zabudowa mieszkalna (w tym szachulcowa), która ulega naturalnej dekapitalizacji oraz jest poddawana niekontrolowanym (żywiłowym) przekształceniom elewacji (np. wymiana stolarki, nowe tynki), wymiany pokrycia dachowego oraz rozbudowy;
- w niektórych wsiach zagrody chłopskie zostały zaadaptowane na potrzeby letniskowo-rekreacyjne, przy zachowaniu pierwotnej struktury zabudowy (po rewaloryzacji obiektów – np. Zagozd) oraz z nowymi obiektami i podziałami parceli – np. Gudowo;
- większość cmentarzy poewangelickich jest zaniedbanych, ze zniszczonymi lub usuniętymi nagrobkami i ubytkami w drzewostanie (niektóre nekropolie są słabo czytelne w terenie).

4.4.2. Miasto Drawsko Pomorskie

Historycznie ukształtowany układ urbanistyczny Drawska Pomorskiego pozostaje czytelny, mimo istotnych i zniszczeń (zwłaszcza w wyniku działań podczas II wojny światowej) oraz współczesnych nawarstwień po 1945 r. Oczywiście strefy ochrony konserwatorskiej (oraz wpisanie śródmieścia do rejestru zabytków) stanowią swoistą barierę prawną, ale nie chronią w sposób jednoznaczny przed zniszczeniem substancji budowlanej. Brak stosownych działań właścicieli obiektów (w tym koniecznych remontów) prowadzi do ubytków historycznej zabudowy.

Mimo powstających Planów Rewitalizacji (i innych opracowań i strategii), w których przewidziano remonty zabytkowych kamienic dochodzi do działań nieprzewidzianych jak choćby wyburzenie ich części (ul. W. Sikorskiego 6-10) . W obliczu poszukiwania autentyczności i tożsamości, zwłaszcza w tak dotkniętych zniszczeniami miastach jak Drawsko Pomorskie są to starty niepowetowane.

Swoiste zagrożenie mogą stanowić również nieumiejętne modernizacje, docieplanie budynków od zewnątrz (znacznie tańsze i stąd tak rozpowszechnione), zacieranie lub całkowite zniszczenie elementów historycznego wystroju elewacji; nadbudowywanie kondygnacji; różnorodne typy stolarki z PCV w jednym budynku; agresywna (nie współgrająca z pierwotną) kolorystyka elewacji itp.

W obrębie historycznego centrum nie powinny powstawać obiekty o zbyt dominujących gabarytach i formach architektonicznych, niekorzystnie wpływające na panoramę miasta. Wskazane jest utrzymanie granic historycznych kwartałów, wielkości parceli, linii zabudowy.

Niewątpliwym utrudnieniem jest wzmożony ruch kołowy i wymogi współczesnej komunikacji. Z takimi problemami boryka się wiele miast w regionie. Dla układu urbanistycznego Drawska istotnym jest utrzymanie (tam gdzie jest to możliwe) fragmentów historycznej nawierzchni brukowej, a zwłaszcza nie zastępowanie jej tzw. polbrukiem (działa tu niestety tzw. nowoczesność).

5. OCHRONA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA i GMINY DRAWSKO POMORSKIE USTANOWIENIA PRAWNIE

5.1. REJESTR ZABYTKÓW

Jak wyżej wspomniano (rozdz. 2) formy ochrony krajobrazu kulturowego i zabytków reguluje art. 7 ustawy z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Formą ochrony ustanawianą przez wojewódzkiego konserwatora zabytków jest wpisanie do rejestru zabytków.

Do rejestru zabytków archeologicznych wpisano stanowiska:

Na wschód od miasta, w zakolu rzeki Drawy (w odległości ok. 2 km na wschód od miasta) znajduje się wczesnośredniowieczne grodzisko nizinne ze słabo już dziś czytelnym wałem, warstwą kulturową i materiałem archeologicznym. Nr rej. 771 z dn. 15.12.1969 r.

Rejestr zabytków archeologicznych gminy

- 1) Drawsko Pomorskie stanowisko 1 - nr rej. 771, wpis z 1969 r.
- 2) Gudowo stanowisko 1 – nr rej. 772, wpis z 1969 r.
- 3) Gudowo stanowisko 2 - nr 773, wpis z 1969 r.
- 4) Mielenko Draw. stanowisko 1 - nr rej. 778, wpis z 1969 r.
- 5) Mielenko Draw. stanowisko 37 - nr rej. 1239, wpis z 1993 r.
- 6) Nętno stanowisko 1 - nr rej. 779, wpis z 1969 r.
- 7) Oleszno stanowisko 1 - nr rej. 780, wpis z 1969 r.
- 8) Suliszewo stanowisko 1 - nr rej. 781, wpis z 1969 r.
- 9) Suliszewo stan. 2 - nr 782, wpis z 1969 r.
- 10) Żołędowo stanowisko 1 - nr rej. 786, wpis z 1970 r.
- 11) Żółte stanowisko 1 - nr rej. 783, wpis z 1969 r.

Oprócz powyższych zabytków podlegających pełnej ochronie konserwatorskiej, są jeszcze obszary objęte strefami (W I, W ii, W III), a działania w ich obszarze wymagają zgody lub konsultacji ze służbami konserwatorskimi (zgodnie z Ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami z 2003 r.)

Istnieje tym samym możliwość odpowiedniego przełożenia wiedzy o zasobie archeologicznym dla celów dydaktycznych i promocyjnych gminy Drawsko Pomorskie (od konkursów, po warsztaty archeologiczne); nawiązanie merytorycznej współpracy np. z archeologami z Muzeum w Szczecinie, IHKM PAN w Szczecinie, Muzeum w Koszalinie.

Rejestr zabytków nieruchomych (łącznie 37 obiektów i obszarów)

Są to:

miasto Drawsko Pomorskie:

- kościół p.w. Zmartwychwstania Pańskiego
- śródmieście miasta, fragment średniowiecznego układu urbanistycznego;
- mury obronne (XIV w.)
- kościół p.w. Zmartwychwstania Pańskiego (XIV/XV w., XIX w.)
- ratusz, ob. dom mieszkalny ul. Ratuszowa 5, koniec XVIII w.
- dom (plebania) ul. Obrońców Westerplatte 35, ok. 1800 r.
- magazyn soli ob. dom, ul. Kilińskiego 2, ok. 1700 r. przebud. I. 30 XX w.
- dom mieszkalny ul. Obrońców Westerplatte 9b, wg projektu W. Gropiusa
- gmach starostwa powiatowego Pl. E. Orzeszkowej 3; 1907-1909

Uwaga w rejestrze nadal pozostają, chociaż fizycznie nie istnieją:¹³

- dom mieszkalny z zabudową gospodarczą przy ul. Sikorskiego (d. Walki Młodych) 24
- kamienica przy ul. J. Piłsudskiego (d. Świerczewskiego) 21

– **kościół (w tym wraz z otoczeniem, cmentarzem)** w: Dalewie, Gudowie, ruina kościoła w Jankowie (**obiekt fizycznie nie istnieje**), Łabędziach, Mielenku Drawskim, Nętnie, Rydzewie, Suliszewie, Żółtem

– **dwory, zespoły folwarczne, parki (zieleń komponowana)** w: Cianowo, Karwice (zespół pałacowo-parkowy z aleją dojazdową), Linowo (zespół pałacowo-parkowy), Olchowiec (zespół dworsko-parkowy), Mielenko Drawskie, Ziemsko, Suliszewo (park pałacowy z aleją grabową), Woliczno (zespół parku pałacowego z aleją dojazdową i cmentarzem rodowym), Żółte (park pałacowy z dziedzińcem gospodarczym), Zarańsko.

inne obiekty:

- spichlerz – Jankowo, z pocz. XX w., wg projektu W. Gropiusa ;
- dom mieszkalny z budynkiem gospodarczym wg projektu W. Gropiusa – Żółędowo, obiekty wzniesione w 1907 r.

Rejestr nie jest zbiorem zamkniętym. Wpisy dokonywane są na wniosek właściciela lub z urzędu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. Obecnie prowadzona jest (przez Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Warszawie) weryfikacja rejestru zabytków (w tym obiektów nie istniejących fizycznie a nadal figurujących w rejestrze) oraz zakresu wpisów (np. weryfikacja granic parków, działek kościelnych); jest to jednak proces czasochłonny, na którego efekty trzeba będzie poczekać. Na terenie gminy występują obiekty o walorach historycznych i architektonicznych, które powinny zostać wpisane do rejestru zabytków (patrz „Studium uwarunkowań (...)” z 2003 r.).

Wykaz zabytków nieruchomych w rejestrze – załącznik nr 1

Rejestr zabytków ruchomych na terenie gm. Drawsko Pomorskie odnosi się w większości do wyposażenia kościołów. W tym wyposażenie kościoła parafialnego pw. Zmartwychwstania Pańskiego. Z uzasadnienia wynika że stanowi ono przykład jednolitej barokowej snycerki, rzeźby i malarstwa barokowego z II połowy XVII wieku i pocz. XVIII wieku oraz cennych i bardzo rzadko występujących gotyckich portali o ceramicznych motywach zoomorficznych.

¹³ jak wcześniej wspomniano trwa weryfikacja rejestrów zabytków (KOBiDZ) w tym zakresy wpisów oraz określenie obiektów nieistniejących, które winny zostać skreślone z rejestru zabytków.

Wyposażenie stanowią m.in.: ołtarz główny z 1707 r., balustrada ołtarzowa z XVIII w., ambona z 2 połowy XVII w., empora organowa z prospektem organowym, ławy kolatorskie z 2 połowy XVII w., żyrandol z XVII w., późnobarokowe lichtarze.

Najcenniejszym zabytkiem o znaczeniu ponadregionalnym są zdobione ceramicznymi plakietami portale kościoła parafialnego w Drawsku Pomorskim, którego wyposażenie powstał na przestrzeni dwóch stuleci świadczy o nieprzemijającej roli miejsca kultu religijnego. Wysokimi walorami zabytkowymi odznacza się także wyposażenie kościoła w Gudowie.

W zabytkowej siedzibie starostwa drawskiego (wzniesionego w latach 1907 – 1909) prawnej ochronie podlegają: witraże, balustrada klatki schodowej i hallu, boazerie i kraty, sztukaterie, plafony, kartusz herbowy z piaskowca w naczółku drzwi, zamki i klamki; pozostałości secesyjnych form, zdobione ornamentem nadświetla.

Wykaz zabytków ruchomych jest dostępny w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie Delegatura w Koszalinie.

6. POLITYKA W ZAKRESIE OPIEKI I OCHRONY NAD ZABYTKAMI W ŚWIETLE DZIAŁAŃ MIASTA I GMINY DRAWSKO POMORSKIE (wybór dokumentów uchwalonych przez Radę Miejską w Drawsku Pomorskim)

- **Aktualizacja planu zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie** (Uchwała NR XXIV/196/96 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z 29 marca 1996 r.)

W powyższej aktualizacji Rada Miejska uchwaliła postanowienia zawarte w rozdz. II Ochrona i kształtowanie środowiska przyrodniczego i kulturowego. Stworzono m.in. warunki do powołania na mocy odrębnych przepisów:

- Zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Jankowo”
- Zespołu przyrodniczo-krajobrazowego „Zbrojewo”

Chroni się także środowisko kulturowe:

- kościoły zabytkowe: Dalewo, Gudowo, Łabędzie, Mielenko, Nętno, Rydzewo, Suliszewo, Żółte,
- Kościoły, dwory, inne: Karwice, Linowo, Jankowo
- Grodziska: Gudowo, Mielenko, Nętno, Oleszno, Suliszewo, Żołdowo, Żółte.

W ustaleniach szczegółowych wskazano możliwości inwestycji, ich zasięg, rodzaj, przy uwzględnieniu obostrzeń prawnych wynikających chociażby z tytułu wpisania obiektów do rejestru zabytków, lub wyznaczenia stref ochrony konserwatorskiej (w tym archeologicznej). W wielu przypadkach wskazano konieczność opracowania koncepcji architektoniczno-urbanistycznej lub innych specjalistycznych dokumentacji.

Naturalnie na przestrzeni lat plan zagospodarowania gminy uległa wielokrotnym zmianom i aktualizacjom, jak chociażby w 1998 r (Uchwała Nr III/8/98 z 11 grudnia 1998 r.): „Na obszarze projektowanych zespołów przyrodniczo-krajobrazowych „Zbrojewo” i „Jankowo” dopuszcza się budownictwo mieszkaniowe, siedliska oraz budownictwo

turystyczne, ale tylko w miejscach, w których nie zostanie naruszona harmonia krajobrazu, a architektura obiektów nawiąże do starej, lokalnej zabudowy wiejskiej”

Natomiast w "W obrębie stacji kolejowych dopuszcza się modernizację zabudowy i zagospodarowania pod warunkiem dokonania uzgodnień przebudowy cennych kulturowo obiektów z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków i innymi instytucjami" .

Po uchwaleniu w 2003 r. „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego...” stało się ono wykładnią (w następnych latach) przy uchwalaniu zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Zawarte w nim m.in. uwarunkowania prawne, strefy ochrony konserwatorskiej pozwalają na wprowadzanie dopuszczalnych korekt, aktualizacji, zmian w przeznaczeniu danych obszarów w wypadku budownictwa mieszkaniowego, czy projektowania nowej sieci drożnej:

1. 2006 r. – droga Jankowo-Woliczno; Żółte – nowa zabudowa mieszkaniowa; Linowo – lokalizacja działek lotniskowych;
2. 2008 r. – Jankowo – lokalizacja nowej fermy;
3. 2009 r. – wytyczenie drogi Jankowo-Kumki; Suliszewo – zmiany w mpzp.

➤ **Aktualizacja planu zagospodarowania przestrzennego Miasta Drawsko Pomorskie** (Uchwała NR XXXIX Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z 29 kwietnia 1997 r.)

Powyższą uchwałą przyjęto zaktualizowany plan zagospodarowania przestrzennego miasta. Ujęto w nim także ochronę i kształtowanie środowiska przyrodniczego i kulturowego. Szczególnie podkreślono obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków i objęte strefami ścisłej ochrony konserwatorskiej:

1. strefa „A” rekonstrukcji historycznego układu urbanistycznego; zachowanie historycznego rozplanowania; strefa „B” ochrony zachowanych elementów układu urbanistycznego;
2. wyeksponowanie naturalnych walorów rzeki Drawy;
3. dostosowanie nowej zabudowy do historycznej koncepcji urbanistycznej, eliminowanie elementów dysharmonizujących.

Określono zasady postępowania, procedury dotyczące prowadzenia inwestycji, podkreślono konieczność współpracy ze służbami konserwatorskimi (także nadzory archeologiczne).

Po uchwaleniu w 2003 r. „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego...” stało się ono podstawą (w następnych latach) przy uchwalaniu zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Zawarte w nim m.in. uwarunkowania prawne, strefy ochrony konserwatorskiej pozwalają na wprowadzanie dopuszczalnych korekt, aktualizacji, zmian w przeznaczeniu danych obszarów w wypadku budownictwa mieszkaniowego, czy projektowania nowej sieci drożnej:

- 2006 r. – zmiany w obrębie ul. Bolesława Chrobrego;
- 2008 r. – ul. Łąkowa, Śródmieście, Zatorze, ul. Złocieniecka;
- 2009 r. – ul. Kolejowa.

➤ **Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Drawsko Pomorskie**

Strategia Rozwoju Miasta i Gminy Drawsko Pomorskie jest wynikiem prac Rady Miejskiej, Zarządu Miasta i Gminy, zespołu ekspertów i konsultantów oraz społeczności

lokalnej. Do opracowania strategii konieczne było zebranie dużej ilości informacji. Jako źródła danych posłużyły m.in.:

- informacje i materiały z Urzędu Statystycznego i innych wyspecjalizowanych jednostek,
- wyniki ankiety przeprowadzonej w gminie wśród firm i instytucji mających znaczący wpływ na życie społeczno-gospodarcze gminy,
- wyniki prac analitycznych przeprowadzonych przez zespół ekspertów (liderów lokalnych),
- opracowania koncepcyjne i planistyczne odnoszące się do poszczególnych dziedzin;
- prace nad strategią zostały podjęte w październiku 1999 roku, a ukończone w marcu 2000 roku.

W rozdz. V Kierunki i sposoby rozwoju gminy (planowane inwestycje) podkreślono, że „walory przyrodnicze gminy, dobry stan zachowania środowiska przyrodniczego, niewielka gęstość zaludnienia przemawiają za potrzebą traktowania turystyki jako ważnego czynnika aktywizacji gospodarczej. Specyfika walorów przyrodniczych (poza jeziorem Lubie brak dużych jezior) wskazuje na potrzebę rozwijania różnych form turystyki kwalifikowanej (kajakarstwo, turystyka piesza i rowerowa, myślistwo, wędkarstwo, konie) oraz agroturystyki. Turystyka pobytowa w Drawsku Pomorskim nie będzie odgrywała dużej roli. Zakłada się rozwiązania, w których realizację i obsługę zostanie zaangażowany miejscowy potencjał ludzki i gospodarczy. Dlatego przewiduje się wykorzystanie istniejącej zabudowy mieszkalnej na terenach wiejskich (agroturystyka) oraz budowę obiektów małych, nisko kapitałochłonnych **oraz adaptację na cele turystyczne istniejących obiektów takich jak: opuszczone zespoły dworsko-pałacowe, wiatraki, młyny, itp.**

Turystyka powinna się rozwijać następujących trzech rejonach gminy, w tym:

2. Rejon II – z przewagą rozwoju agroturystyki i budownictwa letniskowego w formie skoncentrowanej. Będzie to rejon rozwoju różnorodnych funkcji turystycznych w oparciu o atrakcyjne walory środowiska przyrodniczego i kulturowego (jeziora, urozmaiconą rzeźbę terenu, powierzchnie leśne, **zabytkowe kościoły i pałace, grodziska**).

Jak wynika z analizy powyższej strategii planuje się korzystanie z walorów dziedzictwa kulturowego, zwłaszcza jako elementu podwyższającego atrakcyjność turystyczną regionu.

➤ **Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie¹⁴**

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy jest podstawowym dokumentem planistycznym określającym politykę przestrzenną gminy. Studium uwarunkowań nie jest aktem prawa miejscowego, jednak wprowadzenie przyjętych w nim zapisów do obiegu prawnego następuje poprzez ustalenia miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, ponieważ obowiązuje ustawowa zasada zgodności zasad zagospodarowania i zabudowy przyjętych w miejscowym planie z kierunkami

¹⁴ Uchwała NR VIII/59/2003 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z 25 kwietnia 2003 r. w sprawie uchwalenia studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie. Opracowanie INVEST PLAN sp. z o.o. Poznań-Czaplinek; kierownik zespołu projektowego mgr inż.arch. P. Kozłowski; gł. projektant mgr R. Kajetańczyk.

wytyczonymi w studium. W związku z tym, ustalenia studium są wiążące dla organów gminy przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zawiera także część dotyczącą dziedzictwa kulturowego i zabytków, powstałą z wykorzystaniem specjalistycznych opracowań tematycznych (w tym „Studium wartości kulturowych gminy Drawsko Pomorskie” w formie skróconego studium ruralistycznego, odnoszącego się do wiejskiego krajobrazu kulturowego)¹⁵

W części dotyczącej historyczno-kulturowych uwarunkowań rozwoju przestrzennego przedstawiono rys historyczny ziemi drawskiej w tym:

- relikty osadnictwa prehistorycznego (stanowiska archeologiczne),
- powstanie i rozwój historycznego układu urbanistycznego Drawska Pomorskiego;
- charakterystykę przestrzenną i noty historyczne wybranych jednostek ruralistycznych (wsi)
- zabytki budownictwa, techniki, zieleni zabytkowej i nekropolie,
- tradycyjne formy zagospodarowania terenów wiejskich oraz budownictwo etnograficzne.

Wskazano obszary i obiekty posiadające walory zabytkowe, które powinny być chronione ustaleniami m.p.z.p., wytypowano obiekty kwalifikujące się do objęcia ochroną na mocy wpisu do rejestru zabytków. Przedstawiono strukturę przestrzenną gminy, sieć osadniczą, walory krajobrazu kulturowego.

W części III – Kierunki zagospodarowania przestrzennego - określono zasady ochrony i kształtowania środowiska kulturowego oraz ustalono wytyczne do stosowania przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, służące zachowaniu wartości kulturowych oraz wytyczne do inwestowania w obrębie stanowisk archeologicznych i historycznych układów przestrzennych. Wskazano obszary, dla których obowiązuje sporządzenie planów zagospodarowania przestrzennego z uwagi na ich wybitne wartości kulturowe i krajobrazowe. Określono także wytyczne do kształtowania krajobrazu.

Należy podkreślić, że Studium uwarunkowań powstało w oparciu o Ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r. Nowa Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 23 lipca 2003 r. (patrz rozdział 2) oraz nowelizacja tejże ustawy z 18 marca 2010 r. nakładają na samorządy lokalne dotdatkowe obowiązki w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego, opieki nad nim, oraz w sferze prac planistycznych (patrz rozdz. 2 niniejszego Programu opieki...).

W studium podkreślono także konieczność upowszechniania wartości niematerialnych środowiska kulturowego gminy, jak np.:

- utrzymanie historycznego nazewnictwa miejscowości i obiektów topograficznych,
- popularyzację historii gminy i wspomaganie edukacji historycznej.

Podkreślono zasady ochrony m.in. obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków (w tym układu urbanistycznego Drawska Pomorskiego, najcenniejszych układów ruralistycznych, zespołów pofolwarcznych), lokalizacji na tych obszarach nowych kubatur, zagospodarowanie zabytkowych założeń parkowych. Przedstawiono wykaz obiektów i obszarów rejestrowych oraz wykaz obiektów objętych strefami ochrony konserwatorskiej.

W Studium nie ustalono listy obszarów i obiektów zalecanych do wpisania do rejestru zabytków uznając, że jedynie Państwowa Służba ochrony Zabytków (od 2003 r. obecnie

¹⁵ Studium zlecone przez Urząd Miasta i Gminy Drawsko Pomorskie, oprac. mgr W. Witek z Biura Studiów i Dokumentacji Konserwatorskiej w Szczecinie (2000 r.)

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków) posiada stosowne kompetencje i instrumenty.¹⁶

➤ **Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy na lata 2007-2013 (przyjęty uchwałą Nr VI/54/2007 z dnia 22 lutego 2007 r.)**

Plan Rozwoju Lokalnego miasta i gminy Drawsko Pomorskie na lata 2007-2013 złożony jest z 7 projektów i działań przewidzianych do realizacji w latach 2007-2013. Dokładny opis projektów umieszczony został w rozdziale IV PRL. Wszystkie projekty ujęte będą realizowane na obszarze miasta i gminy Drawsko Pomorskie.

W Planie... opisano „warunki kulturowe” wskazując szczególnie cenne zabytki w tym:

kościół p.w. Zmartwychwstania Pańskiego; magazyn soli, pozostałości średniowiecznych murów miejskich; cmentarz wojenny (polegli w trakcie działań wojennych w 1945 r.); cmentarz komunalny, kirkut.

Przywołano także granice stref ochrony konserwatorskiej – historyczne centrum Drawska Pomorskiego z jego XIX i XX-wieczną zabudową.

W analizie SWOT w szansach rozwojowych wskazano m.in.:

- rozwój agroturystyki;
- rehabilitacja i modernizacja starej zabudowy mieszkaniowej;
- rewaloryzacja i modernizacja zabudowy rejonu historycznego miasta;
- wykorzystanie zasobów środowiska kulturowego i przyrodniczego (walorów krajobrazu) dla potrzeb rekreacji, turystyki i wypoczynku.

W Planie Rozwoju Lokalnego (...) wszystkie projekty zostały przypisane dwóm celom strategicznym:

Cel 1.

Podniesienie jakości infrastruktury technicznej i społecznej do poziomu pozwalającego na podniesienie standardu usług dla mieszkańców i turystów.

Projekty (m.in.):

Przebudowa ul. Kilińskiego wraz z parkingiem

Cel 2.

Wzmacnianie atrakcyjności rekreacyjnej i wypoczynkowej oraz poprawa potencjału turystycznego gminy jako sposób na zwiększenie źródła dochodów mieszkańców. W tym projekt 4:

Przebudowa magazynu solnego i utworzenie w nim muzeum regionalnego

Budynek dawnego magazynu soli jest jednym z najstarszych obiektów w mieście (XVII w., ryglowy) o dużej wartości historycznej. Przed II wojną światową znajdowało się w nim muzeum. Po 1946 r. placówkę zlikwidowano, a zbiory przekazano do muzeów w Szczecinie i Koszalinie. Brak takiej instytucji kultury w mieście i gminie jest dotkliwie odczuwalny.

Niektórzy mieszkańcy Drawska przekazali część swoich prywatnych zbiorów do Ośrodka Kultury w Drawsku Pomorskim, ale instytucja ta nie ma możliwości właściwego ich eksponowania (zapewnia jedynie magazynowanie). W mieście i gminie Drawsko Pomorskie nie ma żadnego tego typu obiektu. Przy żadnym urzędzie nie istnieje izba muzealna.

Mimo, że zadanie inwestycyjne jeszcze nie zostało rozpoczęte gmina prowadzi zbiór i ewidencjonowanie przekazywanych zbiorów oraz organizuje tematyczne wystawy.

¹⁶ Wpisy do rejestru zabytków dokonywane są nie tylko niejako z urzędu przez WKZ, ale i na wniosek właściciela, użytkownika.

Ta inicjatywa niesie w sobie ogromny potencjał dla miasta i gminy; winna stanowić jeden z zasadniczych celów realizowanych przez władze także w niniejszym programie opieki nad zabytkami. Placówka muzealna to nie tylko miejsce gromadzenia i eksponowania dziedzictwa materialnego, ale także centrum edukacyjne i partner dla szkół i mieszkańców regionu poszukujących wiedzy o swojej prywatnej ojczyźnie.

Źródłami finansowania zadań będą fundusze strukturalne UE i budżety własne jednostek.

➤ **Lokalny Plan Rewitalizacji Drawska Pomorskiego na lata 2007-2013¹⁷**

Zgodnie z LPR terenem rewitalizowanym ma być obszar objęty strefą „A” ścisłej ochrony konserwatorskiej (z obiektami wpisanymi do rejestru zabytków) oraz obszar w strefie „B” (z siedzibą starostwa powiatowego). Zabytkowa architektura oraz układ przestrzenny ma w tym wypadku (wg autorów opracowania) znaczenie decydujące.

W ramach zadań LPR założono wykonanie m.in.:

- przebudowy magazynu solnego i utworzenie w nim muzeum regionalnego
- renowację kamienic przy Pl. Konstytucji nr 1-5, 6, 7, 12, 13, 14;
- renowację kamienic przy ul. Sikorskiego nr 6, 8, 10, 12, 14, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 27, 29, 31, 32, 33, 34. Inwestor – w tym wypadku miasto Drawsko Pomorskie – z uwagi na zły stan techniczny budynków (brak remontów) uzyskało zgodę służb konserwatorskich w na wyburzenie kamienic przy ul. W. Sikorskiego nr 6-10.
- renowację kamienic przy ul. Ratuszowej nr 3, 5, 7, 9, 11.

Naczelna zasada to podniesienie atrakcyjności turystycznej Drawska Pomorskiego. „Działania w postaci uatrakcyjnienia najważniejszej części Drawska są niezbędnym etapem dostosowywania miasta do poziomu odpowiadającego standardom innych ośrodków turystycznych” (s. 36 LPR).

Jak we wszystkich tego typu działaniach podstawowe znaczenie mają: pozyskanie odpowiednich funduszy, procedury prawne (remonty obiektów zabytkowych, dokumentacje, projekty, zezwolenia) oraz monitoring realizacji zadania.

Powyższy Plan jest ważnym elementem Planu Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy na lata 2007-2013.

➤ **Rewitalizacja i zmiana funkcji dworca kolejowego w Drawsku (Uchwała Nr XXXV/292/2009 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 26 marca 2009 r.)**

Powyższe przedsięwzięcie jest realizowane (2009-2010) w ramach Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna – Współpraca Transgraniczna krajów Meklemburgia – Pomorze Przednie/Brandenburgia i Rzeczpospolita Polska (województwo zachodniopomorskie) „Rewitalizacja i zmiana funkcji dworców kolejowych w Gross Schönebeck i Drawsku Pomorskim”. Koszt inwestycji został ujęty w Wieloletnim Programie Inwestycyjnym.

Z uwagi na bardzo wysokie walory zabytkowe zespołu dworca kolejowego oraz jego znaczenia dla krajobrazu kulturowego miasta (ujęcie w Gminnej Ewidencji Zabytków) wszelkie prace projektowe oraz konserwatorsko-budowlane winny być prowadzone w

¹⁷ opracowany przez „wyginternational IMC Polska” w 2006 r.

uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Powyższe działania stanowią znakomity przykład dbałości i opieki nad dziedzictwem kulturowym Drawsko Pomorskiego.

➤ **Plany Rozwoju Lokalnego:**

Gudowo (uchwała NR XLVII/409/2006 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z 27 kwietnia 2006 r.)

Plan opracowany dla Gudowa (na lata 2006-2016) powstał wg określonego (i obowiązującego schematu), zawiera dane historyczne (dzieje wsi), w tym o zabytkowym (rejestrowym) kościele. Opisuje walory przyrodniczo-krajobrazowe; sytuację mieszkańców po likwidacji w 1991 r. PGR-ów.

Biorąc pod uwagę znaczenie tej starej, średniowiecznej jednostki osadniczej (owalnicy) jaką jest Gudowo, z bardzo cennym założeniem folwarcznym (później PGR) objętych strefa „B” ochrony konserwatorskiej wszelkie działania ingerujące w tę substancję należy prowadzić w uzgodnieniu (i pod nadzorem) z WKZ; dotyczy to również prac porządkowych w obrębie zabytkowych założeń parkowych. Zakres działań przewiduje m.in.: remont zabytkowego spichlerza w zespole folwarcznym.

Jankowo (Uchwała NR XXIV/215/2004 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 30 sierpnia 2004 w sprawie uchwalenia „Opisu planowanych do realizacji zadań wraz z uzasadnieniem dla wsi sołectkiej Jankowo).

Opracowanie zawiera opis walorów krajobrazowo-przyrodniczych, dane historyczne w tym opis szczególnie cennych dla regionów projektów autorstwa Waltera Gropiusa, szczególnie spichlerza w Jankowie (pierwotnie w obrębie zespołu folwarcznego). Opisano starania władz lokalnych (gmina przejęła spichlerz w 2004 r.) mające na celu zabezpieczenie tego unikatowego zabytku oraz zaangażowanie nauczycieli i uczniów Zespołu Szkół Ponadgimnazjalnych nr 2 w Drawsku Pomorskim przy realizacji projektu „Walter Gropius – dzieło wielkiego człowieka warte ludzkich potrzeb”. Podkreślono konieczność powstania „Szlaku obiektów Waltera Gropiusa”

01.04.2004 roku powołano Stowarzyszenie Lokalnych Inicjatyw Ziemi Drawskiej z siedzibą w zabytkowym spichlerzu. Wśród celów statutowych wymienia się m.in.:

- działalność wspomagającą rozwój wspólnot i społeczności lokalnych;
- działalność wspomagającą rozwój kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji.

Powyższe działania stanowią szczególnie przejaw troski o dziedzictwo kulturowe gminy, pojmowane w sposób kompletny tzn. rozpoznanie znaczenia dzieła wybitnego architekta, zaangażowanie władz samorządowych, pedagogów i młodzieży, społeczności lokalnej; służb konserwatorskich. W 2010 r. Gmina Drawsko pomorskie otrzymała dotację z Urzędu Marszałkowskiego na wykonanie niezbędnych dokumentacji dla spichlerza w Jankowie. Przy tej wartości obiektu wszelkie prace mogą odbywać się jedynie w oparciu o zalecenia i nadzór WKZ (co też w Jankowie jest przestrzegane).

Wartość tego konkretnego dziedzictwa kulturowego docenili także eksperci opracowujący aktualizację zasobu kulturowego województwa zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Planu Zagospodarowania Przestrzennego (ma zostać uchwalony w 2010 r.) proponując wyznaczenie na tym obszarze (patrz rozdz. 3.3) Obszaru Kulturowo-Krajobrazowego (OKK 23) „Śladami Gropiusa”. Projekt ten został uwzględniony w zmianie do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie obejmującym obszar

„Jankowo”, uzgodniony z WKZ postanowieniem z dnia 25 stycznia 2010 r. Szereg działań podjętych przez Gminę Drawsko Pomorskie jest konsekwencją wyżej uzgodnionej zmiany mpzp dla miejscowości Jankowo.

➤ **Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków przyznawane przez Radę Miejską w Drawsku Pomorskim**

Gmina Drawsko Pomorskie od 2006 r. przyznaje dotacje na prace przy zabytkach (zgodnie z zapisami Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r.). Uchwała Nr XLIX/418/2006 r. zawiera zasady (regulamin) przyznawania dotacji, konieczność podpisania umowy, zwrotu niewykorzystanych środków oraz co niezwykle istotne komisyjny odbiór wykonanych prac lub robót z udziałem przedstawicieli Urzędu Miasta i gminy w Drawsku Pomorskim. Wykaz dotacji prowadzi Burmistrz.

Uchwała Nr LIII/446/2010 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 7 czerwca 2010 r. wniosła pewne zmiany (wynikające z nowelizacji Ustawy o ochronie (...) zabytków) oraz zmieniła termin składania wniosków na dotacje (z października na sierpień).

2008 r.

dotację w kwocie 61 tysięcy złotych otrzymała parafia rzymskokatolicka w Suliszewie na remont kościoła filialnego w Gudowie (w tym: remont więźby dachowej, wymiana pokrycia dachowego);

2009 r.

parafia w Suliszewie otrzymała 35 tysięcy złotych na remont kościoła w Gudowie – etap II (m.in. wymiana instalacji elektrycznej, renowacja posadzki);

2010 r.

dotację w wysokości 78.167,00 otrzymała Wspólnota Mieszkaniowa Nieruchomości przy ul. Ratuszowej 5 w Drawsku Pomorskim na zadanie „Wymiana pokrycia dachowego”.

Dotacje przyznawane przez władze samorządowe mają ogromne znaczenie w polityce ochrony i opieki nad zabytkami; jednoznacznie wykazują troskę i dbałość o dziedzictwo kulturowe. Wnioskodawcy aplikujący do innych instytucji (Np. MKiDN, Urzędu Marszałkowskiego) i wykazujący jednocześnie realne wsparcie własnych samorządów (tzw. wkład własny) zwiększają niejako szanse na uzyskanie dofinansowania.

6.1. Gminna Ewidencja Zabytków

Gminna Ewidencja Zabytków (GEZ) prowadzona przez samorząd nie jest prawną formą ochrony zabytków. Jednak ze względu na wymóg uwzględnienia zabytków ujętych w GEZ w studiach i planach zagospodarowania, a także na fakt, że znajdują się w niej obiekty tworzące zasadniczy krajobraz kulturowy gminy, należy podkreślić jej znaczenie.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie niektórych innych ustaw¹⁸ wzmacnia znaczenie gminnej ewidencji zabytków w art. 22 ust. 4 otrzymuje brzmienie: „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi

¹⁸ niniejszą ustawą zmienia się następujące ustawy: ustawę z dnia 17 czerwca 1960 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji z późniejszymi zmianami, ustawę z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane, ustawę z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy”.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

- 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
- 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków;
- 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków

Nowelizacja (z 18 marca 2010 r.) ustawy o opiece nad zabytkami art. 3: „W ustawie z dnia 07 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (Dz.U. z 2006 r. Nr 156, poz. 1118, z póź. zm.) w art. 39 ust. 3 otrzymuje brzmienie:

W stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków”.

Do czasu założenia GEZ decyzje o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz decyzje o warunkach zabudowy wydaje się po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków – w odniesieniu do zabytków znajdujących się w wykazie przekazanym przez WKZ, a zawierającym zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków, inne zabytki znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków, zabytki wyznaczone przez wójta (...) w uzgodnieniu z WKZ.

Do czasu założenia gminnej ewidencji, decyzje o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzje o ustaleniu lokalizacji, linii kolejowej oraz decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego wydaje się po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Należy zwrócić uwagę na obowiązującą od 15 listopada 2008 r. ustawę z 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, na mocy, której ochrona „obszarów o krajobrazie mającym znaczenie historyczne, kulturowe lub archeologiczne, zabytków i krajobrazu kulturowego, objęte istniejącą dokumentacją, w szczególności rejestrem lub ewidencją zabytków” otrzymuje dodatkowe umocowanie prawne.

W GEZ powinny być ujęte zabytki nieruchome istotne dla zachowania charakteru lokalnych krajobrazów. Jak wspomniano, zabytki te otrzymują formę ochrony prawnej także poprzez ustalenia w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zasób zabytków, które powinny być ujęte w GEZ wskazany został w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta i gminy Drawsko Pomorskie (z 2003 r.)¹⁹. Obecnie Władze Miasta i Gminy Drawsko Pomorskie, równoległe z niniejszym Programem opieki nad zabytkami, zleciły sporządzenie Gminnej Ewidencji Zabytków.

Ewidencja zawierać będzie:

- **zabytki architektury**, w tym: obiekty sakralne, dwory, pałace, założenia folwarczne, domy mieszkalne, budynki gospodarcze, zabudowę zagrodową, zabytki techniki, obiekty użyteczności publicznej;

¹⁹ w oparciu o ustawę o ochronie zabytków z 1962 r.

- **amentarze** – przykościelne, komunalne (w tym wojenne), poewangelickie;
- **zieleń komponowaną** – parki, aleje;
- **archeologię**

Gminna Ewidencja Zabytków zostanie sporządzona w formie kart zawierających m.in. dane o obiekcie, datowanie, materiał i technologie wykonania, opis merytoryczny, lokalizacje w terenie, materiał fotograficzny itp. Oba opracowania powstają zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z 2003 r. (z późniejszymi zmianami), po uzgodnieniach i zaopiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

7. OCENA STANU ZACHOWANIA I FUNKCJONOWANIA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA I GMINY DRAWSKO POMORSKIE

Analiza stanu zachowania i funkcjonowania w obiegu społecznym poszczególnych elementów dziedzictwa kulturowego gminy Drawsko Pomorskie (krajobrazu, zabytków nieruchomych, ruchomych i niematerialnych) pozwala na zestawienie zjawisk pozytywnych i negatywnych oraz wskazanie perspektyw.

7.1. MOCNE STRONY

- Cenne i różnorodne zasoby dziedzictwa kulturowego o walorach lokalnych i ponadlokalnych (miasto Drawsko Pomorskie, kościoły w mieście, Gudowie, Żółtem, Rydzewie, Suliszewie, zabudowa zagrodowa, średniowieczne układy ruralistyczne, wyposażenie kościołów, zespoły folwarczne, realizacje obiektów mieszkalnych i gospodarczych wg projektów Waltera Gropiusa: spichlerz w Jankowie, dom mieszkalny z zabudową gospodarczą w Żółdowie nr 8, dom mieszkalny W Drawsku Pomorskim przy ul. Obrońców Westerplatte 9b, historyczne założenia parkowe, zabytki techniki np. zespół dworca kolejowego w Drawsku – zobacz rozdz. 5).
- Dobre rozpoznanie i zewidencjonowanie zabytków archeologicznych, nieruchomych i ruchomych (wiele zabytków posiada opracowania/dokumentacje konserwatorskie, które mogą być wykorzystane do sporządzania programów prac przy zabytkach oraz do badań historii osadnictwa, architektury i in.).
- Krajobrazy o walorach przyrodniczych i kulturowych (podstawa do zintegrowania ochrony obszarowej krajobrazu – por. Studium uwarunkowań (...) gminy Drawsko Pomorskie).
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie zawierające bardzo szczegółową i wnikliwą analizę krajobrazu kulturowego wraz z zaleceniami do ochrony i kształtowania krajobrazu, obowiązujące przy sporządzaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego (zob. rozdz. 4).
- Plany zagospodarowania przestrzennego miasta Drawsko Pomorskie, gminy Drawsko Pomorskie.
- Uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych uchwalonych przez Radę Miejską (Plan Rozwoju Lokalnego Miasta i Gminy Drawsko

Pomorskie; Lokalny Plan Rewitalizacji Drawsko Pomorskiego; Plan rewitalizacji dworca w Drawsku Pomorskim).

- Plany Rozwoju Lokalnego dla wsi Gudowo i Jankowo – uwzględniające ochronę zabytkowego dziedzictwa kulturowego.
- Uwzględnianie ustaleń studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Drawsko Pomorskie w warunkach zabudowy dla nowych inwestycji na terenach nie objętych planami (np. dotyczące przebiegu dróg, czy lokalizacji nowych inwestycji).
- Popularyzacja historii i dziedzictwa kulturowego: imprezy o zasięgu lokalnym i ponadregionalnym organizowane przez Dom Kultury w Drawsku Pomorskim (np. wystawy rękodzieła lokalnych artystów, drawski jarmark folkloru, dożynki itp.) wydawnictwa, informacja na stronie internetowej Urzędu o zabytkach miasta i gminy.
- Działania skutkujące stosunkowo wysokim poziomem świadomości waloru dziedzictwa kulturowego i potrzeby jego ochrony wśród społeczności miasta i gminy. „Szlak Gropiusa”; działanie władz i społeczności lokalnej na rzecz ratowania historycznej spuścizny.
- Stowarzyszenia: Stowarzyszenie Lokalnych Inicjatyw Ziemi Drawskiej, Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Mielenka Drawskiego „Nasze Mielenko”, Koło Przyjaciół Pomorza i Stowarzyszenie Mniejszości Niemieckiej w Regionie Drawsko Pomorskie; promujące wiedzę o dziejach regionu i wspólnym dziedzictwie kulturowym.
- Istniejąca sieć świetlic wiejskich.
- Inicjatywa przywrócenia do życia muzeum w magazynie solnym; jako centrum tożsamości regionalnej.
- Przykłady funkcjonowania zabytków w zagospodarowaniu turystycznym (Jankowo – siedziba Stowarzyszenia Inicjatyw Lokalnych Ziemi Drawskiej, patrz spis szlaków gminy Drawsko Pomorskie rozdz. 3.4)
- Przykłady inicjatyw i realizacji lokalnych związanych z opieką nad zabytkami i krajobrazem kulturowym (remont zabytkowego kościoła w Gudowie, pozyskanie środków zewnętrznych na remont spichlerza w Jankowie, kościoła w Żółtem i Suliszewie).
- Przyjęcie przez władze gminy uchwały (Uchwała z 2006 i 2010 r. patrz s. 45) w sprawie przyznania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub remonty (...) przy zabytkach wpisanych do rejestru. Takie działanie dowodzi długofalowej polityki doceniającej dziedzictwo kulturowe; potencjał tkwiący w zabytkach, daje także większe szanse beneficjentom aplikującym do innych funduszy zewnętrznych.
- Dobra wiedza o zewnętrznych źródłach finansowania prac przy zabytkach.

7.2. SŁABE STRONY

- Stan techniczny kamienic i oficyn staromiejskich w obrębie zabytkowego układu urbanistycznego Drawsko Pomorskiego (wiele wymaga kompleksowych remontów, wzmocnienia konstrukcji). Plany rewitalizacji nie zawsze są prawidłowo realizowane.
- Brak instytucji kultury jakim jest muzeum regionalne.

- Zły lub pogarszający się stan techniczny większości tradycyjnej, historycznej zabudowy wiejskiej w konstrukcji ryglowej oraz murowanej (Zagozd, Łabędzie, Rydzewo, Gudowo in.).
- Dewalorizujące remonty i nieodpowiednie modernizacje tak w mieście jak i na obszarach wiejskich; przy użyciu niewłaściwych materiałów (np. panele zewnętrzne lub styropian); niewłaściwe pokrycia dachowe, zniszczenia elementów historycznego wystroju elewacji itp.
- Niewystarczające zabezpieczenie przeciwpożarowe i antywłamaniowe zabytkowych kościołów.
- Zaniedbane (opuszczone) historyczne (poewangelickie) wiejskie cmentarze nekropolie.
- Poziom estetyki reklam i witryn w mieście (negatywny wpływ reklam wielkopowierzchniowych).
- Ruch tranzytowy przez obszar śródmiejski Drawska.
- Brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszarów wiejskich.
- Ilość zabytkowych obiektów na terenach wiejskich wpisanych do rejestru nie jest adekwatna do walorów zasobów dziedzictwa kulturowego.
- Niewystarczająca aktywność społeczności lokalnych (rady parafialne, sołectkie) na rzecz opieki nad krajobrazem kulturowym „małych ojczyzn” (wskazane nawiązanie współpracy np. z uczelniami wyższymi, instytucjami kultury)²⁰. Brak udziału np. w Europejskich Dniach Dziedzictwa organizowanych od wielu lat w województwie zachodniopomorskim.
- Konieczność stałego monitoringu i weryfikacji błędnych informacji o zabytkach i dziedzictwie kulturowych umieszczanych na stronie internetowej (np. dotyczące szlaków turystycznych)
- Skupienie funkcji turystycznych w znacznym stopniu poza miastem; akcentowanie głównie walorów krajobrazowo-przyrodniczych. Brak czytelnego nawiązania do dziedzictwa archeologicznego (choćby grodzisko nieopodal miasta).
- Słabe zaplecze dla obsługi funkcji turystyczno-rekreacyjnej budowanej w oparciu o zabytkowe obiekty w mieście i na terenach wiejskich (konieczność czego akcentowano w wielu strategiach i planach opracowywanych na zlecenie władz miasta i Gminy Drawsko Pomorskie).
- Niszczący zasób dziedzictwa pofolwarcznego (zabudowa gospodarcza: spichlerze, wozownie, stajnie); technicznego (np. wiatrak w Zagoździe, mleczarnia w Żółtem) zaniedbane zabytkowe założenia parkowe.
- niewystarczająca sieć świetlic wiejskich (patrz LPR dla Gudowa).
- Promocja walorów kulturowych gminy oparta głównie eksponowaniu zabytków miejskich; brak jednolitych oznakowań i informacji o zabytkach na terenie gminy (nie muszą to być obiekty rejestrowe).

²⁰ np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie (wojewódzka samorządowa instytucja kultury), Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Szczecinie (instytucja prowadzona przez MKiDN); obie te instytucje organizują corocznie EDD, prowadzą szeroko rozumiana działania edukacyjne, naukowe i promujące dziedzictwo regionu; miejscowy Oddział PTTK

7.3. PERSPEKTYWY

- ❖ Drawsko Pomorskie jest gminą miejsko-wiejską, gdzie miasto odgrywa naturalną rolę centrum administracyjno-kulturalnego. Charakteryzuje się czytelnym (choć poważnie uszczuplonym) średniowiecznym układem urbanistycznym, stanowiącym jego niewątpliwym walor, eksponuje dobrze utrzymane zabytkowe budowle (kościół, urzędy), z infrastrukturą turystyczną i rekreacyjną (w tym park miejski nad Drawą).
- ❖ Działania mające na celu utworzenie muzeum regionalnego (inicjatywa podjęta przez burmistrza i radę miejską Drawsko Pomorskiego. w 2004 r.). Na siedzibę placówki przewidziano jeden z nielicznych historycznych obiektów – magazyn solny. Instytucja taka winna odgrywać istotną rolę kulturotwórczą także jako centrum edukacji o dziejach regionu i promocji dziedzictwa kulturowego obszarów wiejskich. Lekcje muzealne realizowane *in situ* oraz w okolicznych wsiach w sposób oczywisty podniosą poziom wiedzy i tożsamości mieszkańców.
- ❖ Wzbogacenie programów funkcjonujących świetlic wiejskich i tworzenie nowych; placówki te mogłyby jednocześnie pełnić rolę sal regionalnych (we współpracy z władzami samorządowymi i muzeum regionalnym), z eksponatami dokumentującymi dzieje ziemi drawskiej oraz dawny sposób gospodarowania na roli.
- ❖ Nawiązanie współpracy z instytucjami kultury jak np. Biuro Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, Regionalny Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków w Szczecinie, placówki muzealne w Szczecinie, Koszalinie itp.
- ❖ Właściwa rewitalizacja zabytkowych kamienic (w ścisłej współpracy ze służbami konserwatorskimi) stanowić będzie realny przyczynek do zachowania i właściwego eksponowania historycznej zabudowy miejskiej.
- ❖ Rewitalizacja zabytkowego zespołu dworca kolejowego w mieście (z adaptacją do nowych funkcji) pozwoli nie tylko na zachowanie cennego obiektu architektonicznego (atrakcyjnego pod względem turystycznym), ale także wpisze go w nowe oczekiwania społeczności lokalnej.
- ❖ Dobry stan techniczny i odpowiednie zagospodarowanie zabytkowych budynków w mieście (zwłaszcza obiekty użyteczności publicznej jak choćby siedziba starostwa) i na wsiach (np. pałac w Karwicach).
- ❖ Tereny wiejskie gminy stosunkowo wolno rozwijają infrastrukturę turystyczną i rekreacyjną; tym większe znaczenie mają LPR dla Gudowa i Jankowa. Coraz większego znaczenia winny nabierać gospodarstwa agroturystyczne (w historycznych zagrodach, a nie typowe hotele na wsi) i rolnictwo ekologiczne.
- ❖ Zachowane walory kulturowe wsi drawskich (szczególnie pierwotnych układów ruralistycznych).
- ❖ Funkcjonowanie sieci gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych zagrodach.
- ❖ Rozwój już istniejących i budowa nowych tras turystycznych w oparciu o środowisko kulturowe. Istniejący szlak „Śladami Gropiusa” stanowi niezwykle cenny wkład w możliwość powstania **markowego produktu turystycznego i regionalnego**. Znalazło to odzwierciedlenie w proponowanym przez zespół ekspercki (patrz rozdz. 3.3) utworzeniu Obszaru Kulturowo-Krajobrazowego „Śladami Gropiusa” stanowiącego charakterystyczny wyróżnik regionalny. Nazwa tego obszaru z zachowaną spuścizną architektoniczną jednego z współtwórców Bauhausu, wyznacza kierunek działań o charakterze turystyczno-promocyjnym. Jest to rodzaj

zadania ponadgminnego (obszar gmin: Drawsko Pomorskie i Złocieniec) i ponadregionalnego.

- ❖ Współdziałanie z organizacjami pozarządowymi (stowarzyszenia, fundacje np. polsko-niemieckie) stanowi niewątpliwą szansę na promowanie walorów zabytkowych miasta i gminy.
- ❖ Powstanie zintegrowanego systemu zarządzania i monitoringu zagospodarowania (m.in. na cele turystyczne) środowiska naturalnego i kulturowego.
- ❖ Stworzenie skutecznego mechanizmu finansowego wspierającego właścicieli zabytków oraz ośrodka (wydziału) doradczego wspierającego merytorycznie wnioskodawców (szkolenia, informatory itp.). To działanie zostało już zapoczątkowane przez władze samorządowe.
- ❖ Zagospodarowanie turystyczne dostosowanego do walorów środowiska przyrodniczo-kulturowego, służące rozwojowi i promocji wybranych obszarów w gminie.
- ❖ Liczne - na dobrym poziomie merytorycznym i edytorskim – wydawnictwa dotyczące historii i jej świadectw na ziemi drawskiej, w tym opracowania monograficzne; stanowiące pomoc merytoryczną dla szkół (wiedza o regionie).
- ❖ Powstanie społeczeństwa świadomego historii Pomorza Zachodniego, ziemi drawskiej, akceptującego i szanującego dziedzictwo kulturowe, aktywnie włączającego się w działania promujące ochronę dziedzictwa kulturowego o zasięgu ponadregionalnym np. obchodzone corocznie we wrześniu Europejskie Dni Dziedzictwa.

8. CELE I ZADANIA PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE

8.1. CELE PERSPEKTYWICZNE

Przeгляд zasobów dziedzictwa kulturowego oraz zdiagnozowanie stanu zachowania zabytków, przeprowadzone na wstępnym etapie prac nad Programem Opieki nad Zabytkami stanowią podstawę formułowania celów i zadań. Ich realizacja powinna doprowadzić do stworzenia wizerunku gminy atrakcyjnej dzięki walorom kulturowym na równi z walorami przyrodniczymi, z potencjałem obszarów do rewitalizacji i obiektów do zagospodarowania.

Niżej wskazano cele perspektywiczne, dalekosiężne, służące osiągnięciu finalnych efektów w trzech podstawowych dziedzinach:

- ❖ poprawie stanu dziedzictwa kulturowego (**cel 1**)
- ❖ funkcjonowaniu zabytków w procesach aktywizacji ekonomicznej i społecznej oraz budowie atrakcyjności i konkurencyjności (**cel 2**),
- ❖ społeczeństwa świadomego walorów historycznych krajobrazów i potrzeby zachowania dziedzictwa kulturowego (**cel 3**).

Osiągnięcie tych celów wymaga wieloletnich, zintegrowanych działań skutkujących zmianami zarówno w sferze materialnej (dotyczącej stanu i zagospodarowania zabytków),

jak i mentalnej (zmiany stosunku do zabytku, dobra uznawanego często za kłopotliwe i niezwykle kosztowne w utrzymaniu).

Określone niżej cele należy traktować jako równorzędne. Poprawa stanu dziedzictwa kulturowego nie będzie możliwa bez powstania świadomej potrzeby jego zachowania oraz działań związanych z użytkowaniem zabytków w sposób odpowiedni dla ich walorów. Suma działań powinna powodować aktywizację społeczną, ekonomiczną i podniesienie atrakcyjności regionu.

Cel perspektywiczny 1 – Utrzymanie i wyeksponowanie zachowanych zasobów i struktury krajobrazu kulturowego.

Osiągnięcie tego celu możliwe jest poprzez:

- uwzględnianie problemów ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w dokumentach strategicznych gminy,
- zintegrowanie ochrony krajobrazu kulturowego z ochroną przyrody i równowagi ekologicznej,
- określenie obszarów wartościowych pod względem krajobrazowym (kulturowym i przyrodniczym) do zachowania, wyłączenia z lokalizacji inwestycji o negatywnym wpływie na krajobraz (**z uwzględnieniem wytycznych w planu zagospodarowania przestrzennego województwa**),
- poprawę stanu zachowania zabytków,
- rewitalizację obszarów zaniedbanych, zdegradowanych (śródmieście Drawska, dworzec kolejowy, dziedzictwo archeologiczne, zespoły pofolwarczne, zieleń komponowana, historyczne nekropolie wiejskie),
- budowę zintegrowanego systemu informacji, monitoringu stanu i zarządzania zasobami dziedzictwa kulturowego,
- współpracę czynników społecznych (społeczni opiekunowie zabytków, organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, fundacje), samorządowych i rządowych w sprawach dotyczących ochrony krajobrazu kulturowego i naturalnego,
- utworzenie w strukturze Urzędu Gminy stanowiska pracy koordynującego zadania związane z ochroną zabytków i opieką nad zabytkami.

Cel perspektywiczny 2 – Funkcjonowanie dziedzictwa kulturowego w procesach aktywizacji społecznej i ekonomicznej oraz budowie wizerunku gminy

Osiągnięcie tego celu wymaga:

- tworzenia warunków finansowych i organizacyjnych służących zaangażowaniu dziedzictwa kulturowego w aktywizację ekonomiczną i społeczną,
- stworzenie zintegrowanego systemu informacji o finansowaniu ochrony i opieki nad zabytkami, możliwościach pozyskania dotacji ze środków unijnych, państwowych, Miasta i Gminy Drawsko Pomorskie oraz prawidłowego przygotowania wniosków,
- racjonalne wykorzystanie środków z funduszy unijnych, rządowych, samorządowych, prywatnych na projekty mające za zadanie poprawę kondycji zabytków (konserwację) oraz rewitalizację i aktywizację obszarów i społeczności,
- zagospodarowania zabytkowych (nie tylko wpisanych do rejestru zabytków) budowli na cele kulturalne, turystyczne i inne przy pomocy funduszy prywatnych, gminnych, państwowych i europejskich,

- budowy i promocji produktów turystycznych w oparciu o dziedzictwo kulturowe i zabytki,
- budowy profesjonalnego systemu informacji turystycznej,
- tworzenia miejsc pracy związanych z pracami, zagospodarowaniem i popularyzacją dziedzictwa, szkolenie fachowców - rzemieślników reprezentujących „zanikające” zawody,
- wykorzystanie funduszy strukturalnych na zadanie związane z rewitalizacją, aktywizacją społeczną,
- propagowania dobrych przykładów zagospodarowania i użytkowania zabytkowego dziedzictwa kulturowego.

Cel perspektywiczny 3 - budowa świadomych więzi społecznych z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania

Osiągnięcie celu poprzez:

- organizację imprez kulturalnych, konferencji naukowych, popularnonaukowych pogłębiających wiedzę o dziedzictwie kulturowym, kierowanych do różnych środowisk,
- kształcenie profesjonalnych kadr,
- wspieranie inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych działających na rzecz popularyzacji wiedzy o zabytkach oraz opieki i ochrony nad zabytkami,
- włączenie problematyki dziedzictwa kulturowego do programów szkolnych, upowszechnianie edukacji nt. historii i dziedzictwa kulturowego, wykorzystanie zabytków gminy w nauczaniu dziejów urbanistyki, architektury i budownictwa,
- ozbudowę sieci muzealnej (muzea samorządowe, prywatne, izby regionalne).

**8.2. CELE PERSPEKTYWICZNE – CELE OPERACYJNE - ZADANIA –
PROPOZYCJE ZADAŃ DO REALIZACJI W LATACH 2010 - 2014**

Propozycje zadań do realizacji w lata 2010-2014 na mocy uchwały Rady Miejskiej
(w y b ó r)

CEL PERSPEKTYWICZNY 1. UTRZYMANIE I WYEKSPONOWANIE ZACHOWANYCH ZASOBÓW I STRUKTURY KRAJOBRAZU KULTUROWEGO		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2010-2014 na mocy uchwały Rady Miejskiej
1. Budowa gminnego systemu ochrony i opieki nad zabytkami oraz kształtowania krajobrazu kulturowego	Prowadzenie i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków (sporządzana równoległe z niniejszym programem w 2010)	- Prowadzenie gminnej ewidencji zabytków - Udostępnienie GEZ na stronie www. Urzędu Miejskiego
	Sporządzenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla obszaru całej gminy	Sporządzenie m.p.z.p. dla obszarów najcenniejszych kulturowo – wskazanych w Studium uwarunkowań (...)
	Rozszerzenie chronionego wpisem do rejestru zabytków zasobu dziedzictwa kulturowego	Wystąpienie do Zachodniopomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Delegatura w Koszalinie) o wpisanie z urzędu do rejestru zabytków wskazanych w studium uwarunkowań
	Ochrona krajobrazów o wartościach kulturowych	- Opracowanie studium widokowo-krajobrazowego obszaru gminy - celem wskazania obszarów wyłączonych z lokalizacji inwestycji agresywnych (wielkokubaturowe obiekty usługowe, przemysłowe, elektrownie wiatrowe) - Podjęcie uchwały o przyjęciu do realizacji wniosków z w/w studium
	Realizacja Lokalnego Planu Rewitalizacji Miasta i Gminy Drawsko Pomorskie (uchwała Rady Miejskiej Nr VI/54/2007 z dn. 22.02.07 w zakresie ustaleń proceduralnych	- Prace w trakcie - przewidziane na lata 2007-2013; w tym: Cel 2. Wzmacnianie atrakcyjności rekreacyjnej i wypoczynkowej oraz poprawa potencjału turystycznego gminy jako sposób na zwiększenie źródła dochodów mieszkańców Projekty:

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2010 - 2014

		<p>Cel 4. Przebudowa magazynu solnego i utworzenie w nim muzeum regionalnego Powołanie komisji opiniującej projekty koncepcyjne zabudowy na terenie Starego Miasta – tym muzeum regionalnego w zabytkowym magazynie soli; - rozszerzenie uprawnień komisji o opiniowanie projektów zabudowy na terenach obszarów wiejskich objętych strefami ochrony konserwatorskiej w studium uwarunkowań gminy Drawsko Pomorskie</p>
	Wyodrębnienie (lub jego wzmocnienie) w strukturze Urzędu Miejskiego stanowiska ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	Ogłoszenie konkursu na stanowisko ds. ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Urzędzie Miejskim
	Utrzymanie (i doskonalenie) poziomu wiedzy o zasadach, formach, metodach opieki nad zabytkami i ochrony zabytków	Organizacja i udział w szkoleniach związanych z ochroną zabytków i opieka nad nimi (teoria i praktyka)
<p>2. Budowa zintegrowanego systemu ochrony wartości kulturowych i przyrodniczych</p>	Opracowanie programu zintegrowanej ochrony krajobrazu gminy Drawsko Pomorskie	Przygotowanie założeń programu zintegrowanej ochrony krajobrazu gminy Drawsko Pomorskie - rozpoznanie możliwości dofinansowania programu ze środków zewnętrznych (WFOŚiGW, Urząd Marszałkowski i in.)
	Ustanowienie ochrony dla obszarów łączących walory kulturowe i przyrodnicze (powołanie parków kulturowych)	Powołanie Parku Kulturowego (wraz z ochroną krajobrazu) „Śladami Gropiusa”
	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi cmentarzami wiejskimi i jego wdrożenie	Sporządzenie programu opieki nad historycznymi cmentarzami wiejskimi
	Budowa sieci dróg krajobrazowych – ekspozycja walorów kulturowych i przyrodniczych	Droga krajobrazowa Drawsko – Połczyn-Zdrój
	Ochrona alei pomnikowych (zadanie można połączyć z	Wystąpienie do Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody o

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2010 - 2014

	zadaniem: Budowa sieci dróg krajobrazowych, np. Zarańsko, Jankowo, Kumki, Woliczno i inne	podjęcie działań w celu ustanowienia prawnej ochrony alei pomnikowych
3. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	Monitoring stanu zachowania zabytków w zasobach komunalnych (w rejestrze i w ewidencji) z zastosowaniem komputerowej bazy danych	Monitoring stanu zabytków w zasobie (w rejestrze i w ewidencji): - budowa komputerowej bazy danych
	Systematyczne remonty zabytkowych obiektów komunalnych (elewacje i konstrukcje), w tym spichlerza w Jankowie	- Ustalenie stałego rocznego udziału procentowego w budżecie gminy (waloryzowanego rocznie) na prace przy zabytkach komunalnych - Ustalenie priorytetów
	Rewitalizacja i zmiana funkcji dworca kolejowego w Drawsku (Uchwała NR XXXV/292/2009 Rady Miejskiej w Drawsku Pomorskim z dnia 26 marca 2009 r.)	Powyższe przedsięwzięcie jest realizowane (2009-2010) w ramach Programu Operacyjnego Celu 3 „Europejska Współpraca Terytorialna – Współpraca Transgraniczna krajów Meklemburgia – Pomorze Przednie/Brandenburgia i Rzeczpospolita Polska (województwo zachodniopomorskie) „Rewitalizacja i zmiana funkcji dworców kolejowych w Gross Schönebeck i Drawsku Pomorskim”. Koszt inwestycji został ujęty w Wieloletnim Programie Inwestycyjnym.
	Dofinansowywanie z budżetu Gminy prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach nie będących własnością gminy	- Realizacja uchwały Rady LIII/446/2010
	Opracowanie systemu rekompensat i ulg dla posiadaczy zabytkowych obiektów podejmujących prace remontowo-konserwatorskiej	Podjęcie uchwały o wdrożeniu systemu ulg i rekompensat

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2010 - 2014

	Ustalanie warunków zabudowy/lokalizacji inwestycji celu publicznego w oparciu o zapisy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	Ustalanie warunków zabudowy/lokalizacji inwestycji celu publicznego w oparciu o zapisy studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy
	Oznakowanie obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną	Złożenie wniosku do Starosty Powiatu Drawskiego o oznakowanie zabytków na terenie gminy zgodnie z odpowiednimi przepisami
	Zabezpieczenie p.poż. i antywłamaniowe kościołów na terenie miasta i gminy	Dofinansowanie montażu instalacji p.poż. i antywłamaniowego kościołów
	Realizacji zabudowy mieszkalnej i gospodarczej na terenach wiejskich dostosowanej do lokalnych form	Zorganizowanie konkursu architektonicznego na formy zagospodarowania siedliska i jego zabudowy wzorowane na formach tradycyjnych - przeprowadzenie działań <i>public relations</i> promujących wyniki konkursu
	Promocja dobrych realizacji prac przy zabytkach	Opracowanie regulaminu dorocznej nagrody za opiekę nad zabytkami/ najlepszego użytkownika obiektu zabytkowego /wykonawcy prac przy zabytku/
CEL PERSPEKTYWICZNY 2. FUNKCJONOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO W PROCESACH AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I EKONOMICZNEJ		
Cele operacyjne	Zadania	Propozycja zadań do realizacji w lata 2010 - 2014 na mocy uchwały Rady Miejskiej
1. Zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości	Realizacja Lokalnego Planu Rewitalizacji Miasta i Gminy Drawsko Pomorskie (uchwała Rady Miejskiej Nr VI/54/2007 z dn. 22.02.07 w zakresie ustaleń proceduralnych	- rewitalizacja kamienic w obrębie zabytkowego śródmieścia; - poddanie pod dyskusję Rady Miejskiej możliwości stosowania partnerstwa publiczno-prawnego w realizacji inwestycji
	Rozbudowa kulturowych tras turystycznych	Podjęcie współpracy z organizacjami turystycznym (PTTK), właścicielami zabytków,

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2010 - 2014

		<p>zabytkoznawcami, w sprawie budowy nowych szlaków tematycznych – kulturowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zabytkowe kościoły, - „Śladami Gropiusa” - (wspólnie z gminą Złocieniec), - szlak zabytkowych pałaców i dworów; - szlak parków i alei
	Budowa produktu turystycznego: „Śladami Gropiusa”	zorganizowanie konferencji naukowej poświęconej W. Gropiusowi oraz problematyce konserwatorskiej
	Wspieranie inicjatyw w dziedzinie budowy infrastruktury turystycznej, obsługi turystów w obiektach zabytkowych	Opracowanie regulaminu konkursów dla prowadzących działalność w zabytkach (punkty informacji turystycznej, zajazdy, pensjonaty, agroturystyka, izby regionalne in.)
	Rozbudowa systemu informacji turystycznej	<ul style="list-style-type: none"> - Uzupełnienie istniejącego systemu informacji wizualnej - tablice informacyjne dotyczące historii i walorów zabytków według jednolitego wzoru - Publikacja wydawnictw: <ul style="list-style-type: none"> - mapa samochodowa obszaru gminy z lokalizacją zabytkowych obiektów, - przewodniki po zabytkach gminy (nie tylko rejestrowych)
	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie aktywizacji turystycznej i gospodarczej w oparciu o zabytki gminy	Współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie aktywizacji turystycznej i gospodarczej w oparciu o zabytki gminy
2. Tworzenie nowych miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami	Współpraca z Powiatowym Urzędem Pracy w Drawsku	Współpraca z PUP w zakresie: <ul style="list-style-type: none"> - zatrudnienie bezrobotnych w ramach robót publicznych (np. porządkowanie historycznych cmentarzy); - szkoleń („ginące” zawody np. brukarza, renowatora stolarki, cieśli i in.)
	Szkolenie w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną (możliwość uzyskania dofinansowania z funduszy zewnętrznych)	Szkolenie w rzemiosłach związanych z tradycyjną sztuką budowlaną (możliwość uzyskania dofinansowania z funduszy zewnętrznych)

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2010 - 2014

	Wspieranie rozwoju gospodarstw agroturystycznych w zabytkowych obiektach – doradztwo, promocja	- Utworzenie w strukturach Urzędu Miejskiego komórki doradczej (możliwości dofinansowania, kontakty) - Udostępnianie strony www.Urzędu
3. Stworzenie warunków finansowych i organizacyjnych do opieki nad dziedzictwem kulturowym	Podniesienie poziomu wiedzy społecznej o możliwościach pozyskania i efektywnego wykorzystaniu dotacji z różnych programów	- Przygotowanie informatora dla właścicieli zabytków o możliwościach dofinansowania - utworzenie w strukturze Urzędu Miejskiego komórki doradczej ds. pozyskiwania środków na opiekę nad zabytkami
	Dofinansowywanie prac przy zabytkach z budżetu Gminy	- Ustalenie stałego rokrocznie waloryzowanego % środków w budżecie na dotacje na prace przy zabytkach w związku z realizacją uchwały Nr LIII/446/2010 Rady Miejskiej z dn. 07.06.2010
	Popularyzacja metod konserwatorskich, zasad prac przy zabytkach	Przygotowanie cyklu spotkań (np. w świetlicach wiejskich, w pałacu) ze specjalistami konserwatorami, architektami, zabytkoznawcami
CEL PERSPEKTYWICZNY 3. POWSTANIE ŚWIADOMYCH WIĘZI LOKALNYCH SPOŁECZNOŚCI Z DZIEDZICTWEM KULTUROWYM I POTRZEBY JEGO ZACHOWANIA		
1. Budowa świadomych więzi lokalnych społeczności z dziedzictwem kulturowym i potrzeby jego zachowania	Systematyczne edukacja dzieci i młodzieży	Organizacja konkursów na autorskie programy edukacyjne /podręczniki n.t. historii, dziedzictwa kulturowego regionu, odpowiadających kolejnym poziomom nauczania
	Popularyzatorskie działania wizualne: organizowanie (w siedzibie gminy, świetlicach wiejskich, szkołach) wystaw, pokazów n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków	Opracowanie i realizacja rocznych programów wystaw n.t. historii regionu, dawnego i dzisiejszego krajobrazu kulturowego, zabytków

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2010 - 2014

	Promocja znaczenia ziemi drawskiej dla nauki o Pomorzu (historii, architektury, sztuki i innych dziedzin) i istniejącego już dorobku naukowego	Przygotowanie cyklu spotkań (w Drawsku i wsiach np. Jankowie) z osobistościami świata nauki i kultury we współpracy ze środowiskami naukowymi i twórczymi
	Wspieranie społecznego monitorowania stanu zabytków	- popularyzacja idei społecznego opiekuna zabytków - wnioskowanie do ZWKZ i Starosty Drawskiego o ustanowienie społecznym opiekunem zabytków osób wykazujących się zaangażowaniem w sprawy opieki nad zabytkami
	Bieżące uzupełnianie księgozbiorów bibliotek o publikacje n.t. historii i zabytków Pomorza Zachodniego	Zwiększenie środków z budżetu Gminy z przeznaczeniem na uzupełnianie księgozbiorów bibliotek - wykorzystanie możliwości pozyskiwania wydawnictw przygotowanych <i>non profit</i>
2. promocja dziedzictwa kulturowego gminy	Zwiększenie wysokości środków z budżetu gminy przeznaczonych na promocję dziedzictwa kulturowego	
	Promocja dziedzictwa kulturowego poprzez wydawnictwa	Publikacja wydawnictw poświęconych zabytkom: - albumy, opracowania popularno-naukowe, monografie miejscowości
	Promocja walorów kulturowych wsi drawskich	- wydanie serii „regionalnych” pocztówek (kościóły wiejskie, tradycyjne zagrody, ryglowe i murowane budownictwo)
	Ochrona i promocja niematerialnego dziedzictwa kulturowego – promowanie postaci historycznych	- podjęcie lub kontynuacja imprez tematycznych organizowanych przez Drawski Dom Kultury, - upamiętnienie postaci związanych z miastem i regionem (np. W. Gropius)
	Współpraca ze środowiskami naukowymi – inicjowanie i wspieranie budowy i realizacji programów badawczych nad	

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2010 - 2014

	dziedzictwem kulturowym (archeologicznych, architektonicznych, historycznych)	
	Rozbudowa sieci muzealnej – muzeum regionalne oraz inicjatywy lokalne	
	Organizacja dorocznych obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa na obszarze gminy	organizacja obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa na obszarze gminy (wrzesień - każdego roku) – nawiązanie współpracy z organizatorami Dni na terenie województwa: BDZ, ROBiDZ

- **Programowe cele i zadania podlegają uchwaleniu przez Radę Miejską.**
- **Cele perspektywiczne i operacyjne sformułowane wyżej powinny pozostać jako zasady programowe. Zadania mogą być modyfikowane, zależnie od bieżących uwarunkowań.**
- **Z katalogu zadań przedstawionych, jako propozycja do realizacji w 4-leciu (2010-2014) Samorząd powinien wytypować te, które zamierza realizować. Należy pamiętać, że po dwóch latach od uchwalenia Programu Burmistrz składa Radzie sprawozdanie z jego realizacji.**

9. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Realizacja programu odbywać się będzie poprzez wskazane zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Dostępne instrumentarium służące realizacji programu wynika z obowiązujących przepisów prawnych oraz opartych na nich działań umocowanych w realiach instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

Instrumenty prawne - wynikające z przepisów dotyczących ochrony zabytków, w tym:

- wnioskowanie do wojewódzkiego konserwatora zabytków o wpis do rejestru zabytków obiektów/obszarów z gminnej ewidencji zabytków,
- powołanie parku kulturowego „Śladami Gropiusa”
- sporządzanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustanawiających ochronę i rewaloryzację historycznych obszarów,
- uwzględnianie gminnej ewidencji zabytków i programu opieki nad zabytkami gminy Drawsko Pomorskie w zmianach studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe, zbiórki społeczne, programy uwzględniające finansowanie z funduszy europejskich, państwowych, samorządu województwa, powiatu, gminy.

Instrumenty koordynacji – uwzględnianie dziedzictwa kulturowego w strategii rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, planie rozwoju lokalnego, programach rozwoju infrastruktury, programie ochrony środowiska przyrodniczego. Współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

Instrumenty kontrolne - monitoring (we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków i powiatowym inspektorem nadzoru budowlanego) stanu zachowania zabytków wpisanych do rejestru i ujętych w gminnej ewidencji zabytków.

Instrumenty społeczne - edukacja w zakresie dziedzictwa kulturowego, profesjonalna informacja, współdziałanie z organizacjami społecznymi. Wzbogacona oferta miejsc pracy i działań prowadzących do przeciwdziałania bezrobociu,

- organizacja seminariów, szkoleń, tematycznych konferencji w zakresie opieki nad dziedzictwem kulturowym. Budowa produktu turystycznego w oparciu o zabytki, tradycyjne techniki budowlane. Finansowanie działań (np. remontowych, promocyjnych) przy zabytkach.

10. KRYTERIA OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z przepisami ustawy o ochronie zabytków burmistrz zobowiązany jest do sporządzania co dwa lata sprawozdania z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawienia go Radzie Miejskiej. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena stopnia realizacji gminnego programu uwzględniająca:

- wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami,
- efektywność ich wykonania.

Za kryteria oceny realizacji programu opieki mogą służyć:

- poziom (w %) wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wartość finansowa zrealizowanych kompleksowych programów rewaloryzacji i rewitalizacji oraz liczba (bądź inne mierniki) obiektów poddanych rewaloryzacji w ramach tych programów,
- wartość finansowa zrealizowanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom,
- stopień (w %) objęcia terenu gminy wykonanymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego,
- liczba powołanych parków kulturowych,
- liczba wniosków o wpis do rejestru zabytków obszarów, obiektów i zespołów zabytkowych,
- liczba opracowanych prac studialnych (studia historyczno-urbanistyczne, studia krajobrazowe, katalogi typów zabudowy regionalnej i detalu architektonicznego),
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie gminy,
- liczba utworzonych szlaków turystycznych, tras rowerowych,
- liczba opracowanych/wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników),
- liczba utworzonych, zmodernizowanych elementów infrastruktury służących funkcjonowaniu i rozwojowi turystyki kulturowej,
- liczba szkoleń lub ilość pracowników biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

11. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Ochrona zabytków i opieka nad nimi jest ustawowym obowiązkiem państwa, samorządów i właścicieli zabytków. Tak więc do finansowania działań na rzecz utrzymania dziedzictwa kulturowego są zobowiązani wszyscy wymienieni.

Niżej przedstawiono przykładowe źródła pozyskania środków zewnętrznych i możliwości finansowania ochrony i opieki nad zabytkami na terenie gminy z uwzględnieniem środków publicznych.

Finanse publiczne - budżet państwa i budżety samorządów terytorialnych

Dotacje na ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane, oraz popularyzację zabytków przeznaczane z budżetu państwa i budżetów samorządów lokalnych, mogą być udzielane przez:

- Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz innych ministrów
- Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa w dyspozycji wojewody)
- Sejmik Województwa
- Rada powiatu
- Rada gminy

Budżet Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansowymi na działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego wynikających z „Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2012”. Jednym z instrumentów wdrażania przyjętych celów częściowych są Narodowe Programy MKiDN, w tym Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”. Określony jest on poprzez podprogramy, priorytety i działania, które Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizuje w corocznie ogłaszanych programach operacyjnych. Programy te zawierają m.in. plan budżetu przeznaczony na każdy instrument, rodzaje kwalifikujących się projektów, sposobów ich naboru oraz wykaz podmiotów uprawnionych do ubiegania się o wsparcie finansowe.

Programy Ministra są podstawą ubiegania się o środki na zadania z zakresu kultury realizowane m.in. przez jednostki samorządu terytorialnego, organizacje pozarządowe oraz podmioty gospodarcze i osoby fizyczne.

Na 2010 r. MKiDN ogłosił programy, z których do zadań związanych z ochroną i opieką nad zabytkami na terenie gminy Drawsko Pomorskie można zastosować:

- Rozwój infrastruktury kultury
- Edukacja kulturalna i diagnoza kultury
- Dziedzictwo kulturowe - priorytety:
 - Priorytet "Ochrona zabytków"
 - Priorytet " Wspieranie działań muzealnych"
 - Priorytet „Kultura ludowa”
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Dotacje na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są na podstawie ustaw (o ochronie zabytków..., o finansach publicznych..) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...).

Zapisy aktów prawnych określają precyzyjnie katalog prac, które mogą być dofinansowane poprzez udzielenie dotacji celowej - są to prace zmierzające do zabezpieczania, zachowania i utrwalania historycznej substancji zabytku. Ze środków budżetowych nie jest możliwe dofinansowanie prac nie dotyczących substancji zabytkowej i zabezpieczenia funkcjonowania obiektu

Dofinansowanie można uzyskać jedynie na zabytki wpisane do rejestru.

Zasadą ustawową udzielanych dotacji budżetowych jest współfinansowanie prac - dotacja z jednego źródła może być udzielana do wysokości 50% nakładów koniecznych na wykonanie prac.

Mecenat Państwa w dziedzinie kultury

O dotacje w ramach Mecenatu ubiegać się mogą wyłącznie jednostki samorządu terytorialnego na zadania wykonywane w ramach programów realizowanych przez instytucje filmowe i instytucje kultury, które zostały przejęte przez jednostki samorządu terytorialnego w dniu 1 stycznia 1999 r. Ponieważ celem ogólnym jest stworzenie impulsu do rozwoju instytucji i regionów, finansowane są najlepsze programy instytucji kultury mających kluczowe znaczenie dla działalności kulturalnej w regionie np. wzmocnienie atrakcyjności turystycznej, atrakcyjności dla mieszkańców, inwestorów, wzmacniania funkcji metropolitalnych miast itp., w tym na poprawę infrastruktury technicznej, i remonty siedzib instytucji w zabytkowych obiektach.

- Informacje na temat programów MKiDN dostępne są na stronie internetowej www.mkidn.gov.pl

Fundusz Kościelny

Na prace konserwatorskie i budowlane przy budowach sakralnych dodatkowym wsparciem finansowym mogą być środki pochodzące z budżetu państwa zgromadzone w Funduszu Kościelnym, usytuowanym w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Katalog prac objętych dofinansowaniem ograniczony jest do podstawowych prac budowlanych zabezpieczających, nie uwzględnia otoczenia, wystroju wewnątrz, zabytków ruchomych będących wyposażeniem świątyni, jednak nie zawiera ograniczenia przedmiotowego: dotyczy wszystkich obiektów sakralnych, także tych, znajdujących się w ewidencji konserwatorskiej. (www.mswia.gov.pl)

Budżet Województwa Zachodniopomorskiego

Sejmik Województwa Zachodniopomorskiego 18 grudnia 2007 r. podjął uchwałę nr XV/144/07 o trybie i zasadach realizacji zadań publicznych w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami pn. „Dotacje celowe na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, położonym na obszarze

województwa zachodniopomorskiego”. W dniu 22 grudnia 2009 r. przyjęto nową uchwałę (NR XXXIV/402/09) w sprawie określenia trybu i zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków położonym na obszarze województwa zachodniopomorskiego. W 2010 r. UM przeznaczył na remonty zabytków 600 tysięcy złotych; z terenu Gminy Drawsko Pomorskie dotacje uzyskały 2 obiekty (spichlerz w Jankowie i kościół w Żółtem); z terenu powiatu drawskiego 4 obiekty.

Uchwała określiła, iż z budżetu Województwa Zachodniopomorskiego mogą być udzielane dotacje celowe na prace przy zabytku posiadającym istotne znaczenie historyczne, artystyczne lub kulturowe oraz znajdującym się w złym stanie technicznym. Dotacje udzielane są m.in.: na prace remontowo-konserwatorsko-budowlane, zakup materiałów, dokumentacje i ekspertyzy .

Zasady udzielania dotacji, zawarte w ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, terminy składania wniosków oraz warunki ubiegania się o środki, określone są w ogłoszeniach o konkursach i przyjętym regulaminie (ogłaszane na stronie internetowej Urzędu Marszałkowskiego: www.bip.wzp.pl).

Budżet Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (w części budżetu państwa w dyspozycji wojewody)

Dotacje Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, realizowane są – podobnie jak dotacje Ministra Kultury - na podstawie ustaw (*o ochronie zabytków...*, *o finansach publicznych...*) i aktów wykonawczych do nich (rozporządzeń – np. *dotacje na prace konserwatorskie i roboty budowlane...*).

Katalog prac, na jakie można otrzymać dotację, obejmuje nakłady konieczne m.in. na sporządzanie ekspertyz, badań, programu konserwatorskiego, projektów budowlanych, zabezpieczanie obiektu, odnowienie i odtworzenie okładzin, tynków, okien, drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, zakup materiałów budowlanych, wyeksponowanie oryginalnych elementów parku, wykonanie instalacji przeciwwłamaniowej, przeciwpożarowej i odgromowej.

Zadania publiczne

Popularyzacja i edukacja w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami i upowszechnienie wiedzy o zabytkach województwa zachodniopomorskiego realizowane jest przez WKZ, zgodnie z ustawą *o działalności pożytku publicznego i wolontariacie* oraz na podst. ustawy *o ochronie zabytków*. Corocznie ogłaszany jest otwarty konkurs ofert na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe i inne podmioty wymienione w ustawie. Zadania publiczne mogą być realizowane w różnych formach, w szczególności poprzez:

- organizowanie festiwali, przeglądów, konkursów, konferencji, seminariów, szkoleń, spotkań, plenerów, warsztatów, kursów, wystaw i innych imprez,
- wydanie niskonakładowych, niekomercyjnych publikacji, periodyków, książek - także z wykorzystaniem innych technik zapisu niż druk, katalogów, druków ulotnych,
- prowadzenie badań naukowych, prac studialnych, opracowanie ekspertyz technicznych,

- innych działań związanych z popularyzacją dziedzictwa kulturowego, jak np. oznakowanie szlaków turystycznych.

Dotacje z budżetu ZWKZ realizowane są w cyklu danego roku budżetowego, adekwatnie do wielkości przyznanych środków finansowych. ZWKZ corocznie ogłasza nabór wniosków w dwóch terminach: do 29 lutego dla wniosków na prace planowane do wykonania w danym roku oraz do 30 czerwca na realizację refundacji poniesionych wcześniej (do 3 lat przed złożeniem wniosku) nakładów (www.wkz.szczecin.pl)

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej

W szczególnych projektach, możliwie jest pozyskanie środków z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, na prace związane z ochroną krajobrazu, utrzymaniem i rewaloryzacją zabytkowych założeń zieleni (np. parków, cmentarzy), a także zabytkowych obiektów budowlanych powiązanych z zielenią (np. zespołów pałacowo-folwarcznych z parkami). Dotyczy to inwestycji powiązanych np. z edukacją ekologiczną (ścieżki edukacyjno-przyrodnicze) czy ośrodkami dydaktyczno-naukowymi (ogród dendrologiczny). Wśród kryteriów przyznawania środków nie ma ograniczenia dotyczącego wpisu obiektu czy zespołu do rejestru zabytków.

Fundusze europejskie i środki pomocowe

Znaczne środki finansowe na różnorodne działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego, są możliwe do pozyskania z funduszy europejskich. Uprawnieni beneficjenci mają możliwość aplikowania o wsparcie projektów z zakresu opieki nad zabytkami w ramach:

- Krajowego Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko
XI oś priorytetowa – Kultura i Dziedzictwo Kulturowe
Działanie 11.1 – Ochrona i Zachowanie Dziedzictwa Kulturowego
- Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Zachodniopomorskiego
Na działanie dot. turystyki, rewitalizacji i zachowania dziedzictwa kulturowego
- Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich
- NTERREG IV C

Budżety samorządów lokalnych – Gmina Drawsko Pomorskie

Działając na podstawie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz ustawie o samorządzie gminnym, organy stanowiące samorządów lokalnych mają prawo udzielania dotacji na prace restauratorskie, konserwatorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków, znajdujących się na swoim terenie. Zasady udzielania w/w dotacji, są określane w podjętych przez rady uchwałach, tworzących prawo lokalne. Miasto i Gmina Drawsko Pomorskie wspiera finansowo remonty i prace (określone Ustawą o Ochronie i opiece nad zabytkami) obiektów zabytkowych (rejestrowych) na swoim terenie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2010 - 2014

Samorząd Miasta i Gminy DRAWSKO POMORSKIE po przeanalizowaniu celów i zadań oraz ustaleniu katalogu zadań do realizacji w czteroletnim okresie obowiązywania Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Drawsko Pomorskie na lata 2010-2014 i podjęciu uchwały o przyjęciu Programu, zobowiązuje się jednocześnie do przeznaczenia środków w odpowiedniej wysokości na działania inwestycyjne, organizacyjne, promocyjne wskazywane w Programie. Zobowiązanie to powinno wyrazić się w uchwale Rady Miejskiej Drawsko Pomorskie w sprawie ustalenia stałej minimalnej wysokości w budżecie gminy - stałego corocznego udziału procentowego w corocznie uchwalanym budżecie.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2010 - 2014

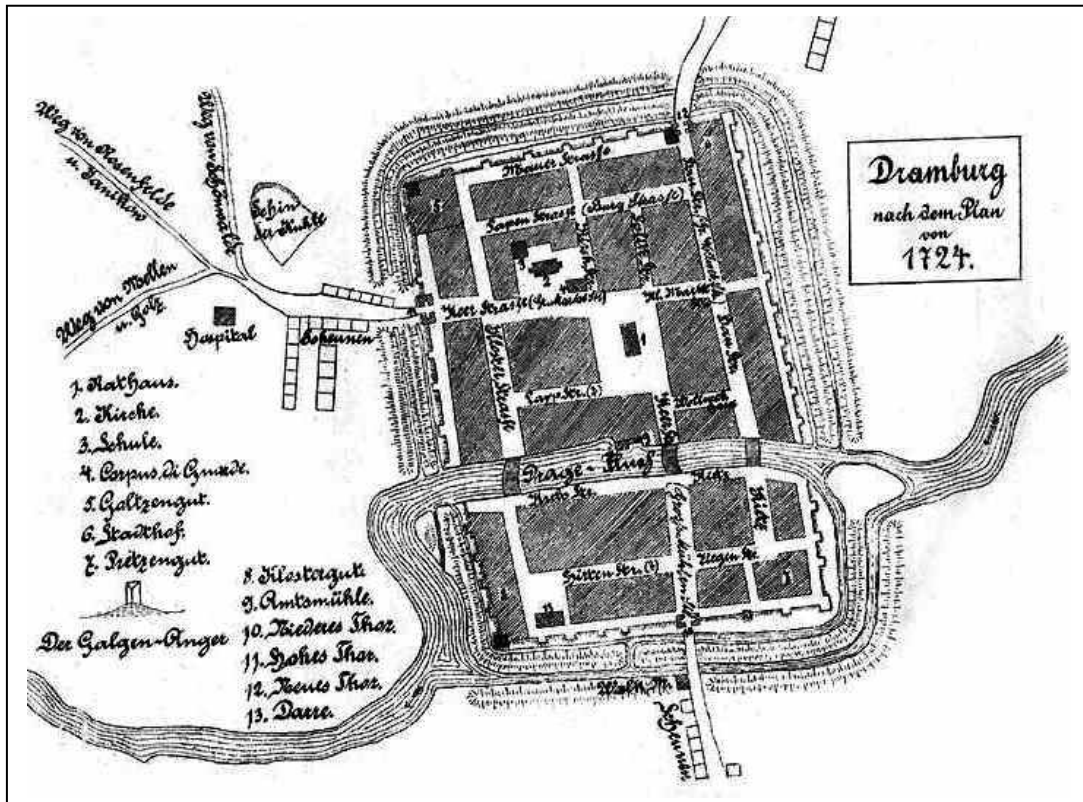
ZAŁĄCZNIK NR 1 – OBIEKTY WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW NIERUCHOMYCH

Ip.	miejsowość	Obiekt	Nr rej.	Data wpisu	Uwagi
1	Cianowo	park dworski i dwór	1150	18.03.1982	1 poł. XIX, naturalistyczny
2	Dalewo	kościół z otoczeniem	221	15.01.1960	XVIII, mur.-rygl., klasycyst.
3	Dalewo	park pałacowy	1149	18.03.1982	1 poł. XIX, krajobrazowy
4	Drawsko Pomorskie	śródmieście miasta	28	04.09.1956	
5	Drawsko Pomorskie	Kościół paraf. p.w. Zmartwychwstania Pańskiego	3	23.02.1953	XIV-XV, gotyk
6	Drawsko Pomorskie	mury miejskie (fragmenty)	383	14.04.1964	XIV-XV, kam.
7	Drawsko Pomorskie	ratusz ob. dom mieszkalny ul. Ratuszowa nr 5	621	04.08.1967	XVIII-XIX, mur.
8	Drawsko Pomorskie	dom mieszkalny ul. Obrońców Westerplatte nr 35	623	04.08.1967	XVIII-XIX, mur.
9	Drawsko Pomorskie	magazyn solny ob. dom, ul. Kilińskiego 2	1253	29.12.1998	ok. 1700, rygl.
10	Drawsko Pomorskie	dom mieszkalny, ul. Obrońców Westerplatte 9b	A-248	05.01.2006	1906, mur.-rygl., arch. W. Gropius
11	Drawsko Pomorskie	dom mieszkalny z zabudową gosp.przy ul. Sikorskiego (d. Walki Młodych 24)	620	04.08.1967	obiekty fizycznie nie istnieją
12	Drawsko Pomorskie	kamienica przy ul. Piłsudskiego (d. Świerczewskiego) 21	622	04.08.1967	obiekt fizycznie nie istnieje
13	Drawsko Pomorskie	gmach starostwa powiatowego	A-259	05.01.2006	1908-09, mur.
14	Gudowo	kościół fil. p.w. Św. Barbary wraz z otoczeniem	222	15.01.1960	XVII-XVIII, mur.-drew., barok
15	Jankowo	ruina kościoła granitowego	541	12.02.1966	obiekt fizycznie nie istnieje
16	Jankowo	park dworski	1151	18.03.1982	1 poł. XIX, naturalistyczny
17	Jankowo	budynek magazynowy (spichlerz)	971	17.10.1977	1905-06, mur.-rygl. – arch. W. Gropius
18	Karwice	pałac	542	12.02.1966	1 poł. XIX, neogotyck
19	Karwice	park z aleją dojazdową	1114	15.09.1980	1 poł. XIX, krajobrazowy
20	Linowo	dwór	543	12.02.1966	2 poł. XIX, eklektyczny
21	Linowo	park dworski	1112	15.09.1980	2 poł. XIX, krajobrazowy
22	Łabędzie	kościół paraf. p.w. Św. Michała Archanioła wraz z wyposaż. i otaczającym cmentarzem	47	24.11.1954	XVI, XVIII, mur., późnogotycki
21	Linowo	dwór	543	12.02.1966	2 poł. XIX, eklektyczny
22	Linowo	park dworski	1112	15.09.1980	2 poł. XIX, krajobrazowy
23	Mielenko Drawskie	kościół fil. p.w. MB Królowej Polski wraz z cmentarzem przykościelnym	224	15.01.1960	1662, rygl., arch. M. Daniel
24	Mielenko Drawskie	park	1113	15.09.1980	1 poł. XIX, krajobrazowy
25	Nętno	kościół fil. p.w. MB Anielskiej z otoczeniem (dzwonnica)	239	16.01.1960	XVII-XVIII, ryglowy
26	Olchowiec	park dworski z cmentarzem rodzowym	1147	18.03.1982	2 poł. XIX, krajobrazowy

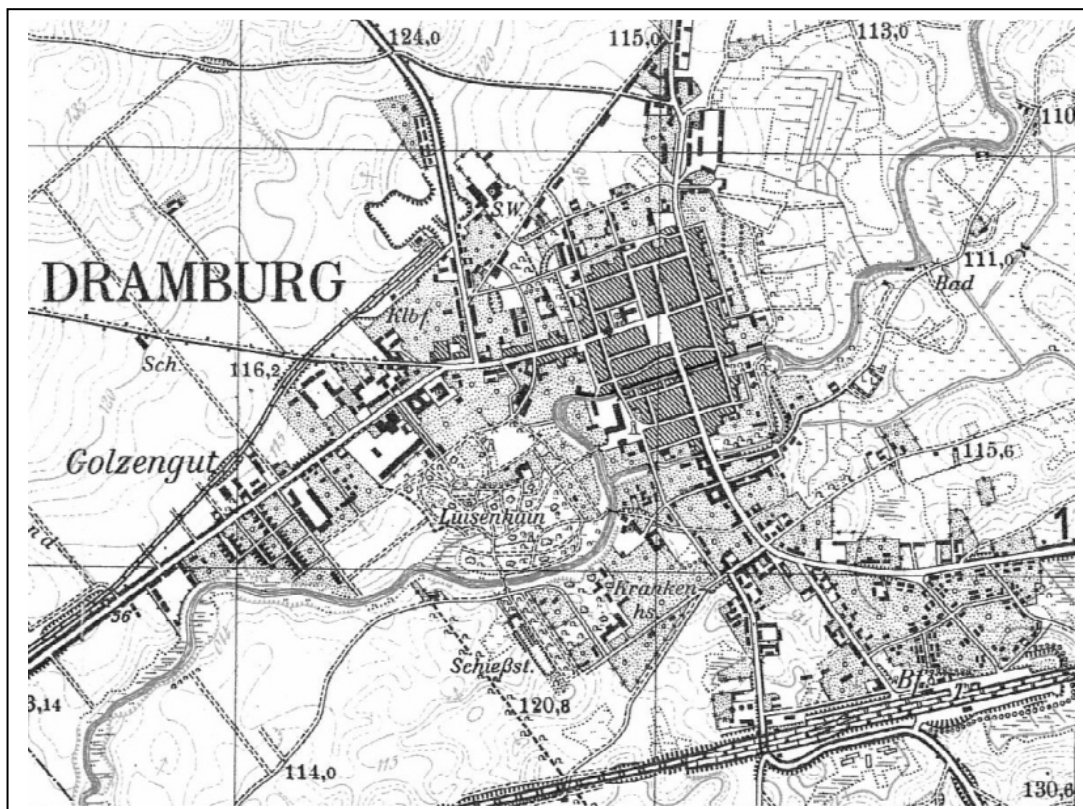
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY DRAWSKO POMORSKIE
NA LATA 2010 - 2014

27	Olchowiec	dwór	1268	30.12.1998	2 poł. XIX, mur.
28	Olchowiec	park	1146	18.03.1982	2 poł. XIX, krajobrazowy
29	Rydzewo	kościół fil. p.w. Trójcy Świętej z wyposażeniem i otoczeniem	48	26.10.1954	XV, XVIII, rygl.-mur.
30	Suliszewo	kościół fil. p.w. Chrystusa Króla z otoczeniem	225	15.01.1960	XVIII, XX, rygl.-mur.
31	Suliszewo	park z aleją grabową	1148	18.03.1982	2 poł. XIX, krajobrazowy
32	Woliczno	park z aleją dojazdową i cmentarzem rodzowym	1111	15.09.1980	1 poł. XIX, krajobrazowy
33	Zarańsko	park pałacowy	1110	15.09.1980	2 poł. XIX, krajobrazowy
34	Ziemsko	park pałacowy	1152	18.03.1982	1 poł. XIX, krajobrazowy
35	Żółte	kościół fil. p.w. Niepokalanego poczęcia NMP z wystrojem i otoczeniem	49	18.10.1954	XVIII, XX, mur.-rygl.
36	Żółte	park pałacowy	1159	20.04.1982	1 poł. XIX, angielski
37	Żołędowo	dom mieszkalny nr 8 wraz z otoczeniem	A-277	26.09.2006	1920-22, mur., arch. Gropius

KARTOGRAFIA

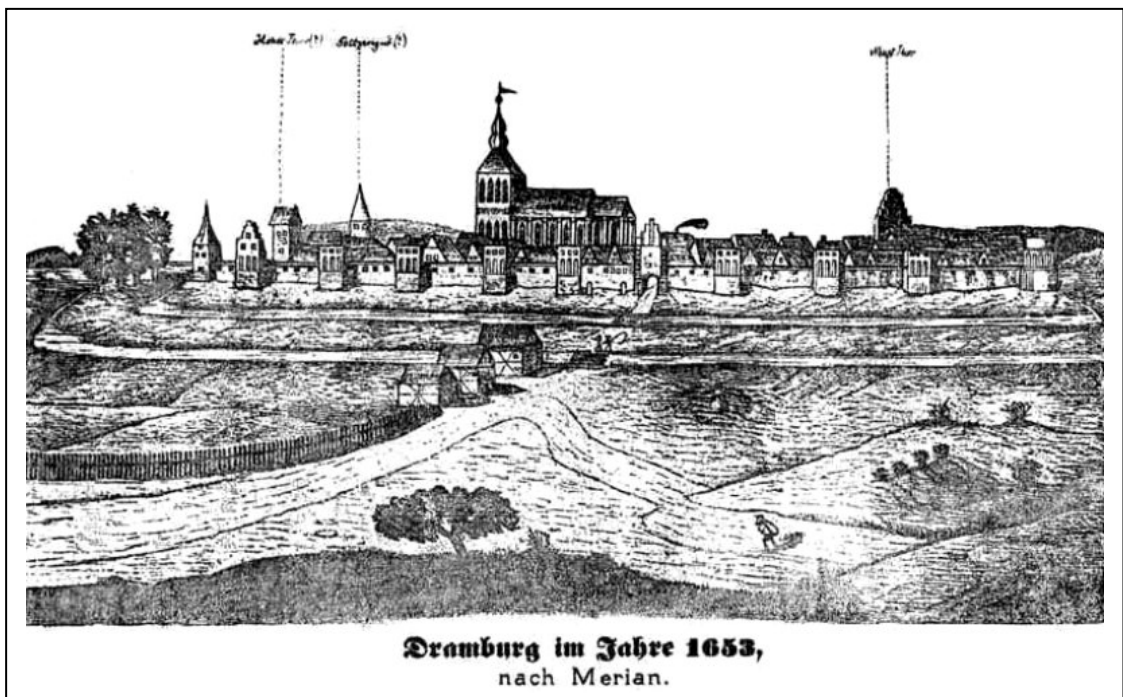

Drawsko Pomorskie - 1724 r.

Drawsko Pomorskie - 1943 r.

IKONOGRAFIA

Drawsko Pomorskie – widok wg Meriana 1653 r.

Drawsko Pomorskie – widok I. 30. XX w.

IKONOGRAFIA

Drawsko Pomorskie – Rynek (l. 30. XX w.)

Suliszewo – pocz. XX w.

ILUSTRACJE ***DRAWSKO POMORSKIE***

Widok z lotu ptaka – od pñn.-zachodu

Rynek – pierzeja wschodnia

DRAWSKO POMORSKIE

Kościół p.w. Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa

Magazyn solny, ob. dom – ul. Kilińskiego 2

DRAWSKO POMORSKIE

Fragment murów obronnych

Park im. F. Chopina

DRAWSKO POMORSKIE

Budynek Starostwa Powiatowego – ul. Orzeszkowej 3

Budynek Urzędu Miejskiego - ul. Sikorskiego 41

DRAWSKO POMORSKIE

Budynek Powiatowej Kasy Oszczędnościowej, ob. Bank PKO – wg. Gropiusa

Dom Towarowy, ob. Budynek biurowy – Pl. Konstytucji 7

DRAWSKO POMORSKIE

Ratusz, ob. Dom mieszkalny – Pl. Konstytucji 5

Poczta – ul. Pocztowa 11

DRAWSKO POMORSKIE

Dom, ob. plebania – ul. Obrońców Westerplatte 35

Dom parafialny, ob. Szkoła Katolicka – ul. Kilińskiego 5

DRAWSKO POMORSKIE

Kościół katolicki p.w. św. Pawła - ul. Dworcowa 3

Urząd Kolei Żelaznej, ob. dom mieszkalny – ul. Orzeszkowej 4

DRAWSKO POMORSKIE

Kamienica – ul. Piłsudskiego 43

Kamienica – ul. Sikorskiego 23

DRAWSKO POMORSKIE

Dom mieszkalny (willa) – ul. Obr. Westerplatte 9b – wg. Gropiusa

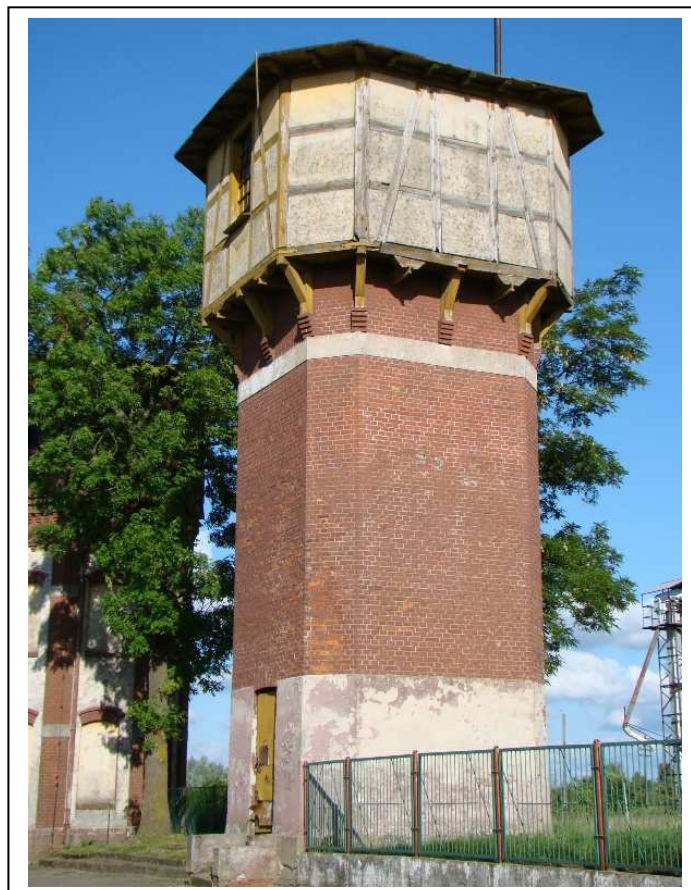

Dom mieszkalny – ul. Dworcowa 9

DRAWSKO POMORSKIE

Dworzec kolejowy

Kolejowe wieże ciśień

ILUSTRACJE - GMINA
WSIE

Linowo – krajobraz kulturowy

Łabędzie – krajobraz kulturowy

KOŚCIOŁY

Łabędzie – XVI w., późnogotycki

Gudowo – kościół z wieżą (XVII, XVIII w.)

KOŚCIOŁY

Mielenko Drawskie – 1662 r., rygl.

Netno – 1774 r., rygl.

KOŚCIOŁY

Woliczno – kon. XIX w., rygl.

Linowo – pocz. XX w., neogotyck

UPAMIĘTNIENIA I i II wojny światowej

Gudowo

Konotop

Łabedzie

Żółte

CMENTARZE - lapidaria

Gudowo

Rydzewo

DWORY – PAŁACE

Karwice – 1 poł. XIX, 1865 (neogotyck)

Suliszewo – 2 poł. XIX (eklektyczm)

DWORY – PAŁACE

Linowo – 2 poł. XIX (neoklasycyzm)

Mielenko Drawskie – 1871 r.

DWORY – PAŁACE

Cianowo – pocz. XX w.

Zarańsko – pocz. XX w.

ZABUDOWA FOLWARCZNA – W. Gropius

Jankowo - spichlerz

Jankowo - dwójak

Żółdowo - czworak

ZABUDOWA FOLWARCZNA

Gudowo

Kumki

Suliszewo

PARKI

Olchowiec

Woliczno

Żołędowo

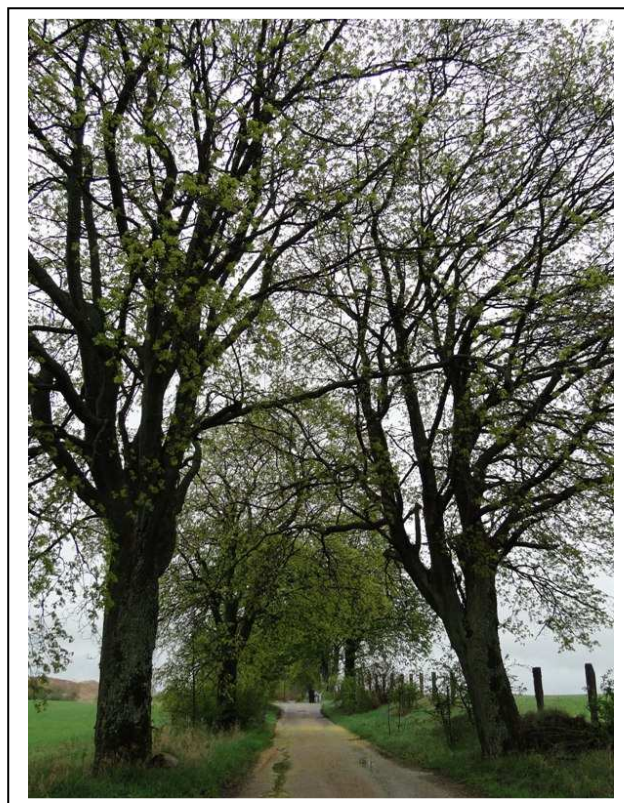
ALEJE

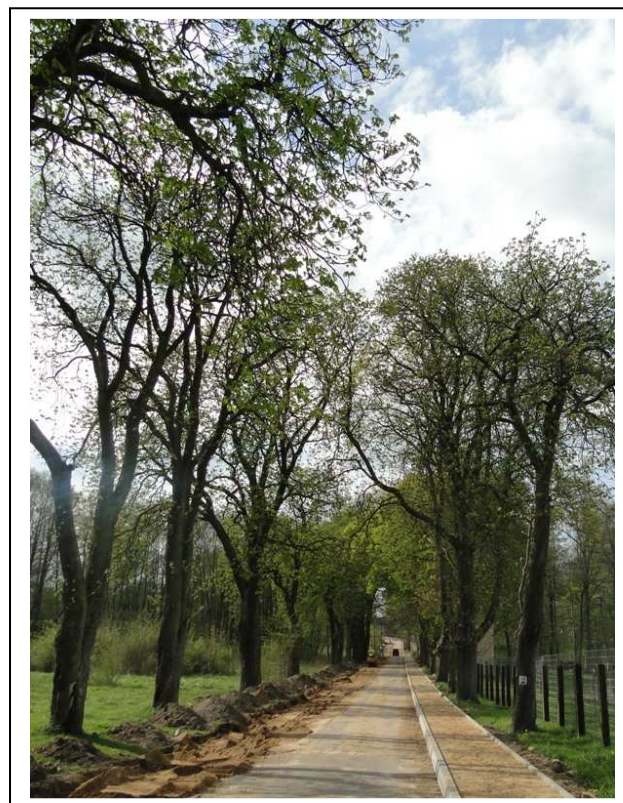
Kumki – aleja lipowa

Suliszewo - park

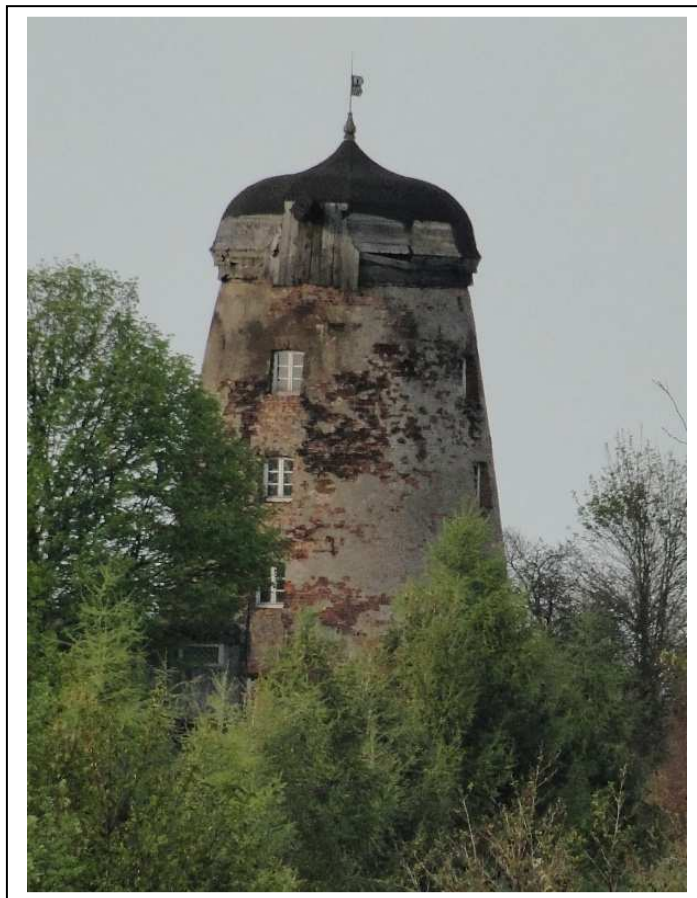

Woliczno – aleja klonowa

Zarańsko – aleja lipowa

PRZEMYSŁ, TECHNIKA

Zagozd – wiatrak holender

Żółte - mleczarnia

ZABUDOWA WIEJSKA

Nętno 6 – chałupa ryglowa (1 poł. XIX w.)

Suliszewo 76 – chałupa ryglowa (poł. XIX w.)

Zagozd 52 – chałupa ryglowa (poł. XIX w.)

ZABUDOWA WIEJSKA

Rydzewo 74 – dom (pocz. XX w.)

Suliszewo 68 – dom (1905 r.)

Zarańsko 17 – dom (4 ćw. XIX w.)